

O SAVREMENOJ SOVJETSKOJ VOJNOJ STRATEGIJI

Savremeno vojno-političko rukovodstvo SSSR-a pridaje veliki značaj razvoju vojnoteoretske misli. Važnost vojnonaučnog istraživanja i teoretskog uopštavanja u okviru vojne izgradnje istaknuta je i u novom programu KP SS, kao i u drugim dokumentima sa poslednjih kongresa KP SS.

Specifičnost razvoja vojne teorije i potreba da joj se pokloni najveća pažnja proizilaze, po mišljenju najodgovornijih sovjetskih vojnih faktora, iz ogromnih promena u oblasti vojne izgradnje, u prvom redu u njenoj materijalno-tehničkoj osnovi. Zadatak je vojne teorije da uopštava stečena iskustva i dostignuća, ali isto tako i da osvetljava put praksi, da ukazuje na tendencije u razvoju vojne misli uopšte.

Savremeni nagli razvitak proizvodnih snaga, vanredno velika naučno-tehnička dostignuća i, u vezi s tim, ogromne promene u materijalnoj osnovi vojne izgradnje, u prvom redu vodećih svetskih sila, usloveli su radikalne promene i u gledanjima na probleme pripreme oružanih snaga, naroda i država za eventualni rat i na sam način izvođenja ratnih dejstava. Na te promene bitno su uticali pojava i masovno uvođenje u savremene oružane snage nuklearnog oružja i raketa, kao i primena elektronike i druge najnovije tehnike. U vezi s tim zadatak vojne nauke postao je, kako ističu savremeni sovjetski vojni teoretičari, mnogo složeniji, ali i značajniji za borbenu sposobnost oru-

žanih snaga i odbrambenu moć zemlje uopšte.

Polazeći od navedenog, među sovjetskim vojnim kadrovima, posebno među vojnim teoretičarima i piscima, razvila se počevši od XX kongresa KP SS živa teoretsko-naučna aktivnost kroz koju se razmatraju razni aspekti vojne izgradnje i oružane borbe u savremenim uslovima. Opštu osnovu i smer toj aktivnosti daju najvažnije odluke KP SS i sovjetske vlade o vojnim pitanjima, odnosno osnovne postavke i rešenja savremene sovjetske vojne doktrine.

U nizu sovjetskih vojnih dela koja su se u poslednje vreme pojavila u javnosti, u red najinteresantnijih svakako spada »Vojna strategija« koju je napisala grupa autora na čelu sa maršalom Sovjetskog Saveza V. D. Sokolovskim.

Bez obzira na to u kojoj meri i po kojim pitanjima autori izlažu sopstvene poglede, ova knjiga izražava bitne stavove savremene sovjetske vojne strategije u pogledu vrsta i karaktera ratova, pripreme oružanih snaga, čitave zemlje i naroda, kao i načina vođenja rata ako

Članak predstavlja uglavnom slobodnu interpretaciju stavova iz knjige Военная стратегия, grupe vojnih autora na čelu s maršalom Sovjetskog Saveza V. D. Sokolovskim, Moskva, Boenuzdat 1963. god. drugo izdanje. U izvesnim slučajevima stavovi su i doslovno navedeni i odnose se samo na pitanje savremene sovjetske vojne strategije.

bi ovaj bio nametnut SSSR-u. Istovremeno, ova knjiga u osnovi izražava i dostignuti stepen razvoja sovjetske vojne nauke na osnovu primene najviših naučnih i tehničkih dostignuća u vojnoj izgradnji.

»Kako piše ministar odbrane i maršal Sovjetskog Saveza R. J. Malinovski »... mi nismo pristalice poznatog vojnog aforizma: napad je najbolji način odbrane. On principijelno ne odgovara socijalističkim državama, po svojoj prirodi miroljubivim. Mi ističemo drugi: najbolji način odbrane jeste upozorenje protivnika na našu snagu i spremnost da ga razbijemo pri prvom pokušaju izvršenja agresije«¹.

Eto zašto mi, ne skrivajući svoje poglede na karakter budućeg rata i način njegovog vođenja, i iznosimo ta naša gledanja u knjizi »Vojna strategija«².

O NEKIM OPŠTIM PITANJIMA VOJNE STRATEGIJE

O *sadržaju vojne strategije*. Sadržaj strategije se menja zavisno od promene njenog predmeta u datom vremenu, zadataka koje joj postavlja državna politika, kao i materijalnih i moralnih mogućnosti zemlje, odnosno snaga i sredstava stavljenih strategiji na raspolaganje.

Teorija vojne strategije izučava sledeća pitanja: zakonitosti oružane borbe u strategijskim okvirima, uslove i karakter budućeg rata, teoretske osnove pripreme zemlje i oružanih snaga za rat i principe planiranja rata, vidove oružanih snaga i

osnove njihove strategijske upotrebe, principijelne osnove civilne odbrane, načine vođenja oružane borbe, osnove materijalnog i tehničkog obezbeđenja oružane borbe, osnove rukovođenja oružanim snagama i ratom u celini, strategijske poglede verovatnih protivnika.

Praktična oblast vojne strategije podrazumeva delatnost najvišeg vojno-političkog rukovodstva, vrhovne komande i najviših štabova na pripremi zemlje za rat, organizovanju i ostvarivanju strategijskih dejstava oružanih snaga, kako u toku celog rata tako i u pojedinim etapama i na vojištima. Na osnovu teorije strategije i konkretnih uslova strategijske situacije, pomenuti organi sprovode niz mera usmerenih na pripremu i uspešno vođenje oružane borbe. Među te mere spadaju: razrada strategijske zamisli i planiranje pripreme zemlje za rat, praktično rukovođenje pripremom oružanih snaga za rat, rukovođenje oružanim snagama u toku celog rata.

Prema tome, vojna strategija predstavlja sistem naučnih znanja o zakonitostima rata — kao oružane borbe u ime određenih klasnih interesa.

Pojava i razvoj raketno-nuklearnog oružja i drugih najnovijih tehničkih sredstava u savremenim oružanim snagama bitno su uticali na strategiju. Vojna strategija će u eventualnom ratu postati strategija dubokih raketno-nuklearnih udara, usklađenih sa dejstvima svih vidova oružanih snaga, u cilju jednovremenog razbijanja i uništenja ekonomskog potencijala i oružanih snaga protivnika po celoj dubini njegove teritorije, odnosno postizanja ciljeva rata u kratkom roku. U vezi s tim, niz rukovodećih principa, normi i pojmova vojne strategije iz poslednja dva svetska rata podvrgnut je

¹ Р. Я. Малиновский, *Бдительно стоять на страже мира*, Москва, Воениздат, 1962. стр. 25.

² *Военная стратегия*, предговор другом изданju, стр. 4.

temeljito preispitivanju ili potpuno gubi značaj.

Sasvim drukčije se danas postavlja princip koncentracije snaga i sredstava na odlučujućem pravcu. Koncentracija trupa za proboj na određenom delu fronta ili pravcu sada je nepotrebna, a mogla bi biti i opasna. Umesto toga, odlučujući naponi na glavnom pravcu mogu biti ostvareni masiranim udarima raketno-nuklearnog oružja. Prema tome, sada nije najvažnije određivanje pravca glavnog udara nego rejona na koje se usmeravaju naponi, jer nuklearnim udarima mogu biti jednovremeno podvrgnuti objekti na nizu pravaca i po celoj dubini teritorije protivnika.

Drugačije se sada postavlja i strategijski princip ekonomije snaga. Pošto će od obima i efikasnosti ispoljenih napora već u početku rata u velikoj meri zavisiti čitav njegov ishod, ne bi bilo razumno računati na potencijalne mogućnosti država i rezervisati veće snage za vođenje rata u narednim periodima.

Promenili su se i značaj i uloga principa delimične pobede. Ranije je važio neosporni fakat da se opšta pobeda sastoji iz niza delimičnih uspeha. Savremena sredstva, neposredno u rukama strategije, omogućuju postizanje odlučujućih rezultata čak i bez učešća snaga i sredstava operativnog i taktičkog stepena. Štaviše, delimični uspesi sada mogu biti uslovljeni rezultatima strategijskog značaja.

Potpuno se menja i predstava o vojištu. Ranije se pod vojištem podrazumevala teritorija ili akvatorija na kojoj su se neposredno odvijala ratna dejstva, a njegova granica se određivala osnovnim ciljem oružane borbe na datom vojištu i domotom dejstva vatrene sredstava, pa se strategijska pozadina, tj. ostala teritorija zemlje, nalazila iza gra-

nica vojišta. Sada pojam vojišta praktično može obuhvatiti celu teritoriju zaraćenih zemalja, sve kontinente, morska, vazдушna, pa čak i kosmička prostranstva. U tom smislu i tradicionalna vojišta mogu biti objedinjena po grupama: zapadna, bliskoistočna, dalekoistočna i sl., s obzirom na neograničen domet vatrene sredstava. Sada vojište, kao teritorija (akvatorija) u ranijem smislu, predstavlja zonu koja se određuje prema granicama kontinenta ili akvatorije, kao i rejona razmeštaja strategijskih objekata koji podležu udarima.

Strategijsko nastupanje i strategijska odbrana, kao vidovi strategijskih dejstava, izgubili su raniji značaj. Taj značaj oni mogu još sačuvati u lokalnim ratovima, tj. ratovima koji bi se vodili konvencionalnim sredstvima.

Nastala je korenita promena i u određivanju pojma »strategijski razvoj«. Do II svetskog rata on je značio kompleks planiranih mera za zaštitu granice, mobilizaciju, koncentraciju i razvoj oružanih snaga na vojištima, sprovedenih u periodu neposredne opasnosti i po otpočinjanju rata. U savremenim uslovima te se mere velikim delom ostvaruju blagovremeno za vreme mira, a u periodu neposredne opasnosti samo se dovršavaju.

Promenio se i pojam o strategijskom manevru koji je ranije značio stvaranje potrebne grupacije na određenom pravcu — prevoženjem kopnenim putem krupnih jedinica s jednog fronta ili vojišta na drugo. Sada će strategijski manevar značiti u prvom redu prenošenje napora s jednog strategijskog pravca, rejona ili objekta na drugi i to vatrene manevrom nuklearnog oružja. Manevr unutar vojišta u ranijem smislu može biti primenjivan snagama KoV, RV i RM.

O odnosu strategije, politike, ekonomike i moralno-političkog faktora. Rat je sredstvo ili oruđe politike i, u vezi s tim, uzajamni odnos strategije i politike izgrađuje se na principu potpune zavisnosti prve od druge. Suština rata, u smislu produženja politike nasiljem, ne manja se usled promena u tehnici i naoružanju. Državna politika postavlja zadatke strategiji i stvara joj što povoljnije uslove za njihovo izvršenje. Pošto drži u svojim rukama sve poluge, kao i snage i sredstva zemlje, politika mobilise maksimum ljudskih i materijalnih rezervi za obezbeđenje dejstava oružanih snaga. Pri tome uzima u obzir zahteve i argumenta strategije, kao i mogućnosti države, usklađujući svoje ciljeve sa raspoloživim snagama i sredstvima. Državna politika mora voditi računa o snagama, sredstvima i mogućnostima strategije, kao i o tome da način vođenja rata odgovara tim mogućnostima.

Državna politika sprovodi pripreme za rat na taj način što strategiji stvara najpovoljnije uslove u ekonomskoj, moralno-političkoj, diplomatskoj i drugim oblastima u kojima se inače u mirnodopskim uslovima vodi borba protiv potencijalnog protivnika. Ovi nevojni vidovi i forme političke borbe ostaju i za vreme rata, ali se težište prenosi na vojne forme borbe. Drugim rečima, politika »zamenjuje pero mačem« i u dejstvo stupaju novi odnosi i zakoni. Upravo kroz dejstvo tih zakonitosti i odnosa izražava se i određena autonomija strategije. Narušavanje ili ignorisanje zakona vojne strategije od strane politike može dovesti do poraza i propasti armije. Strategijski razlozi često za vreme rata ispoljavaju obrnut uticaj na politiku. Uspeh borbe u ekonomskoj, moralno-političkoj, diplomatskoj i drugim sličnim oblastima u ratu za-

visi od uspeha strategije. Ranije je ta zavisnost bila posredna tako da je, na primer, ekonomski poraz neprijatelja bio uslovljen porazom njegovih oružanih snaga. U savremenom ratu oružje masovnog uništavanja može neposrednim dejstvom da razruši osnovne ekonomske rejone protivnika, tako da on bude poražen i da kapitulira i pre nego što mu oružane snage pretrpe odlučujući poraz.

Politika bira momenat za početak rata, uzimajući pri tome u obzir podatke i razloge strategije.

Uzajamni uticaj i povezanost strategije i ekonomike u savremenim uslovima veoma su porasli. Kako sam rat, tako i način i metodi oružane borbe, zavise od ekonomike. U ratovima početnog kapitalizma i ranijim, ta zavisnost nije bila toliko vidljiva kao u ratovima savremene epohe u kojima je izrazit zakonit porast procenta materijalnih rashoda za oružanu borbu.

Razvoj strategijskih pogleda i promene do kojih je došlo u njima u punoj su zavisnosti od ekonomskih uslova i postignutog stepena razvika proizvodnih snaga u datom vremenu. Iako se ekonomika razvija po svojim sopstvenim zakonima, taj razvoj ima i tu specifičnost što se do određenog stepena usmerava i prema potrebama strategije. Sa početkom ratnih dejstava uticaj strategijskih planova na razvatak ekonomike znatno raste, a u toku rata smer razvoja ekonomike potpuno zavisi od strategije. Pri razradi strategijske zamisli, strategija polazi od materijalnih i tehničkih mogućnosti. Uzajamna veza strategije i ekonomike ne ostvaruje se neposredno, nego preko organa državne vlasti, tj. preko politike.

Moralno-politički faktor u vojnom pogledu predstavlja sveukup-

nost moralnih elemenata kojima se izražava sposobnost jednog naroda i njegovih oružanih snaga da izdrže sva iskušenja rata, makar za to bila potrebna najveća naprezanja fizičkih i duhovnih snaga. Moralno-politički faktor je, kako je to i Lenjin isticao, jedan od odlučujućih elemenata u svakom ratu. On dobija osobit značaj u raketno-nuklearnom ratu, u kome će se političke i moralne norme države, moralna čvrstina, društveno-politički pogledi i psihološke crte naroda izložiti žestokom iskušenju. Razume se, visoki moral trupa koje neposredno učestvuju u ratnim dejstvima ne može se zamisliti bez snažnog moralno-političkog stanja naroda. U savremenim uslovima ne sme se prenebregavati mogućnost dubokih psiholoških potresa kojima pripadnici oružanih snaga mogu biti izloženi već posle prvih rušilačkih i uništavajućih nuklearnih udara. Za vreme rata moralni faktor se momentalno pretvara u materijalnu snagu. Odlučujuća uloga pri njegovom formiranju pripada politici koja za to stvara političke i ekonomske uslove. Oružane snage koje raspolažu visokim moralno-borbenim kvalitetima mogu računati na pobedu iako su im ostale mogućnosti jednake, pa čak i slabije od protivnikovih, o čemu govore i mnogobrojni primeri iz prošlosti.

Značaj moralno-političkog faktora u ratu ukazuje na to da uzimanje u obzir moralno-političkog stanja naroda, a sledstveno tome i moralno-borbenih kvaliteta trupa pri razradi strategijskih planova, postaje krajnje neophodan uslov pri njihovoj pripremi. Moralno-politički faktor ispoljava uticaj kako na karakter strategijske zamisli tako i na načine njenog ostvarenja.

Vojna strategija i ratna doktrina.
Ratna doktrina neposredno zavisi

od društvenog sistema i opštedržavnih zadataka u oblasti spoljne i unutrašnje politike, od ekonomskog, političkog, moralnog i kulturnog stanja zemlje. Ona se koristi zaključcima kako vojne tako i raznih drugih nauka.

U određivanju karaktera i načina vođenja budućeg rata, izgradnje i priprema oružanih snaga, ratna doktrina se oslanja na vojnu nauku. Ona je izraz u državi prihvaćenih pogleda na pitanja političke ocene budućeg rata, odnosa države prema njemu, određivanja karaktera budućeg rata, pripreme zemlje za rat u ekonomskom i moralno-političkom pogledu, pripreme oružanih snaga i načina vođenja rata. Prema tome, ratna doktrina predstavlja u državi prihvaćeni sistem naučnih gledanja na osnovna, bitna pitanja rata. Ona se formira na osnovu celokupne aktivnosti zemlje i rezultat je veoma složenog i dugog istorijskog procesa izrastanja i razvitka ideja u oblasti odbrane. Osnovne postavke ratne doktrine određuje političko rukovodstvo države i zato je ona opštedržavna. Sve države ne mogu imati istu ratnu doktrinu jer nju određuje opšta politička linija rukovodeće društvene klase u svakoj državi i oni ekonomski i moralni izvori kojima raspolaže određena klasa i njena država.

Ratna doktrina ima svoj politički i vojno-tehnički aspekt. Politički aspekt sovjetske ratne doktrine formulisao je još Lenjin. Njegove postavke o odnosu SSSR-a prema ratu, o karakteru vojnih zadataka sovjetske države i o političkim ciljevima rata ostaju na snazi i danas. Ove postavke su dalje razvijene kroz odluke XX, XXI i XXII kongresa KP SS.

Na sadržaj i karakter ratne doktrine ispoljavaju uticaj, do izvesnog

stepena, i geografski položaj zemlje i nacionalne osobenosti naroda te zemlje. Naravno, uticaj geografskog položaja zemlje na ratnu doktrinu ne može da se razmatra izolovano od drugih elemenata, tj. od ekonomskog i političkog faktora kao i položaja susednih zemalja i uzajamnih odnosa s njima.

Vojna strategija se potčinjava ratnoj doktrini koja definiše opšte, principijelne postavke, dok vojna strategija, polazeći od tih opštih postavki, razrađuje i istražuje konkretna pitanja koja se tiču karaktera budućeg rata, pripreme zemlje za rat, **organizovanja oružanih snaga** i načina vođenja rata.

O KARAKTERU I VOJNO-STRATEGIJSKIM KARAKTERISTIKAMA SAVREMENOG RATA

Rat predstavlja oružano nasilje, organizovanu oružanu borbu između raznih društvenih klasa, država, grupa država i nacija u ime određenih političkih ciljeva. Politika — klasa, država i nacija — ima, osim rata, na raspolaganju razna nenasilna, tj. ekonomska, politička, ideološka i druga slična sredstva pomoću kojih je moguće ostvarivanje političkih ciljeva bez rata. Upravo od toga i polazi politika SSSR-a u nastojanju da se sporna međunarodna pitanja rešavaju pregovorima i sporazumevanjem na miroljubiv način. Rat je veoma složena društvena pojava, iako on predstavlja samo jednu stranu društvenog života, jedan, specijalan vid klasne borbe. Rat ne obuhvata sve pojave i forme klasne borbe koje postoje i razvijaju se jednovremeno i uporedo sa ratom. Neprihvatljiva su mišljenja da pod sredstvima vođenja rata treba podrazumevati, pored vojne sile, i razna nevojna sredstva borbe kao ideološka, ekonomska, diplo-

matska, naučno-tehnička i sl., tj. da je rat borba svim sredstvima politike. Takve postavke izjednačuju rat sa politikom i klasnom borbom, što je suprotno stavu Lenjina o ratu kao delu politike.³

Savremena sredstva oružane borbe još jasnije potvrđuju postavku po kojoj je rat oružano nasilje za postizanje političkih ciljeva, jer su ta sredstva takva da su mogućnosti za postizanje i najdalekosežnijih političkih ciljeva porasle u ogromnom stepenu.

Za shvatanje društveno-političkog karaktera konkretnog rata nužno je shvatiti datu epohu. Uslovi i karakteristike savremene epohe izloženi su jasno u dokumentima XXII kongresa KPSS i posebno u novom programu KPSS. Savremenu epohu karakteriše prelazak od kapitalizma ka socijalizmu. To je epoha borbe dvaju suprotnih društvenih sistema, epoha socijalističkih i nacionalno-oslobodilačkih revolucija, rušenja imperijalizma i prelaska sve više novih zemalja u socijalizam. Jedan od najvažnijih faktora savremenosti

³ Stav autora *Vojne strategije* o suštini rata, po kome se rat uglavnom izjednačava sa oružanom borbom, a sredstva nasilja svode isključivo na oružano nasilje, dok su sva ostala sredstva mirnodopski oblici borbe, nisu jedini stavovi u sovjetskoj vojnoj publicistici. Neki vojni autori, npr. autori knjige *O sovjetskoj vojnoj nauci* (VIZ, Moskva 1960. god.) i drugi smatraju takođe da je rat veoma složena društveno-istorijska pojava, koja obuhvata sve oblasti društvenog života. Ratne pripreme i ratna dejstva pokreću i stavljaju u specifičan položaj sve materijalne, moralne, naučne i druge vrednosti zaraćenih zemalja. **Oružane snage** su glavni instrument, a oružane borbe suština rata, ali se rat priprema i vodi i u oblasti ekonomike, diplomatije, nauke, u ideološko-političkom pogledu i sl. Ovi vidovi borbe postoje i u miru, ali u ratu poprimaju osobine i oblike koji ih približavaju oružanoj borbi.

su nacionalno-oslobodilačke revolucije koje ruše kolonijalni sistem imperijalizma. Sadašnja epoha nije epoha imperijalizma i ratova, već epoha raspada imperijalizma kao svetskog sistema, epoha revolucije i trijumfa socijalizma. U savremenim uslovima politički i vojni centar imperijalizma premestio se iz Evrope u SAD.

To bi bio osnovni sadržaj epohe, odlučujući za osvetljavanje bitnih problema rata i mira.

Savremeni imperijalizam je stvorio sledeća žarišta rata u svetu:

američki, uz pomoć francuskih i britanskih monopola, pomogao je podizanje nemačkog imperijalizma i u centru Evrope obrazovao žarište rata;

na Dalekom istoku američki monopolisti ponovo vaskrsavaju japonski militarizam i tamo se stvara drugo opasno žarište rata;

rejonima u kojima imperijalisti najverovatnije mogu otpočeti rat treba smatrati: Srednji istok i Afriku — gde se najoštrije izražavaju suprotnosti između kolonijalnih država i naroda koji se bore za nezavisnost; Koreju — s obzirom na znatne vojne snage, naročito SAD, u Južnoj Koreji; Tajland koji u stvari drže snage SAD; Vijetnam zbog kršenja ženevskog sporazuma od strane SAD i Kubu protiv koje SAD sistematski organizuju provokacije.

Zadatak vojnih blokova koje je imperijalizam stvorio nije samo borba protiv socijalističkih zemalja, nego i razbijanje revolucionarnih radničkih i oslobodilačkih pokreta. Ne treba isključiti ni mogućnost ratova između pojedinih kapitalističkih država zbog dubokih protivrečnosti između njih.

Prema tome, sovjetska vojna strategija mora imati u vidu mogućnost da imperijalistički agresori ot-

počnu nove osvajачke ratove na najrazličitijim tačkama zemljine kugle. Ona i polazi od toga da su u savremenim uslovima (po razmerama i društveno-političkoj suštini) teoretski moguće sledeće kategorije ratova:

Svetski rat, tj. rat između dva suprotna lagers koji će, ako se ne spreči, biti odlučujući sukob između dva svetska sistema. Socijalističke zemlje bi vodile pravedan, oslobodilački i revolucionaran rat, a imperijalističke osvajачki i nepravedan. Ovaj rat bi se vodio svim raspoloživim snagama i sredstvima, uključujući i sva savremena sredstva za masovno uništavanje.

Mali, lokalni ratovi, tj. ratovi ograničenog obima i to:

a) *imperijalistički ratovi* koje imperijalisti vode radi gušenja narodnooslobodilačkih pokreta, zauzimanja ili održavanja kolonija i za postizanje drugih agresivnih ciljeva; ovi ratovi su osvajачki, nepravedni i protivnarodni;

b) *narodnooslobodilački, građanski i drugi narodni ratovi* protiv imperijalističke agresije za slobodu i nezavisnost. Takvi ratovi se suprotstavljaju imperijalističkim i oni su pravedni, oslobodilački i revolucionarni. Dok postoji imperijalizam i kolonijalizam, ovi ratovi su neizbežni.

Socijalističke revolucije moguće su u savremenim uslovima bez svetskog i građanskog rata, tj. mirnim putem, ali u slučajevima kada eksploatorske klase pribegavaju nasilju nad narodima, neophodno je imati u vidu i drugi put prelaska u socijalizam, odnosno ne isključuju se revolucionarni ratovi i narodni ustanci. SSSR je protiv svih zavajevajčkih ratova, protiv svetskog rata i ratova između pojedinih zemalja,

uključujući ovde i kapitalističke, a pomagaće pravednu borbu naroda i njihove oslobodilačke ratove protiv imperijalizma. On je za mirnu koegzistenciju između dva svetska sistema koja znači produženje klasne borbe između socijalizma i kapitalizma u svetskim razmerama.

Za pravilno razumevanje uslova izbijanja ratova nužno je razlikovati uzroke ratova od povoda za njihovo izbijanje.

Uzroci izbijanja savremenih ratova leže u neravnomernom ekonomskom i političkom razvoju kapitalističkih zemalja, u protivrečnostima svojstvenim kapitalističkom sistemu i u borbi imperijalista za svetsko gospodstvo.

Povodi za izbijanje rata u savremenim uslovima mogu biti razni. Istorijsko iskustvo govori da imperijalisti obično pribegavaju neposrednoj fabrikaciji povoda, ali je ovo pitanje sada postalo složenije zbog mogućnosti takozvanog slučajnog izbijanja rata. U vezi s tim povodi mogu biti ovi:

u žestokoj trci u naoružanju postoji opasnost da čak i mali previd državnih rukovodilaca ove ili one države dovede do izbijanja novog rata;

nuklearno oružje može biti upotrebljeno ne samo po zapovesti vlade, već i po volji pojedinaca koji se nalaze kod uređaja za upravljanje tim oružjem;

nepreciznost rada radarskog sistema može dovesti do nepravilnog tumačenja podataka, što za sobom može povući početak ratnih dejstava;

nepravilno shvatanje zapovesti ili psihičko rastrojstvo američkog avijatičara na dežurnom bombarderu, natovarenom nuklearnim bombama, može dovesti do bombardovanja teritorije druge zemlje;

neispravnost elektronskih pribora raketno-nuklearnih sistema može takođe dovesti do otpočinjanja rata.

Navedeni momenti zahtevaju od sovjetskih oružanih snaga najveću budnost, a od državnog, političkog i vojnog rukovodstva veliku mudrost i pronicljivost, kako bi se sprečilo izbijanje rata na osnovu bilo kog od navedenih povoda.

Svetski rat u savremenim uslovima nije neizbežan, ali, opasnost da on izbije postoji sve dok postoji imperijalizam, pošto postojanje imperijalizma podrazumeva i postojanje ekonomske osnove ratova, tj. težnju reakcionarnih snaga koje predstavljaju interese monopola za ratnim avanturama i agresijom. Svetski rat, tj. rat između dva suprotna lagera, sovjetska vojna strategija smatra najopasnijim i najsloženijim. Ovaj rat, ako ga imperijalisti izazovu, predstavljaće po socijalno-političkoj suštini odlučujući oružani sudar dvaju suprotnih svetskih socijalnih sistema. Taj rat će se zakonito završiti pobedom progresivne komunističke društvenno-ekonomske formacije nad reakcionarnom kapitalističkom, istorijski osuđenom na propast. Naravno, pored u budućem ratu neće doći sama po sebi. Ona mora biti svestrano pripremljena i obezbeđena.

Do svetskog rata može doći direktnim, iznenadnim nuklearnim napadom imperijalista na SSSR ili druge socijalističke zemlje ili preko nekog lokalnog rata. Najverovatnije je otpočinjanje novog rata iznenadnim nuklearnim napadom, s obzirom na to da se imperijalisti za takav napad najviše pripremaju. Međutim, do svetskog rata može doći i preko lokalnog rata imperijalista u raznim delovima sveta. Tako, na primer, moguće je da Z. Nemačka, sama ili zajedno sa drugim saveznicima iz

NATO-a, otpočne iznenadan lokalni rat protiv Nemačke Demokratske Republike ili neke druge socijalističke države ne bi li na taj način izazvala svetski rat. Do svetskog rata može doći i preko agresivnog lokalnog rata protiv neke nesocijalističke zemlje, ako taj rat ugrožava bitne interese socijalističkih država i svetski mir. Dalje, do svetskog rata može dovesti i politika održanja kolonijalnog gospodstva, gušenja narodnooslobodilačkih pokreta u kolonijalnim i zavisnim zemljama. Svaki lokalni konflikt u savremenim uslovima, ako ne bude presečen u početku, može prerasti u svetski nuklearni rat.

Najzad, sve dok traje međunarodna zategnutost i neprekidna trka u naoružanju raste i opasnost od takozvanog slučajnog izbijanja svetskog nuklearnog rata. Ta opasnost leži u savremenom oružju i tehnici i u rukovanju njima.

U svetski rat bila bi uvučena pretežna većina zemalja sveta i on bi dobio svetski koalicioni karakter. Nije isključeno da na stranu socijalističkih zemalja stupe, naročito u toku rata, i neke nesocijalističke zemlje.

Oštri klasni karakter rata između dva suprotna lagera predodređuje krajnji značaj političkih i vojnih ciljeva zaraćenih strana, što će pri upotrebi sredstava za masovno uništavanje dati ovom ratu neviđeno rušilački i istrebljivački karakter.

Fizionomija, tj. vojno-strategijske karakteristike eventualnog svetskog rata, sa stanovišta upotrebe borbenih sredstava, uslovljena je prvenstveno burnim razvojem proizvodnih snaga u savremenim uslovima. Savremeno čovečanstvo stupilo je u period grandioznog naučno-tehničkog preobražaja čiji su izrazi ovlađiva-

nje nuklearnom energijom, osvajanje kosmosa, razvoj elektronike, automatizacija proizvodnje i druga dostignuća. Sva ta i druga slična dostignuća odrazila su se i na proizvodnju naoružanja i drugih sredstava oružane borbe. Najznačajniji momenat u tom pogledu svakako je pojava kvalitativno novih vidova oružja, u prvom redu nuklearnog i raketnog, i njihovo masovno uvođenje u oružane snage velikih država. Na karakter oružane borbe naročito ispoljava uticaj raketno-nuklearno oružje strategijske namene koje raspolaže izuzetno velikom uništavajućom moći.

Pojava raketnih sredstava relativno velikog dometa kao i atomskog oružja još u II svetskom ratu značila je pojavu potpuno novih sredstava oružane borbe koja su u perspektivi morala proizvesti i zaista su proizvela koreniti prevrat u celom vojnom delu, i to neuporedivo radikalniji nego što je bio prevrat izazvan pojavom baruta i vatrenog oružja. Povećanje u pogledu broja, usavršavanje i uvođenje u oružane snage ovih borbenih sredstava je osnovni vojnotehnički faktor koji bitno utiče na karakter savremenog rata i na način njegovog vođenja. Raketno-nuklearno oružje može uspešno da rešava zadatke svih razmera, tj. strategijskih, operativnih i taktičkih, u svako vreme i na svakoj daljini.

Uporedo sa nuklearnim i raketnim oružjem, na scenu je stupio nov, veoma važan vojnotehnički faktor koji će u budućnosti takođe ispoljiti veoma snažan uticaj na karakter rata. Radi se o vojnoj radio-elektronici čija je uloga od izuzetno velikog značaja naročito za upotrebu raketno-nuklearnog oružja, a zatim za rukovođenje, komandovanje itd.

U vezi s tim eventualni treći svetski rat biće, s tačke gledišta upotrebe sredstava oružane borbe, raketno-nuklearni. Osnovni način vođenja rata, posebno u njegovom početnom periodu, biće masirani raketno-nuklearni udari radi razbijanja oružanih snaga, objekata u pozadini protivnika i dezorganizovanja pozadine kako bi se uništenje ili kapitulacija protivnika postigli za što kraće vreme. Ovaj način biće od odlučujućeg značaja za postizanje ciljeva rata. Istovremeno, široku primenu naći će i konvencionalna, do velikog stepena usavršena, sredstva borbe.

Bez obzira na to što će u ratu biti upotrebljeno u velikom broju kvalitativno novo naoružanje, odnosno nova tehnika, oružana borba vodiće se masovnim oružanim snagama. Ovo zato što će se ratna dejstva odvijati na ogromnim prostranstvima, što složena tehnika zahteva masu ljudi za opsluživanje i obezbeđenje, što su potrebne gotove jedinice za popunu i zamenu oslabljenih i uništenih. Osim toga, savremeni rat angažovaće milionske mase stanovništva za obezbeđenje vojnih potreba i rad u privredi. Odnos širokih narodnih masa prema ratu neizbežno će ispoljiti odlučujući uticaj na ishod rata.

Raketno-nuklearni rat munjevito bi se preneo na sve kontinente, tj. na sva kopnena i morska prostranstva, jer raketno oružje omogućava momentano prenošenje ratnih dejstava na svaku tačku zemljine kugle. Prema tome, raketno-nuklearni rat bio bi interkontinentalan i sveobuhvatan.

U raketno-nuklearnom ratu ne samo što se briše granica između fronta i pozadine, nego se i težište celokupne oružane borbe pomera od linija i rejona neposrednog dodira

grupacija oružanih snaga u dubinu rasporeda protivnika.

U prošlim ratovima su glavni strategijski ciljevi bili razbijanje ili slabljenje oružanih snaga protivnika i, zavisno od toga, zauzimanje njegovih važnih rejona ili administrativnih centara. Time su ostvarivani politički ciljevi rata. Osnovni događaji odigrali su se na kopnenim i pomorskim vojištima u neposrednom dodiru i kroz primenu odbrambenih i napadnih vidova dejstva. Udari strategijske avijacije po dubini pozadine protivnika u II svetskom ratu, u cilju njenog dezorganizovanja, nisu bili ni od kakvog odlučujućeg uticaja na ishod rata.

U savremenim uslovima glavni vojno-strategijski ciljevi biće razbijanje oružanih snaga i dezorganizovanje protivnikove pozadine. Oba ova cilja ostvarivaće se istovremeno, što je uslovljeno nužnošću da se agresor razbije za najkraće vreme, kao i realnim mogućnostima raspoloživih sredstava. Pri tome treba imati u vidu da su najvažniji objekti protivnika (koji predstavljaju njegov ekonomski i moralno-politički potencijal, kao i vojnu moć) razmešteni na svim kontinentima i na ogromnom prostranstvu.

Istovremeno, dejstva u neposrednom dodiru i na relativno malim dubinama zauzeće znatno manje mesta. Razbijanje neprijateljevih grupacija na kopnenim vojištima ostvarivaće se prvenstveno raketno-nuklearnim udarima, čime će se stvarati mogućnosti za široka manevarska, tj. nastupna dejstva jako pokretnim mehanizovanim snagama. Nastupanje će se izvoditi po pravcima i munjevitim tempom. Odbrana će se takođe zasnivati na raketno-nuklearnim udarima, brzim manevrima i protivudarima kombinovanim sa upornim držanjem osnovnih

rejana. Linijske odbrane i neprekidno povezanog fronta neće biti.

Glavne zadatke na morskim vojištima rešavaće takođe raketno-nuklearno oružje strategijske namene, kome će sadejstvovati raketne podmornice i jedinice raketonosne mornaričke avijacije.

S obzirom na težnju verovatnog protivnika da svoje strategijske ciljeve ostvari nuklearnom ofanzivom, i to pomoću bombarderske avijacije i raketa, jedan od osnovnih problema sovjetske strategije jeste obezbeđivanje sigurne zaštite pozadine od nuklearnih udara.

ovo Odlučujući značaj za ishod celog rata imaće njegov početni period. s obzirom na to da iznenadan napad agresora sa primenom masiranih nuklearnih udara po pozadini i oružanim snagama može dovesti zemlju i narod u izuzetno težak položaj. Zbog toga budući svetski rat zahteva od sovjetskih oružanih snaga i celog socijalističkog lagersa glavne ratne napore odmah u početku, bukvalno u prvim časovima i minutima, da bi se odlučujući rezultati postigli za minimalno kratko vreme. Osim toga, nagomilane rezerve nuklearnog oružja, raketa i avijacija mogu biti u punoj meri upotrebljene u prvim minutima rata za postizanje osnovnih političkih i vojno-strategijskih ciljeva već u početnom periodu.

Opasnost od iznenadnog napada agresora, sa masovnom primenom nuklearnog oružja, neizmerno povećava značaj i zahtev za stalnom borbenom gotovošću oružanih snaga i posebnim pripremama cele zemlje. U sadašnje vreme dovođenje jedinica u borbenu gotovost ne može se više meriti danima niti časovima. Za mnoge jedinice u pitanju će biti minuti. To se prvenstveno odnosi na raketne snage i snage PVO. U stalnoj borbenoj gotovosti moraju biti

snage u prigraničnim vojnim okruzima, mornarice i avijacije.

Ogromnu ulogu imaće aktiviranje naroda, njegova podrška političkim ciljevima rata i učešće u masovnim oružanim snagama. Naročito je povećan značaj ljudstva sposobnog za opsluživanje savremene ratne tehnike. Izrazito se povećava uloga inžinjerijsko-tehničkog kadra u odnosu na komandni sastav oružanih snaga. Tako, na primer, početkom 1960. god. u sovjetskim oružanim snagama inžinjerijsko-tehnički kadar predstavljao je gotovo 38% celokupnog oficirskog sastava. U sovjetskim raketnim jedinicama na svakih 100 oficira dolazi 72 inženjera i tehničara.

U budućem ratu mnogo će se povećati gubici, pa je potrebno raspolagati obučanim rezervama.

Od odlučujućeg značaja je sposobnost ekonomike da obezbedi maksimalnu moć oružanih snaga u početnom periodu rata.

Ogromna snaga raketno-nuklearnog oružja i drugih savremenih sredstava borbe omogućava da se ciljevi rata postignu za relativno kratko vreme. Zbog toga je, radi obezbeđivanja interesa zemlje, neophodno razvijati i usavršavati sredstva i načine oružane borbe, sa proračunom da se pobjeda nad agresorom postigne u što kraćem vremenu i sa najmanjim gubicima. Istovremeno, nužno se treba pripremati i za dugotrajan rat.

SSSR mora svoje oružane snage i zemlju pripremati prvenstveno za vođenje svetskog raketno-nuklearnog rata. Međutim, iz straha da bi iznenadni nuklearni napad na SSSR i druge socijalističke zemlje mogao dovesti do uništavajućeg uzvratnog raketno-nuklearnog udara, imperijalisti traže nove metode izazivanja svetskog rata i to kroz lokalne ra-

tove u raznim delovima sveta, uključujući tu i ratove protiv socijalističkih zemalja. Osim toga, izvesni imperijalistički krugovi smatraju mogućnim ostvarivanje određenih političkih ciljeva kroz lokalne ratove. Zbog toga SSSR i druge socijalističke zemlje i njihove oružane snage moraju biti spremni kako za odlučujući svetski sudar tako i za lokalne ratove malih razmera, s tim da se brзом pobedom u ovakvom ratu ne dozvoli prerastanje lokalnog rata u svetski termonuklearni. Ovi ratovi, bar u samom početku, neće se voditi istim sredstvima kao svetski.

O IZGRADNJI ORUŽANIH SNAGA

Izgradnja oružanih snaga obuhvata rešavanje niza mera vezanih za popunu, organizacionu strukturu, naoružanje, sistem obuke, mobilizaciju i borbenu gotovost trupa itd. Nju uslovljava niz faktora kao što su: karakter društveno-političkog sistema zemlje, mogućnosti njene ekonomike, njena politika, broj, kvalitet i nacionalne osobenosti stanovništva, geografski položaj zemlje, veličina i karakter njene teritorije, nivo razvika vojne nauke i ratne veštine i sl. Uticaj svih ovih faktora ne izražava se izolovano nego u uzajamnoj povezanosti. Ekonomika zemlje jedan je od najvažnijih faktora koji svestrano utiče na izgradnju oružanih snaga kako u mirno vreme tako i u ratu, jer od njenih mogućnosti zavisi broj i kvalitet oružja i tehnike, što dalje utiče i na organizaciju i način vođenja rata. Savremeno naoružanje i tehnika silno opterećuju i ekonomski najjače zemlje. U stvari, organizacija, naoružanje, tehnika i način vođenja rata nalaze se u zakonitom uzajam-

nom odnosu i zavisnosti. Oružje i tehnika utiču na izgradnju, organizaciju i način dejstva oružanih snaga kad su boljeg kvaliteta od onog ranijeg, kada se masovno uvode u naoružanje oružanih snaga, odnosno kada korenito menjaju njihove mogućnosti. Tako su ranija organizacija i način upotrebe oružanih snaga prestali da odgovaraju širokom uvođenju nuklearnog oružja koje je postalo osnovno sredstvo oružane borbe. Međutim, traženje novih organizacionih formi i pravaca izgradnje oružanih snaga, kao i načina vođenja rata koji bi odgovarali nuklearnom oružju, pokazalo se kao težak i složen problem.

Smer daljoj izgradnji oružanih snaga, kao i način njihove eventualne upotrebe, određuje u prvom redu raketno-nuklearno oružje. Pri tome se mora imati u vidu da će i konvencionalno oružje imati značajnu primenu.

Veliki značaj za izgradnju savremenih oružanih snaga ima radio-elektronika čiji je dosadašnji razvitak istakao značaj borbe u eteru, tj. radio-protivdejstva i zaštite od istog dejstva protivnika. Bez radio-elektronike nema efikasne upotrebe rakete.

Velik uticaj na izgradnju oružanih snaga vrši politika koja strategiji određuje ciljeve i broj i kvalitet oružanih snaga za njihovo ostvarivanje. Kada ti ciljevi nisu u skladu sa mogućnostima, to dovodi do avanturizma u strategiji i politici i konačno do poraza. U stvari, i uticaj ekonomike ne izražava se neposredno već preko politike.

U izgradnji oružanih snaga mora se polazati i od toga da vreme za mobilizaciju i razvoj oružanih snaga ne može trajati kao ranije; istovremeno, ni jedna zemlja ne može da drži potpuno spremne, mobilisane i razvijene oružane snage već u miru.

Najbolje je rešenje ako se još u miru raspolaže oružanim snagama sposobnim da postignu najbliže stratezijske ciljeve rata do mobilizacije i stupanja u dejstvo sledećih ešelona.

Izgradnja oružanih snaga odvija se obavezno u skladu sa ratnom doktrinom. Upravo kroz izgradnju oružanih snaga najjasnije se izražava ratna doktrina jedne zemlje. Oružane snage su materijalna osnova ratne doktrine i zato se može reći — kakve su oružane snage jedne zemlje, takva je i njena doktrina.

Osnovni princip organizacione izgradnje oružanih snaga jeste princip usklađenosti organizacionih formi sa potrebama rata, načinima vođenja ratnih dejstava, usklađenost odnosa čoveka i tehnike koja obezbeđuje najefikasniju upotrebu postojećeg naoružanja.

Oružane snage većine savremenih država dele se na vidove: KoV, RV i RM. U Sovjetskom Savezu izgrađeni su kao samostalni vidovi još raketne trupe stratezijske namene i trupe protivvazdušne odbrane zemlje.⁴ Podela oružanih snaga na vidove izazvana je osobenostima njihove stratezijske upotrebe, sposobnošću svakog vida da manje-više samostalno izvršava stratezijske i operativne zadatke, neophodnošću najefikasnijeg korišćenja borbenih mogućnosti raznih sredstava vođenja rata i stvaranja što povoljnijih mogućnosti za komandovanje trupama i organizovanje njihovog materijalno-tehničkog obezbeđenja. Ta podela je vezana za borbena svojstva i namenu raznih vidova oružanih snaga, za karakter zadataka koji izvršavaju i način

njihove borbene upotrebe. Radi najefikasnije upotrebe raznih vidova oružanih snaga, svaki od njih deli se na rodove vojske i specijalne trupe (službe).

Raketne jedinice stratezijske namene su glavni vid sovjetskih oružanih snaga i odlučujuća sila u rukama vrhovne komande. Raketno oružje u sastavu svih ostalih vidova je osnovno sredstvo za vođenje borbenih dejstava tih vidova.

KoV i dalje ostaje veoma značajan i najbrojniji vid oružanih snaga. Njena dalja izgradnja treba da se razvija u pravcu povećavanja vatrene moći i manevarske sposobnosti jedinica. Raketne jedinice KoV, sastavljene od raketa operativno-taktičke namene, predstavljaju osnovu vatrene moći snaga kopnene vojske. Od konvencionalnih sredstava, najefikasniju vatru može dati reaktivna artiljerija. Udeo tenkova u jedinicama KoV veoma mnogo se povećao i dalje će se povećavati, jer oni najbolje odgovaraju raketno-nuklearnom ratu. Najefikasnije sredstvo za borbu protiv tenkova biće pt-rakete.

Streljačkim jedinicama su, pored tenkova, potrebna i transportna sredstva za brz prevoz po raznom zemljištu, a koja su istovremeno podešena i za vođenje borbe sa njih, kao i za transport vazдушnim putem. Napad u streljačkom stroju očito će biti retka pojava.

Vatra konvencionalnog oružja koristiće se u punoj meri pri dejstvima na bliskim odstojanjima i kada ne bude mogućna upotreba nuklearnih sredstava.

Vazdušni manevar snaga KoV najbolje će odgovarati raketno-nuklearnom ratu. Povećanu ulogu imaće i specijalne vazdušno-desantne jedinice u sastavu KoV. Za vazdušne

⁴ Podrobnije o vidovima sovjetskih oružanih snaga izneto je već u članku »O ulozi vidova i rodova vojske u Sovjetskoj armiji«, *Vojno delo* br. 3/63, str. 106 pa nadalje. — Prim. SAP.

desante osposobljavaju se streljačke jedinice.

Značaj trupne PVO u okviru KoV veoma se povećao s obzirom na to da će avijacija protivnika biti jedno od glavnih sredstava nuklearnog napada.

PVO teritorije postala je u savremenim uslovima jedan od osnovnih vidova oružanih snaga. Ovaj vid obuhvata protivavionsku i protiv-raketnu odbranu. Osnovno oružje ovog vida postale su pav-rakete.

U bliskoj budućnosti lovačka avijacija imaće još važnu ulogu.

Sve veći značaj u sistemu PVO dobijaju radio-elektronska sredstva, kako za otkrivanje vazdušnih ciljeva i navođenje aktivnih sredstava na njih, tako i za radio-protivdejstva, tj. za dejstva na komandne uređaje pilotskih i bespilotskih vazdušnih sredstava protivnika, za komandovanje i upravljanje u sistemu PVO i sl.

Brz razvitak kosmičkih sredstava, na primer, veštačkih zemljinih satelita koji se mogu izbacivati u razne svrhe, pored ostalog i kao nosači nuklearnog oružja, postavlja na dnevni red rešavanje novog problema — protivkosmičke odbrane.

Ratno vazduhoplovstvo kao vid oružanih snaga menja svoju ulogu i značaj. Bombarderska avijacija za daljnje dejstvo — zbog osetljivosti na savremenu PVO — ustupa svoje zadatke stratezijskim raketama, a bombarderska frontovska (taktička) avijacija — raketama operativno-taktičke namene jer su pouzdanije. Razume se, i jedna i druga bombarderska avijacija imaće još dugo specifičnih zadataka, kao što je dejstvo po raznim objektima sa slabom PVO, po pokretnim i teže uočljivim ciljevima i sl. Pri tome treba imati u

vidu da se bombarderska avijacija sve više osposobljava za dejstvo raketama vazduh-zemlja i većeg dometa, što joj omogućava da izvršava zadatke, a da ne ulazi u zonu protivničke PVO. Zbog toga će bombarderska avijacija za daljnje dejstvo, kao i frontovska, naći primenu u budućem ratu zajedno sa raketama.

Borbene sposobnosti frontovske lovačke i lovačko-bombarderske avijacije omogućuju im da efikasno podržavaju borbena dejstva snaga KoV; u sadejstvu sa jedinicama protivvazdušnih raketa, ova avijacija može da štiti grupacije i važne objekte od udara neprijateljeve avijacije na dubini frontovske pozadine. Frontovska avijacija je naročito efikasna kada dejstvuje po neprijateljevim raketnim sredstvima na bojištu. Za lovačku i lovačko-bombardersku avijaciju je od posebne važnosti da nadmašuje odgovarajuću neprijateljevu avijaciju u brzini i plafonu leta. Izviđanje ostaje i dalje jedan od najvažnijih zadataka avijacije.

Veoma važnu i perspektivnu ulogu imaće izviđačka i transportna avijacija.

Dalji razvoj borbene avijacije treba da se kreće u pravcu usavršavanja njenog raketnog naoružanja, sposobnosti baziranja van aerodroma i povećanje letačko-tehničkih kvaliteta.

Ratna mornarica se izgrađuje zavisno od karaktera naoružanja i svojih zadataka u budućem ratu. Osnovni zadaci sovjetske ratne mornarice biće borba protiv neprijateljeve mornarice na otvorenom moru i u bazama, a zatim, i to od ne manjeg značaja, narušavanje, odnosno uništavanje neprijateljevog okeanskog i pomorskog saobraćaja. Za te

zadatke nužna je snažna podmornička flota i mornarička avijacija, naoružane raketno-nuklearnim oružjem i torpedima. Potreban je i izvestan broj površinskih brodova za obezbeđivanje dejstava podmorničke flote i za izvršavanje drugostepenih zadataka, kao što su zaštita sopstvenih pomorskih komunikacija i sadejstvo KoV.

Pri izgradnji podmorničkih flota moraju se imati u vidu ove osobine podmornica: velika autonomija i brzina, sposobnost lansiranja raketa ispod vode, odnosno nošenja velikih rezervi raketa i torpeda, dubina ronjenja i sl.

U izgradnji oružanih snaga u celini mora se polaziti od toga da i dalje ostaje na snazi jedan od najvažnijih principa sovjetske ratne doktrine po kome se pobeđa u ratu postiže zajedničkim naporima svih vidova oružanih snaga i svih sredstava oružane borbe. Pri tome težište mora biti na onim snagama i sredstvima koji će izvršavati glavne zadatke, na raketnom vidu strategijske namene i na raketno-nuklearnim sredstvima u ostalim vidovima. Nadmašiti protivnika u vatrenoj moći, pokretljivosti i manevarskoj sposobnosti oružanih snaga jeste zadatak koji se mora neprekidno imati u vidu u toku izgradnje oružanih snaga.

U toku rata, uloga i značaj vidova oružanih snaga i rodova vojske mogu se menjati zavisno od konkretne situacije, odnosno od toka rata i karaktera zadataka koje će jedinice rešavati u pojedinim etapama rata.

Razvijanje visokog majstorstva u rukovanju ratnom tehnikom kod čitavog sastava oružanih snaga takođe je jedan od najvažnijih zadataka u izgradnji oružanih snaga.

NAČIN UPOTREBE ORUŽANIH SNAGA U SAVREMENOM SVETSKOM RATU I VIĐOVI STRATEGIJSKIH DEJSTAVA

Način vođenja rata podrazumeva sve forme i metode upotrebe sredstava oružane borbe, operativnih i taktičkih jedinica vidova oružanih snaga i rodova vojske, odnosno oružanih snaga u celini za izvršavanje političkih, vojno-strategijskih i operativno-taktičkih zadataka.

Osnovni vidovi ratnih dejstava u II svetskom ratu bili su strategijski napad i strategijska odbrana, u kojima je glavnu ulogu imala KoV uz podršku avijacije. Dejstva strategijske avijacije po pozadini protivnika, zaštita pozadine od napada iz vazduha i ratna dejstva na morskim prostranstvima nisu imali odlučujućeg značaja, iako su se izvodili u velikim razmerama.

Veliki značaj imala su partizanska dejstva, kao i dejstva snaga unutrašnjeg otpora u pozadini neprijatelja. To je bio specifičan vid ratnih dejstava.

U II svetskom ratu, postizanje krajnjeg političkog i vojno-strategijskog cilja rata bilo je uslovljeno nizom etapnih (uzastopnih) političkih i vojno-strategijskih zadataka. Izvršavanje tih zadataka ostvarilo je za relativno duže vreme koje je, u stvari, predstavljalo određeni period rata. Za svaki period bila su karakteristična određena ratna dejstva.

Svaki period rata delio se na kampanje koje su određivane ciljevima oružane borbe, vremenom, snagama i sredstvima. Ipak, kampanja ni u jednoj etapi II svetskog rata nije postala organizovana forma oružane borbe, već je to bila operacija. U ovom ratu do kraja se oformio nov tip strategijskih operacija, operacija grupe frontova kroz koje su rešavani važni strategijski zadaci. U njima je učestvovalo po nekoliko

frontova, avijacija za daljnja dejstva, često mornarica, kao i snage i sredstva zemaljske PVO. Ove operacije su pripremane i sprovedene pod neposrednim rukovodstvom vrhovne komande. U II svetskom ratu dalje su se razvile frontovske i armijske operacije. Prvi put u istoriji ratova pojavili su se novi tipovi operacija, kao što su vazdušne operacije strategijske avijacije, usmerene na rešavanje i uništavanje neprijateljevih pozadinskih objekata, a borbena dejstva jedinica zemaljske PVO poprimila su, do izvesne mere, formu protivvazdušnih operacija usmerenih na razbijanje neprijateljevih vazdušnih operacija i na zaštitu pozadine zemlje. Znatno su se razvile pomorske operacije u svrhu razbijanja snaga protivnikove mornarice, rušenja, odnosno zaštite pomorskih komunikacija, iskrcavanja pomorskih desanata i protivdesantne odbrane.

Pojava i razvoj novih moćnih sredstava borbe, ogromna dostignuća u razvoju klasičnog naoružanja i tehnike, kao i promene političkih uslova izbijanja rata, ukazuju na to da će se savremeni rat voditi na principijelno nov način. Svaki pokušaj prenošenja načina vođenja oružane borbe iz prošlog rata, bez ikakvih promena na savremene uslove njenog izvođenja mogao bi naneti štetu gotovosti oružanih snaga i zemlje. Konkretne forme strategijske, operativne i taktičke upotrebe oružanih snaga, forme vođenja rata u celini, ne stoje na mestu nego se razvijaju i usavršavaju, izumiru stare, a rađaju se nove. U odnosu na II svetski rat, sredstva oružane borbe su se promenila, oružane snage postale su drukčije, rat je postao složeniji, poprimio je drugi karakter i sl. Sve to uslovljava neizbežno menjanje metoda i formi dejstava svih razmera.

Snage koje će se u savremenim uslovima koncentrisati na kopnenim vojištima — grupacije KoV, avijacije, raketa i sl., kao i na bližim pomorskim vojištima, udarne snage nosača aviona, deo podmornica, druge snage površinske flote i sl., neće biti jedini niti glavni objekti dejstva oružanih snaga. Odlučujuća sredstva za vođenje savremenog rata, strategijsko nuklearno oružje i sredstva za njegovo prenošenje, raspoređena su znatno iza linije fronta i dubine kopnenih vojišta, a bez njihovog razbijanja ne mogu se postići ciljevi rata čak ako bi grupacije razvijene na vojištima i bile uništene. Osim toga, osnovni ekonomski i drugi centri od životne važnosti, kao i objekti od kojih zavisi sposobnost zemlje za vođenje rata, takode su raspoređeni u dubokoj pozadini zaraćenih zemalja. Za razbijanje strategijskih sredstava u dubokoj pozadini, glavnih grupacija na kopnenim vojištima, kao i za dezorganizovanje pozadine neprijatelja nanosiće se raketno-nuklearni udari po planu vrhovne komande. Raketne jedinice strategijske namene nisu sredstva podrške KoV, pa prema tome nemaju ni potrebe da svoje dejstvo vezuju za dejstvo KoV. Kopnena vojska raspolaže sopstvenim nuklearnim sredstvima (raketne jedinice operativno-taktičke namene i frontovska avijacija) koja su u stanju da obezbede tempo njenog nastupanja.

Frontovi KoV, u sadejstvu sa frontovskom avijacijom, a na pomorskim pravcima i mornaricom, koristeći rezultate udara raketnih jedinica strategijske namene, avijacije za daljnja dejstva i raketnih podmornica po objektima i vojnim grupacijama na vojištima, dovršavaće razbijanje preostalih grupacija protivnika, zauzimati njegovu teritoriju i braniti sopstvenu. Raketne

snage strategijske namene, kao glavno sredstvo savremenog rata, zato i nisu dužne da podešavaju svoja dejstva prema KoV, nego obrnuto. KoV je dužan da u punoj meri iskorištava rezultate udara raketnih jedinica strategijske namene radi brzog izvršenja svojih zadataka.

Dejstva snaga zemaljske PVO takođe se ne mogu više potčinjavati interesima KoV jer je zadatak ovog vida zaštita teritorije cele zemlje, naročito najvažnijih vojnih i drugih objekata u dubini.

Za kopnena vojišta i dejstvo KoV ne može se više vezati mornarica koja je sada namenjena prvenstveno za dejstva protiv neprijateljeve mornarice i pomorskog saobraćaja na okeanskim prostranstvima, često veoma dalekim od kopnenih vojišta.

Navedeni načini dejstva ne mogu se, prema tome, postaviti u okvir strategijskog nastupanja i strategijske odbrane koji su ranije bili vezani za dejstvo KoV, osnovnog nosioca ratnih dejstava, kome su svi ostali vidovi sadejstvovali.

Osim toga, prihvatanje strategijske odbrane u svojstvu jednog od osnovnih vidova značilo bi prihvatanje odbrambene strategije i prenošenje situacije iz početnog perioda II svetskog rata na savremene uslove, što bi bilo veoma štetno i krajnje opasno. Imperijalističkim pripremama za opšti ofanzivni rat moraju se suprotstaviti odlučna ofanzivna dejstva, prvenstveno uništavajući udari strategijskih sredstava sovjetskih oružanih snaga. Odbrana će i dalje postojati, ali samo u operativnim i taktičkim razmerama.

Prema tome, pitanje strategijskih dejstava mora se u savremenim uslovima rešavati na nov način, tj. da se pronalaze odgovarajući savre-

meni vidovi i forme koji bi obezbedili brzo i odlučno razbijanje agresora.

Prvi, principijelno nov vid strategijskih dejstava koji je istakao razvitak raketnih snaga strategijske namene jesu raketno-nuklearni udari po objektima cele teritorije protivnika. Ovaj vid se ne može postaviti u okvire ranijeg strategijskog nastupanja ili odbrane. Udare raketa teško je okvalifikovati kao nastupna ili odbrambena dejstva, jer će oni uvek nositi odlučan ofanzivan karakter, bez obzira na to da li se snage KoV brane ili nastupaju. Za sovjetske oružane snage ovaj vid strategijskih dejstava biće prinudan, tj. SSSR će ga upotrebiti samo ako imperijalisti otpočnu nuklearni rat.

Masirani nuklearni udari po osnovnim vojnim i drugim najvažnijim objektima u dubokoj pozadini protivnika, uz jednovremeno razbijanje njegovih oružanih snaga na vojištima, omogućiće postizanje političkih ciljeva rata u znatno kraćem vremenskom roku nego u prošlim ratovima. Najmoćniji će biti prvi masirani raketno-nuklearni udari kojima će sovjetske oružane snage odgovoriti na dejstva agresora kad otpočne rat.

Drugi vid strategijskih dejstava jesu dejstva na kopnenim vojištima za konačno razbijanje grupacija protivnika, zauzimanje i okupiranje neprijateljeve teritorije, kao i za sprečavanje upada njegovih snaga na teritoriju socijalističkih zemalja. Glavno sredstvo borbe na kopnenim vojištima jeste nuklearno oružje, upotrebljeno pomoću raketa operativno-taktičke namene u sastavu KoV i frontovske avijacije. Osim toga, u zonama nastupanja frontova, po najvažnijim objektima nanosiće udare i rakete strategijske namene, kao i avijacija za daljnje dejstvo.

Velike razmere poprимиće i primena vazdušnih desanata. Masovno će se primenjivati tenkovske divizije i armije. Svoje ranije borbene osobine zadržala je i motorizovana pešadija. Borba će se istovremeno razvijati po frontu i dubini, po pravcima i oko pojedinih žarišta. Povezanih i stalnih frontova neće biti. Jedinice će dejstvovati najčešće iz pokreta, pri tome će se kretati u vozilima, a borba u streljačkom stroju biće relativno retka pojava.

Treći vid strategijskih dejstava, i to vrlo važan, jeste zaštita teritorije zemlje (PVO) od nuklearnih udara — snagama i sredstvima protivavionske i protivraketne odbrane: odbijanjem napada vazduhoplovnih i raketnih snaga protivnika, uništavanjem njegovih aviona i raketa u toku leta i sprečavanjem da oni dođu do najvažnijih administrativno-političkih centara, ekonomskih rejona i objekata, kao i da nanose udare po grupacijama raketnih snaga, avijacije, mornarice, rezervi i sl. Zaštita života i rada čitavog stanovništva zemlje i borbene sposobnosti oružanih snaga postižu se, pre svega, uništavanjem sredstava nuklearnog napada protivnika u rejonima baziranja. Taj zadatak će izvršiti rakete strategijske namene. Međutim, pošto velik broj ovih sredstava neće biti moguće uništiti u rejonima baziranja u početku rata, potrebne su snage i sredstva za njihovo uništavanje (u toku leta) još na prilazima državnim granicama, na daljnim prilazima objektima napada i najzad na neposrednim prilazima branjenim objektima.

Savremena PVO izgrađuje se kao protivavionska, protivraketna i protivkosmička, objedinjene u jedinstven sistem.

Bez obzira na efikasnost sistema protivavionske i protivraketne od-

brane, za brzo likvidiranje posledica nuklearnih udara, evakuisanje stanovništva iz rejona nuklearnog napada, organizovanje brze medicinske pomoći, gašenje požara, uspostavljanje poretka i za sprovođenje drugih mera, nužno je imati u gotovosti snage i sredstva civilne odbrane.

Četvrti samostalan vid strategijskih dejstava jesu dejstva na morskim vojištima, usmerena na razbijanje grupacija protivničke mornarice, narušavanje njegovih pomorskih komunikacija i na zaštitu sopstvenih, kao i sopstvene obale od nuklearnih udara s mora. Iako će poprimiti znatno veće razmere nego u periodu otadžbinskog rata, teško je reći da će ova dejstva imati odlučujući značaj za ishod rata.

Najvažniji zadatak sovjetske mornarice već u prvim trenucima rata biće razbijanje udarnih jedinica nosača aviona protivnika. Za to su najefikasnija sredstva atomske podmornice, mornarička avijacija za daljnje dejstvo i obalske rakete.

Razbijanje prekookeanskog i pomorskog transporta i dezorganizovanje morskih komunikacija neprijatelja već od prvog dana rata izvođiće rakete strategijske namene, rakete sa podmornica i brodova, kao i mornarička avijacija.

Uloga vidova strategijskih dejstava u toku eventualnog svetskog rata ne može ostati nepromenjena. Zavisno od uslova situacije, svaki vid može poprimiti odlučujući ili drugostepeni značaj.

Budući svetski raketno-nuklearni rat, ako ga imperijalisti otpočnu, biće veoma složen i predstavljace najteže iskušenje za celo čovečanstvo. U samom početku rata, ili u toku lokalnog konflikta, imperijalistički agresor može naneti iznenadni nuklearni udar svojim interkontinentalnim i srednjim raketama, iz-

među ostalih i raketama *Polaris* sa podmornica. Socijalističke zemlje biće prinuđene da nanesu neodbranjiv uzvratni nuklearni udar. Istovremeno će stupiti u dejstvo snage i sredstva protivraketne i protivavionske odbrane za uništenje neprijateljevih aviona i raketa koje budu uspele da se probiju u vazdušni prostor zemlje. Odmah iza uzvratnog nuklearnog udara mogu biti bačeni vazdušni desanti na veliku daljinu i, zavisno od radiološke situacije, doći će do brzog nastupanja očuvanih grupacija KoV, podržanih avijacijom, da bi se dovršilo razbijanje preostalih delova oružanih snaga protivnika. Istovremeno će se razviti aktivna ratna dejstva na morskim i okeanskim prostranstvima radi razbijanja pomorskih grupacija neprijatelja.

Za određivanje načina vođenja nuklearnog i svakog drugog rata nije dovoljno samo ustanoviti vid ratnih dejstava. Vid strategijskih dejstava ne određuje početak i kraj dejstava, niti snage, sredstva, konkretne zadatke, obim dejstva i sl. Raketno-nuklearni udari, napad i odbrana na kopnenim vojištima, dejstva mornaričkih snaga na morima i okeanima, dejstva snaga i sredstava PVO su dejstva bez određenih formi i okvira. Ona su nužna u teoriji i praksi za ustanovljavanje određenih pojmova kako bi se došlo do glavnog, tj. do konkretnih formi kroz koje se organizuju i sprovode ratna dejstva oružanih snaga. I te konkretne forme se menjaju pod dejstvom niza faktora.

U toku rata svaki od pomenutih vidova strategijskih dejstava poprima konkretnu formu, na primer, formu raketno-nuklearnih udara, operacija i bojeva, ograničenih ciljem, sredstvima, prostranstvom i vremenom. Raketno-nuklearni udar sačinjavaju, u stvari, nekoliko jedno-

vremenih lansiranja raketa sa nuklearnim bojevim glavama sa svih borbeno spremnih rampi. Pod operacijom se podrazumevaju organizovana borbená dejstva operativnih jedinica raznih vidova oružanih snaga koja se izvode po jedinstvenoj zamisli ili planu i usmerena su na rešavanje određenih operativnih i strategijskih zadataka. Operaciju izvodi jedna ili grupa operativnih jedinica tipa armija (opštevojna, tenkovska, vazduhoplovna i armija PVO), front, okrug PVO i mornarica.

Prvi vid strategijskih dejstava nalazi konkretni izraz u raketno-nuklearnim udarima, kao i u operacijama avijacije za daljnje dejstvo. Ratna dejstva na kopnenim vojištima izводиće se, kao i u prošlim ratovima, kroz napadne i odbrambene operacije kopnene vojske i frontovske avijacije. Napadne operacije biće osnovno sredstvo rešavanja zadataka oružane borbe na kopnenim vojištima. Izvodiće ih frontovi, opštevojne, tenkovske i vazduhoplovne armije. Glavna uloga u njima pripadaće raketnim trupama operativno-taktičke namene i frontovskoj avijaciji koja bude upotrebljavala nuklearna sredstva, zatim tenkovima, moto-streljačkim i vazdušno-desantnim trupama.

Zaštita zemlje od nuklearnih udara protivnika poprimiće formu operacija jedinica zemaljske PVO — i to protivavionskih i protivraketnih operacija.

Oružana borba na morskim i okeanskim vojištima vodiće se u formi pomorskih operacija ratne mornarice.

Svaki vid strategijskih dejstava, udar ili operacija, bilo kog vida oružanih snaga ne izvodi se izolovano, tj. samostalno. Samostalnih operacija, tj. dejstava operativnih jedinica ili

vidova oružanih snaga u celini, u punom smislu reči i nema. Budući rat može se uspešno voditi samo ako sva strategijska dejstva i sve operacije budu striktno međusobno usaglašeni na osnovi jedinstvene strategijske zamisli ili plana pod jedinstvenim centralizovanim rukovodstvom, i ako budu celishodno usmereni na rešavanje opštih zadataka oružane borbe. Takva usklađenost dejstava vidova oružanih snaga u raketno-nuklearnom ratu ostvarivaće se u formi strategijskih operacija. Prema tome, strategijska operacija je konkretna forma strategije.

Strategijsku operaciju budućeg nuklearnog rata činiće usaglašena dejstva vidova oružanih snaga koja će se izvoditi po jedinstvenoj zamisli, planu i pod jedinstvenim strategijskim rukovodstvom. Glavna snaga takve operacije biće strategijska nuklearna sredstva, pre svega, raketne trupe strategijske namene, tj. njihovi nuklearni udari. Istovremeno sa ovim udarima, ili još verovatnije odmah iza njih, a radi konačnog razbijanja preostalih vojnih grupacija protivnika, na vojištu će se razviti napadne operacije frontova, vazdušno-desantne operacije, a na nekim pravcima i operacije mornarice i prifrontovskih operativnih jedinica zemaljske PVO. Takva dejstva će poprimiti formu strategijskih operacija na vojištu. Pri tome se neće prekidati nuklearni udari strategijskih sredstava po celoj teritoriji agresora, operacije jedinica zemaljske PVO za zaštitu zemlje od nuklearnih udara protivnika i operacije mornarice na okeanskim prostranstvima. Svim ovim dejstvima rešavaće se redovni zadaci rata. Događaji se mogu odvijati na ogromnim prostranstvima i jednovremeno obuhvatiti sve kontinente i okeanska prostranstva. Istovremeno, strategijske operacije biće

brze i kratkotrajne, a rezultate njihovog izvođenja zasad je teško čak i zamisliti.

Nemoguće je u budućem nuklearnom ratu računati samo na jednu, bilo koju, formu strategijske operacije. Rat je oduvek bio složena i raznovrsna pojava i to još više važi za budući nuklearni rat. Pri razradi formi i metoda njihovog vođenja treba imati u vidu niz pitanja kao: na koji način će otpočeti rat, kakav će karakter poprimiti, ko će biti glavni protivnik, hoće li biti upotrebljeno nuklearno oružje u samom početku ili u toku rata i kakvo (operativno-taktičko ili i strategijsko) itd. Jedne forme strategijskih operacija biće u svetskom nuklearnom ratu do kojeg je došlo iznenadnim napadom neprijatelja, a druge u ratu koji je nastao prerastanjem lokalnog u svetski.

Kao mogućan vid strategijskih dejstava u svetskom nuklearnom ratu, *sovjetska vojna strategija razmatra i dejstva u kosmičkom prostranstvu*. Polazeći od dosadašnjeg rada SAD u tom pravcu, sovjetska vojna strategija ima u vidu neophodnost izučavanja pitanja iskorišćavanja kosmičkog prostranstva i kosmičkih letelica za ciljeve jačanja odbrane socijalističkih zemalja. Bilo bi pogrešno prepustiti preimućstvo u toj oblasti imperijalističkom lageru.

Ratna dejstva u lokalnim ratovima mogla bi se odvijati na drugi način, kroz druge vidove i forme. U takvom ratu ona će se, pre svega, izvoditi na kopnenim i morskim vojištima. Objekti dejstva biće oružane snage protivnika, ali nisu isključeni ni pokušaji udara i po pozadinskim objektima, u prvom redu dejstvom avijacije. Na kopnenim vojištima izvođić se napad i odbrana kopnenih trupa uz sadejstvo avijacije. Borbena dejstva imaće mane-

varski karakter, tj. biće znatno pokretljivija nego u prošlom ratu, s obzirom na promene u KoV i avijaciji.

Može se desiti da zaraćene strane u toku lokalnog rata upotrebe nuklearno oružje operativno-taktičke namene, ne pribegavajući pri tome i upotrebi stratezijskih nuklearnih sredstava. To će naglo promeniti način borbenih dejstava, tj. daće im veću energičnost i dinamičnost. Međutim, malo je verovatno da će se rat uz upotrebu samo operativno-taktičkih nuklearnih sredstava moći dugo voditi. Pošto već dođe do upotrebe nuklearnog oružja, zaraćene strane biće prinuđene da u dejstvo stave svoju nuklearnu moć. Stoga će i lokalni rat prerasti u svetski nuklearni.

PRIPREME ZEMLJE ZA RAT

Bez svestrane i blagovremene pripreme cele zemlje nemoguće je pobediti u ratu. Ta priprema obuhvata: pripremu oružanih snaga, pripremu ekonomike zemlje i pripremu stanovništva. Na karakter tih priprema utiču ovi činioci:

postojanje raketno-nuklearnog oružja megatonske snage umanjuje rashode za ostala borbena sredstva jer je moguće znatno smanjenje proizvodnje ostalog naoružanja bez smanjenja vatrene moći oružanih snaga;

mogućnost da već u početku rata bude podrivena materijalna i tehnička osnova za dugotrajan rat, naročito u pogledu proizvodnje nuklearnog oružja;

psihološki potresi stanovništva koje će za vrlo kratko vreme pretrpeti velike gubitke;

priprema oružanih snaga ima odlučujući značaj; ona obuhvata odre-

đivanje sastava i organizacije mirnodopskih i ratnih oružanih snaga, obezbeđenje borbene gotovosti, stalni razvitak vidova i rodova, materijalno-tehničko obezbeđenje, pripremu vojišta i stratezijsko izviđanje.

S obzirom na opasnost od iznenadnog napada, celishodno bi bilo imati mirnodopske oružane snage sposobne da ostvare osnovne ciljeve početnog perioda rata bez snaga dopunske mobilizacije. To, međutim, ne mogu imati ni ekonomski najmoćnije zemlje. Zato one drže snage sposobne za nanošenje nuklearnih udara, odbijanje iznenadnog napada i preuzimanje stratezijske inicijative u prvim časovima rata i za postizanje najbližih stratezijskih ciljeva rata. U borbenoj gotovosti nalaze se snage za stratezijske nuklearne udare i snage zemaljske PVO, kao i izvesni delovi ostalih vidova i spasilačko-radne jedinice civilne odbrane. Drugi delovi ostalih vidova moraju biti sposobni za brzu mobilizaciju kako bi mogli da učestvuju već u početnim operacijama.

Mobilizacijom se vrlo malo menja sastav i organizacija raketnih i snaga PVO.

Ratno vazduhoplovstvo dejstvuje u početku rata u istom sastavu u kome se nalazilo, s tim što formira nove borbene, a naročito transportne jedinice i aerodromsko-pozadinske organe.

Ratna mornarica uvodi mobilizacijom u stroj rezervne brodove iz konzervacije, popunjava brodove rezervama, adaptira civilne brodove, luke i brodogradilišta za ratne potrebe itd.

Najšira mobilizacija sprovodi se u KoV i jedinicama civilne odbrane.

Veliki značaj imaju novoformirane jedinice za popunu gubitaka. To neće biti dopunske nego komplet-

ne jedinice, sposobne da neposredno stupe u borbu.

Priprema za materijalno-taktičko obezbeđenje oružanih snaga dobile su veći značaj zbog povećanih potreba u materijalu i tehnici. Naravno, porasle su potrebe u gorivu koje sada predstavljaju oko 50% težine svih materijalnih potreba. Potrebe u tehničkom materijalu povećaću se orijentirno za 2—2,5 puta u odnosu na II svetski rat. Jedino će se smanjiti potreba u konvencionalnoj municiji.

Proračuni materijalno-tehničkih potreba prave se samo za početna dejstva, a za ostala sasvim orijentirno; na osnovu toga određuju se razmere mirnodopske vojne proizvodnje, plan mobilizacije industrije itd.

Priprema vojišta sada podrazumeva pripremu cele zemlje. Ipak će se i dalje sačuvati pojam kopnenih i pomorskih vojišta kao rejonu u kojima se pripremaju borbena dejstva snaga KoV, mornarice i ratnog vazduhoplovstva. Ovi rejonu obuhvataju deo teritorije sapstvene zemlje i teritorije susednih zemalja.

Priprema vojišta, odnosno teritorije zemlje, sprovode oružane snage i civilna ministarstva i ustanove.

Inženjersko-fortifikacijske pripreme vojišta za dejstva KoV gube raniji značaj. Isto tako, manji značaj ima i izgradnja železničke mreže i transporta, pošto železnički transport na vojištima nije više osnovni.

Potrebna je izgradnja veće aerodromske mreže nego što zahvata broj aviona, jer će mnogi aerodromi biti uništeni.

U pripremi pomorskih vojišta mora se voditi računa o rastresitosti baziranja, izgradnji navigacije, radarskog sistema, raketnih rampi na obali, izradi planova miniranja itd.

Strategijsko izviđanje za vreme mira vrlo je važna oblast priprema za rat jer omogućuje preduzimanje racionalnih mera i donošenje realnih odluka. Savremeno izviđanje, visoko-tehnički opremljeno, čini gotovo nemogućnim potpuno prikrivanje priprema za iznenadan napad. Radio i radio-tehničko izviđanje jedno je od najvažnijih sredstava za prikupljanje obaveštajnih podataka.

U pripremi ekonomike zemlje najvažnija je priprema industrije s obzirom na velike potrebe i gubitke oružanih snaga u ratu. Verovatni gubici u naoružanju i tehnici biće u proseku otprilike za 6—8 puta veći nego u II svetskom ratu. Nije isključeno da u budućem ratu, osim unapred, u miru, stvorenih rezervi oružja i tehnike, više ništa neće ni biti potrebno, ali bi orijentacija na takvu perspektivu bila opasna, pa industriju treba pripremiti da može popunjavati materijalno-tehničke gubitke oružanih snaga.

Glavne obaveze vojno-strategijskog rukovodstva u pogledu pripreme ekonomike sastoje se u izradi proračuna, porudžbina i zahteva za oružane snage za početni period rata, na osnovu čega vlada planira kapacitete za vojnu proizvodnju.

U miru je nužno pripremiti materijalne rezerve i odgovarajuće proizvodne i energetske kapacitete koji će brzo, odmah u početku rata, moći da pređu na vojnu proizvodnju. Kod izvesnog broja specijalnih preduzeća stvaraju se »zakonzervirani« kapaciteti koji počinju proizvodnju tek po izbijanju rata.

Poseban problem predstavlja obezbeđenje industrije. Bilo kakav razmeštaj industrijskih objekata u savremenim uslovima ne osigurava ih od raketno-nuklearnih udara. Zato se ti objekti moraju obezbeđivati rastresitim rasporedom, dupliranjem

proizvodnje i merama PVO. O rastresitosti se može govoriti, uglavnom, kada su u pitanju novoizgrađena preduzeća. Najvažnija industrijska preduzeća najbolje je razmeštati pod zemlju, u unapred pripremljena postrojenja, što će se ipak moći ostvariti u veoma ograničenim razmerama.

Poseban značaj ima priprema rezervnih transportnih sredstava i gotovih konstrukcija za brzu opravku putnih objekata i uspostavljanje saobraćaja posle udara iz vazduha. Ne manji značaj ima priprema snabdevanja gorivom — izgradnja naftovoda.

Pripreme stanovništva za rat sprovode se u tri pravca: u moralno-političkom pogledu, u pogledu zaštite od sredstava masovnog uništavanja i u pripremi stanovništva u vojnom pogledu.

U priprema za zaštitu od sredstava masovnog uništavanja poseban značaj ima obaveštavanje organizacije civilne odbrane o vazdušnoj opasnosti. Ova obaveštenja treba da daju najbliže komande PVO teritorije.

Veliku važnost ima dobro pripremljena evakuacija stanovništva iz velikih gradova i prigraničnih zona u periodu neposredne opasnosti od izbijanja i u prvim danima rata, zatim priprema čuvanja vode i hrane od zagađivanja itd.

Civilna odbrana je novi vid strategijskog obezbeđivanja života i rada u zemlji. Od efikasnosti rada ove organizacije zavisi u velikoj meri kako zaštita stanovništva, tako i mobilizacija oružanih snaga. Ovom organizacijom rukovodi svesavezni štab preko republičkih štabova, kojima su potčinjeni oblasni, a ovima gradski. Štabovi se sastoje od predstavnika raznih resora i ustanova. Njima su potčinjene specijalne službe kao

medicinska, za ishranu i transport, obaveštavanje, vezu i druge.

Civilna odbrana organizuje veliki broj specijalnih jedinica za likvidiranje posledica neprijateljevog vazdušnog napada kao: spasilačke i radne odrede, odrede za medicinsku pomoć, autotransport itd.

Lekari i pomoćno medicinsko osoblje moraju se još za vreme mira pripremiti za lečenje ozleđenih od nuklearnog, hemijskog i bakteriološkog dejstva.

Vojne pripreme stanovništva su važne, kako radi popune oružanih snaga u toku rata, tako i radi borbe stanovništva protiv špijuna, diverzanata i manjih desanata. Na pojediniim vojištima stanovništvo mora biti spremno za odlučna partizanska dejstva protiv pojedinih neprijateljevih grupacija koje bi uspele da se probiju na teritoriju zemlje.

O RUKOVOĐENJU SOVJETSKIM ORUŽANIM SNAGAMA U RATU

U budućem ratu moći će da se koriste pozitivna iskustva rukovođenja iz II svetskog rata, s tim što se moraju imati u vidu korenite promene u načinu izbijanja i vođenja savremenog rata. Opšte rukovođenje zemljom i oružanim snagama u ratu imaće CK KPSS. Za posebno rukovođenje biće stvoren organ koji može imati punomoćja, kao što je bio komitet odbrane u prošlom ratu, a na čijem će čelu biti sekretar CK KPSS i predstavnik vlade, koji istovremeno može biti i vrhovni komandant. Koncentracija rukovođenja zemljom i oružanim snagama u rukama najvišeg političkog organa biće od odlučujućeg značaja za pobedonosno vođenje rata.

Neposredno rukovođenje oružanim snagama biće u rukama vrhovne komande čiji je glavni organ za sve vidove oružanih snaga general-

štab. Operativnim jedinicama kao i u II svetskom ratu rukovodiće vojni saveti.

Rukovođenje u koaliciji mora polaziti od toga da je za slamanje zamisli agresora nužno: objedinjavanje političkih, vojnih i ekonomskih napora svih zemalja socijalističkog lagersa, određivanje jedinstvene vojno-političke i strategijske linije za ceo rat i za pojedine njegove periode, obezbeđivanje potpunog jedinstva rukovođenja objedinjenim oružanim snagama, kao i mobilizacija svih rezervi tih zemalja.

Najviši politički organ za koordiniranje napora zemalja lagersa za vreme rata može da bude politički komitet stvoren u skladu sa Varšavskim paktom. Najviše vojno ruko-

vodstvo može se stvoriti usklađivanjem rada najviših vojnih organa savezničkih zemalja u rukovođenju oružanim snagama na ovom ili onom vojištu.

Za izvođenje zajedničkih dejstava na vojištu mogu se stvarati operativne jedinice, uključivanjem u njihov sastav taktičkih jedinica raznih zemalja lagersa. Rukovođenje takvim formacijama može biti stavljeno u nadležnost sovjetske vrhovne komande, pri kojoj bi se nalazili predstavnici vrhovnih komandi savezničkih zemalja. Međutim, na pojedinim vojištima, operativne formacije savezničkih zemalja mogu biti potčinjene svojim vrhovnim komandama.

SAP.

REVOLUCIONARNE PROMENE U VOJNOJ MISLI

Sovjetski vojni teoretičari, polazeći u svojim razmatranjima od neophodnosti jačanja odbrambene moći zemlje i bojeve gotovosti oružanih snaga, sve dok se ne postigne potpuno razoružanje u svetu, ističu potrebu za stvaralačkom razradom sovjetskih pogleda na savremeni rat i probleme vojne izgradnje, kao i za izučavanjem razvoja vojne misli i zakona i pojava u vezi sa tim razvojem. Značaj tog sagledavanja, odnosno razrade vojnonaučne misli, proizilazi iz porasta uloge vojne teorije kao faktora u razvoju vojne misli, iz činjenice da se bojeva gotovost može uspešno graditi samo na jedinstvu teorije i prakse.

Ovi teoretičari smatraju da su u vojnoj misli izvršene revolucionarne promene koje imaju veliki značaj i dalekosežne posledice u svim oblastima vojne izgradnje. Zato to i stavljaju u središte vojnonaučnog rada nastojeći da teoretski osvetle

te revolucionarne promene, njihove posledice u odnosu na naoružanje Sovjetske armije, sovjetsku doktrinu, ulogu opštevojnog komandanta itd.

NOVO ORUŽJE I KARAKTER RATA

Radikalne izmene u vojnoj misli uslovljene su promenama u političkim odnosima između država ili klasa unutar pojedinih država i suštinskim izmenama u osnovnim sredstvima oružane borbe koja su masovno uvedena u naoružanje armija.

Politička osnova revolucionarnih promena u vojnoj misli proizilazi iz promenjenog odnosa snaga na međunarodnoj pozornici u korist socijalizma koji je postao svetski sistem. Osnovna protivurečnost savremene epohe predstavlja, u stvari, protivurečnost između kapitalizma i socijalizma, čije rešenje imperijalisti traže u ratu, čemu je u ostalom potčinjena i njihova agresivna spoljna politika, kao i proizvodnja novih sredstava za njegovo vođenje. Ta činjenica nameće socijalističkim zemljama obavezu blagovremenog preduzimanja neophodnih mera za obuzdavanje imperijalističke agresije i odbranu od nje.

Materijalnu bazu revolucionarnih promena u vojnoj misli predstavlja nagli razvoj proizvodnih snaga do kojeg je došlo poslednjih desetak godina usled velikih otkrića u nuklearnoj i matematičkoj fizici, elek-

Pod opštim naslovom Революция в военном деле, ее значение и последствия, Красная Звезда, centralni organ Ministarstva odbrane SSSR-a, objavljuje seriju članaka iz oblasti učenja marksizma-lenjinizma o ratu i armiji u savremenim uslovima. U ovom napisu prikazujemo do sada publikovane članke iz ove serije pod naslovom: „Новое оружие и характер войны“ и „Основные положения советской военной доктрины“ od general-pukovnika profesora N. Lomova, „Новые требования к общевойсковому командирѹ“ od general-pukovnika S. M. Stemenka.

tronici, hemiji itd.¹ Na visoko razvijenoj energetici, metalurgiji, hemiji, radio-elektronici, atomskoj i raketnoj tehnici — koje su iz toga proizišle — zasniva se vojnotehničko snabdevanje savremene armije.

U ovom pogledu, u razvoju proizvodnih snaga u svakoj zemlji značajnu ulogu igraju društveni odnosi, društveni poredak.² Odatle proizilaze prednosti Sovjetskog Saveza nad kapitalističkim zemljama u pogledu tempa porasta proizvodnje, stepena uvođenja automatizacije i raznih novih dostignuća nauke u mnogim oblastima industrije, što sve služi i interesima jačanja odbrambene sposobnosti zemlje.

Ekonomsku bazu revolucionarnih promena u vojnoj misli predstavlja ju uspesi u proizvodnji, nauci i tehnici, a vojnotehničku osnovu tih promena čini pojava atomskog oružja i raketa — glavnog sredstva za njegovo prenošenje — kao i masovno uvođenje u organski sastav oružanih snaga tog oružja, radio-elektronske i reaktivne tehnike.

Revolucionarne promene u vojnoj misli predstavlja ju dubok preobražaj, skok u nov kvalitet i izazivaju korenite izmene u svim oblastima vojne izgradnje. One povlače za sobom vojnotehničko preoružanje oružanih snaga, pre svega, njihovo opremanje raketno-atomskim oružjem; zatim, nov sadržaj u nizu najvažnijih postavki sovjetske vojne doktrine; izmene u organizacijskoj strukturi oružanih snaga i u odnosima između vidova i rodova vojske; raz-

radu principijelno novih postavki vojne veštine; dalji razvoj i usavršavanje vojne nastave i političkog vaspitanja celokupnog sastava oružanih snaga — saglasno razvoju sovjetskog društva i zadacima njegove zaštite. Revolucionarne promene u vojnoj misli označavaju ujedno i revolucionarne promene u pogledima na rat u celini, na zadatke bojeve gotovosti, vojne discipline, budnosti i vaspitanja.

U odnosu na vojnotehničko preoružanje sovjetskih oružanih snaga, revolucionarne promene u vojnoj misli odražavaju se u masovnom uvođenju raketno-atomskog oružja u sve vidove oružanih snaga, kao i u stvaranju posebnih raketnih jedinica strategijske namene. I ranije je uvođenje novih borbenih sredstava u naoružanje sovjetskih oružanih snaga dovodilo do promena u vojnoj misli, do revolucionarnih promena u pojedinim oblastima vojne izgradnje. Tako je uvođenjem tenkova došlo do stvaranja novog roda vojske, avijacija je prerasla u samostalan vid oružanih snaga, dok je motor obezbedio potpunu motorizaciju Sovjetske armije. Međutim, uvođenjem u naoružanje atomskog oružja, i to onda kada je ono u svom razvitku dostiglo određen kvantitativni i kvalitativni nivo, izazvalo je revolucionarne promene u vojnoj izgradnji u celini. Preoružavanjem sovjetskih oružanih snaga raketnim i atomskim oružjem iz osnova su izmenjeni: sastav svakog vida, vojna tehnika, organizacija, borbeni zadaci i način njihovog izvršavanja. Svojim mnogostrukim dejstvom ono omogućuje da se za kratko vreme izmeni ne samo operativna već i strategijska situacija, da se njime samostalno rešavaju strategijski zadaci oružane borbe, da igra glavnu ulogu u postizanju ciljeva rata.

¹ F. Engels: »Pretpostavka svakog novog usavršavanja u sistemu vođenja rata... biće nove proizvodne snage«.

² V. I. Lenjin: »... veza između vojne organizacije zemlje i celokupnog njenog ekonomskog i kulturnog sistema nikada nije bila tako tesna kao danas«.

Što se tiče karaktera rata, tu je došlo takođe do bitnih izmena. Pre svega, premeštanjem političkog i vojnog centra imperijalizma iz Evrope u SAD, vodeća uloga u pripremi novog svetskog rata pripala je američkom imperijalizmu, o čemu svedoči i porast militarizma u SAD i njegova vodeća uloga u stvaranju i jačanju vojnih agresivnih blokova. Jedna od osnovnih odlika eventualnog rata bila bi njegova politička sadržina opredeljena činjenicom da bi to bio rat između dva suprotna društvena sistema — socijalističkog i kapitalističkog, da bi u njemu bila upotrebljena atomska sredstva, odnosno da bi to bio atomski rat.

Eventualni svetski rat imao bi koalicioni karakter. Agresivnom imperijalističkom bloku suprotstavila bi se koalicija zemalja socijalističkog lagera. U njemu bi udarima atomskog oružja bili izloženi, uporedo sa atomskim sredstvima i grupacijama oružanih snaga, i industrijski i administrativni centri, čvorovi komunikacija i sve što služi ratu.

U pogledu trajanja rata, raketno-atomsko oružje omogućava da se za znatno kraće vreme dostignu ciljevi rata, jer se njime mogu naneti neviđena rušenja, uništiti znatni delovi stanovništva velikih gradova.³

Jedna od najvažnijih osobina budućeg rata bila bi izuzetna važnost njegovog početnog perioda, u kome se — s obzirom na snagu raketno-atomskog oružja i njegovu neograničenu upotrebu — može predodre-

diti ne samo tok već i ishod čitavog rata.

Svetski rat karakterisao bi se i ogromnim prostornim razmahom. Oružana borba dobila bi međukontinentalni karakter. Otuda bi i uloga i značaj prostora bili znatno izmenjeni.

OSNOVNE POSTAVKE SOVJETSKE VOJNE DOKTRINE

Vojna doktrina sadrži kako osnovne postavke vojne politike i vojne izgradnje u celini, koje imaju opštedržavni karakter i predstavljaju njenu političku osnovu, tako i specifične vojne postavke u pripremi i upotrebi oružanih snaga, o pravcu razvoja vojne veštine — strategije, operatike i taktike — kao i o vojnotehničkoj opremi armije i flote. Ona je svojevrsni osnovni zakon države u oblasti odbrane zemlje. Revolucionarne promene u vojnoj misli i izmenjeni karakter rata utiču i na sovjetsku doktrinu u celini.

Politička osnova sovjetske doktrine opredeljena je sledećim osnovnim postavkama: svetski socijalistički sistem ima presudnu ulogu na celokupni društveni razvoj u svetu; mirna koegzistencija zemalja sa različitim društvenim sistemima je neophodnost savremenog sveta; rat nije fatalno neizbežan i može se sprečiti, pri čemu treba uporedo menjati odnos snaga na međunarodnoj pozornici u korist socijalizma; jedini izvor agresivnog rata je imperijalizam. Politička osnova je dalje opredeljena postavkama o karakteru i kategorijama rata u savremenoj epohi i odnosu socijalističkih zemalja prema njima, o društveno-političkoj sadržini svetskog atomskog rata i mogućnostima prerastanja lokalnih ratova u svetski, o faktorima koji

³ Ministar odbrane SSSR-a, maršal Sovjetskog Saveza R. K. Malinovski: »Zajedno s tim jasno je da se, zavisno od uslova u kojima otpočne rat, oružana borba na život i smrt neće ograničiti samo na atomske udare. Ona se može odužiti, zahtevati dugotrajne napore svih sila armije i zemlje u celini.«

imaju najvažniji uticaj na tok i ishod rata i o funkcijama socijalističke države radi zaštite od imperijalističke agresije.

Specifične vojne postavke vojne doktrine odnose se na opredeljenje ciljeva, karakter sredstava, snage i obima oružane borbe, ulogu i zadatke vidova oružanih snaga, karakter početnog perioda rata i značaj rezultata oružane borbe u tom periodu za njen dalji razvoj. U postavkama vojne doktrine sadržane su principijelne odredbe o organizaciji sovjetskih oružanih snaga i njihovom vojnotehničkom opremanju, kao i o smernicama pripreme teritorije zemlje i oružanih snaga za odbijanje imperijalističke agresije, pri čemu je uzet u obzir uticaj koji danas imaju takvi faktori kao što su iznenađenje, prostor i vreme.

U odnosu na oružanu borbu, sovjetska vojna doktrina, pre svega, računa s tim da je izmenjen glavni objekt na koji su usmerena borbena dejstva. U ranijim svetskim ratovima glavni strateški cilj dejstva bilo je razbijanje oružanih snaga protivnika, što je dovodilo do njegove kapitulacije. U uslovima neograničene upotrebe raketno-atomskog oružja, glavni objekt atomskih udara, pored protivnikovih atomskih sredstava, biće važniji ekonomski i administrativni centri. Sovjetska vojna doktrina računa i s tim da će granica između fronta i pozadine, koja je u prošlom ratu znatno pomerena u dubinu, potpuno iščeznuti u atomskom ratu. Domet raketa, njihova brzina i tačnost pogađanja omogućavaju da se u vrlo kratkom roku tuče svaki objekat, pa čak i oni koji se nalaze u dubokoj pozadini. Upotreba raketno-atomskih udara daje oružanoj borbi sasvim nova obeležja. Menja se odnos između vidova oružanih snaga, a javljaju se novi principi i načini

njihove stratezijske, operativne i taktičke upotrebe.

Zbog svega toga, jedna od najvažnijih postavki sovjetske vojne doktrine je priznavanje raketno-atomskog oružja, pre svega, strategijskih raketno-atomskih sredstava, kao glavnih sredstava za odbijanje agresije i nanošenje potpunog poraza agresoru. Materijalna osnova te postavke je visok stepen opremljenosti sovjetskih oružanih snaga raketno-atomskim oružjem. Ova sredstva su uključena u sve vidove oružanih snaga i namenjena im je glavna uloga u odnosu na ostale rodove vojke. Stvorene su raketne jedinice stratezijske namene koje su opremljene međukontinentalnim raketama i raketama srednjeg dometa namenjenim za nanošenje atomskih udara kako po stratezijskim objektima u dubokoj pozadini tako i po grupacijama oružanih snaga i drugim važnim ciljevima na bojištu.

Sovjetska vojna doktrina računa i s tim da će se pobjeda u borbi koju će karakterisati raznovrsnost i složenost zadataka i uslova za njihovo izvršenje, moći postići samo naporima mnogomilionske Sovjetske armije. To i uslovljava da je jedna od najvažnijih postavki sovjetske vojne doktrine ova: za konačnu pobjedu neophodni su objedinjeni naponi svih vidova oružanih snaga, s tim što bi se oni naslanjali na dejstva raketno-atomskog oružja. Otuđa je i proizišla korenita reorganizacija, odnosno usavršavanje svih vidova oružanih snaga Sovjetskog Saveza.

Sovjetska vojna doktrina uzima u obzir izuzetnu važnost početnog perioda rata. U njemu se masovnim atomskim udarima mogu naneti takvi gubici jedinicama i pozadini da to dovede zemlju i čitav narod u izuzetno težak položaj. Što se tiče uslova u kojima može doći do bu-

dućeg rata, smatra se — pri tome se polazi od ocene spoljnopoličkog kursa i strategijskih koncepcija imperijalista — da novi svetski rat može početi iznenadnim napadom zemalja-članica NATO-a, ili može nastati kao posledica prerastanja lokalnog rata u svetski sukob, ukoliko on ne bi bio ugašen za maksimalno kratko vreme. To, u kakvim će uslovima doći do rata, i opredeljuje karakter njegovog početnog perioda.

Polazeći od toga da glavnu opasnost predstavlja iznenadni napad agresora, prvorazredan zahtev sovjetske vojne doktrine je da sovjetske oružane snage postignu visok stepen bojeve gotovosti; da čitava Sovjetska armija, a naročito raketne jedinice strategijske namene i jedinice PVO koje prve stupaju u rat, bude spremna za odbijanje iznenadnog napada, uzvraćanje atomskog udara, kao i za vođenje borbe uz masovnu upotrebu atomskog oružja. U tom smislu sovjetska vojna doktrina postavlja određene zahteve u pogledu tehničke opreme jedinica, obuke i vaspitanja ličnog sastava, a naročito komandi i štabova.

U odnosu na ulogu ekonomskog, moralno-političkog i vojnog faktora, sovjetska vojna doktrina računa s tim da bi njihov značaj u atomskom ratu znatno porastao. Da bi se postigla pobjeda u atomskom ratu koji će se brzo razvijati, ekonomika države treba da bude osposobljena da opremi oružane snage maksimumom borbenih i vojnotehničkih sredstava neophodnih za vođenje rata. Istovremeno treba imati čvrstu ekonomsku bazu sposobnu da u slučaju dužeg rata izdrži ogromna naprezanja i da za sve vreme zadovoljava vojne potrebe zemlje. Moralno-političkom potencijalu naroda i armije pripadala je u prošlim ratovima velika uloga u postizanju pobjede. U atomskom ra-

tu ta uloga će još više porasti. Sovjetska vojna doktrina računa da u ovom pogledu prednost pripada onome ko vodi pravedan rat, tj. socijalističkim zemljama u odnosu na kapitalističke. Porastao je i značaj vojnog potencijala, kao i njegova važnost od ekonomskog i moralno-političkog potencijala zemlje. U pogledu odmeravanja ovih faktora sa njihovim stanjem kod eventualnog protivnika, prednost pripada Sovjetskom Savezu s obzirom na njegovo socijalističko uređenje i burni razvoj socijalističke proizvodnje, naučni i tehnički progres koji je obezbedio da se protivnik pretekne u proizvodnji najvažnijih sredstava za vođenje rata, tj. u raketno-atomskom oružju, a posebno onom strategijske namene.

Polazeći od takve uloge pojedinih faktora i odgovarajućih principa, sovjetska vojna doktrina određuje osnovne smernice za pripremu zemlje za odbijanje agresije. Pre svega, ističe se potreba za blagovremenom primenom, zatim njena svestranost i obimnost jer će rat nametnuti velike zahteve svim oblastima delatnosti zemlje, iziskivati maksimalno naprezanje moralnih i fizičkih snaga naroda. U tom pogledu posebno se ističe organizatorska i usmeravajuća uloga Komunističke partije i državnog rukovodstva.

Sovjetska vojna doktrina opredeljuje osnovne smernice razvoja sovjetske vojne veštine. Ona se upućuje na iznalaženje takvih načina i metoda oružanih dejstava koji najbolje odgovaraju karakteru i sadržaju borbe snaga i socijalističkog lagera u uslovima savremenog rata. Činjenica da i protivnik raspolaže sličnim sredstvima kao i sovjetske oružane snage dovodi do sličnosti u pogledu načina vođenja borbe. Međutim, pune istovetnosti ne može biti jer su različite, pre svega, poli-

tičke osnove revolucionarnih promjena u vojnoj misli. Tu se najpre polazi od toga da je karakter borbenih dejstava svih vidova oružanih snaga opredeljen primenom raketno-atomskih sredstava kojima će se — uništavanjem atomskih sredstava, glavnih grupacija i rezervi protivnika — rešavati glavni i samostalni zadaci u operacijama frontova. Uz njih će se upotrebljavati i klasična sredstva: tenkovi, frontovska avijacija, klasična i raketna artiljerija itd.

Kao osnovni vid dejstava KoV, sovjetska vojna veština smatra napadne operacije koje se odvijaju vrlo brzo i uz široku primenu manevra, u kojima se borba vodi na nekoliko krupnih žarišta, i to istovremeno na raznim operativnim dubinama. Ona predviđa da će te operacije biti vrlo dinamične i složene zbog masovne primene frontovske avijacije, tenkova i vazdušnih desantata. Na glavnim ratištima sovjetska vojna veština ne predviđa postojanje neprekidnih i stabilnih frontova, već računa da će odbrana na njima biti kratkotrajna, da će se izvoditi na pojedinim pravcima u toku nastupnih operacija. Sa susretnim borbama velikog obima računa kao sa čestim vidom borbenih dejstava, a ujedno ističe, kao nov i složen zadatak, prelazak preko prostora velikih operativnih zona, radioaktivno zračenih (i to visokim stepenom radijacije) usled primene atomskog oružja. Što se tiče rata na moru, sovjetska vojna veština računa da će se glavna pomorska dejstva odvijati na okeanima, a ne na uskim morima, i da će glavnu ulogu imati podmorničke snage i mornarička avijacija opremljena raketama. Ona ne odriče ni značaj avijacije, kako one u okviru vojnovazduhoplovnih snaga (posebnom vidu oružanih snaga), tako i avijacije u

drugim vidovima — lovačkoj u PVO, mornaričkoj koja je opremljena raketama, transportnoj.

Revolucionarne promene u vojnoj misli odražavaju se i u izmeni »ljudskog materijala«, ličnog sastava, a naročito komandnog kadra. Sovjetska vojna doktrina smatra da su uloga čoveka i značaj mnogih njegovih svojstava znatno porasli opremanjem armije novim oružjem i novom tehnikom. Za rukovođenje borbenim dejstvima u savremenim uslovima potrebni su inicijativni, odlučni, svestrano obrazovani oficiri koji do majstorstva vladaju složenom vojnom tehnikom.

Znatno je porasla i potreba opšte naobrazbe oficira, a naročito njihove vojnotehničke pripreme. Karakteristična je pojava ne samo uvođenje sve većeg broja inženjera i tehničara u sastav jedinica, nego i uzdizanje čitavog oficirskog sastava u tehničkom pogledu. Danas svaki četvrti sovjetski oficir ima više vojno ili tehničko obrazovanje. U raketnim jedinicama na 100 oficira dolazi 72 inženjera i tehničara. Taj porast inženjerijskog i tehničkog kadra u oružanim snagama, u vezi sa porastom tehničke opremljenosti oružanih snaga — jedan je od rezultata revolucionarnih promena u vojnoj misli.

Posebno se ističe potreba za moralno-političkom pripremom starešina, poznavanjem marksizma-lenjinizma kao osnove za pravilno shvaćanje društvenih pojava, značaja oružane borbe i tendencija u razvoju vojne misli.

NOVI ZAHTEVI U ODNOSU NA OPŠTE-VOJNOG KOMANDANTA

Revolucionarne promene u vojnoj misli, korenite izmene u sredstvima borbe, karakteru rata, formama i načinima vođenja borbe i organiza-

cijskoj strukturi oružanih snaga, utiču i na položaj opštevojnog komandira i komandanta, kao osnovnih organizatora bojeva i operacija, i pred njih postavljaju nove zahteve.

Iako je izmenjena uloga KoV u odnosu na druge vidove oružanih snaga, uloga opštevojnog komandanta nije postala manja; naprotiv, ona je sada veća, teža i složenija.

U svremenom ratu KoV, čije će jedinice slediti atomske udare raketno-atomskih jedinica strategijske namene, imaće ulogu da dovrši razbijanje kopnenih snaga protivnika koje su već tučene atomskim udarima, zaposedne neuništene vojne baze, ovlada neprijateljevom teritorijom i ne dozvoli upad neprijateljevih kopnenih snaga i iskrcavanje njegovih vazdušnih i pomorskih desanata. Svi ti zadaci izvršavaće se u tesnom sadejstvu sa drugim vidovima oružanih snaga, objedinjenim naporima svih rodova vojske i službi KoV. Borba će biti manevarskog karaktera, složena, napregnuta i sudbonosna.

Rešavanje zadataka u operacijama i bojevima postalo je mnogo složenije zbog suštinskih izmena u sastavu KoV. Naime, ona sada raspolaze sopstvenim raketno-atomskim oružjem razne jačine, masom tenkova, jedinicama koje su potpuno motorizovane i opremljene novim artiljerijskim, protivtenkovskim, automatskim i specijalnim oružjem, raznim radio-tehničkim sredstvima, pav-raketama itd.

Borbena dejstva mogu da se jednovremeno razvijaju na ogromnom prostoru, po frontu i dubini, sa znatnim prazninama između pojedinih viših taktičkih i operativnih jedinica; ona će se u isti mah razvijati brzo, u uslovima čestih promena situacije, otkrivenih bokova i složene radijacione situacije.

Da bi se pripremio za takvu ulogu, opštevojni starešina treba da shvati suštinu revolucionarnih promena u vojnoj misli, izmenjenu ulogu vidova i rodova vojske i sredstava borbe, sadržaj novih uslova u kojima će se izvršavati zadaci oružane borbe, kao i nove forme i načine borbenih dejstava. Pred njega se postavljaju mnogi zahtevi, pre svega sledeći:

On mora dobro da poznaje marksističko-lenjinističko učenje o ratu i armiji, jer samo na toj osnovi može da shvati izmene u vojnoj misli, da sagleda najefikasnije načine organizovanja i vođenja bojeva i operacija u savremenim uslovima.

Istovremeno on treba da ovlada veštinom organizovanja i izvođenja borbenih dejstava, objedinjavanja i usmeravanja napora snaga i sredstava kojima raspolaze (a to mogu biti ne samo jedinice rodova KoV, već i avijacija i druga sredstva koja dejstvuju za račun KoV). Zato je potrebno da dobro poznaje savremenu ratnu veštinu, da poseduje visoku tehničku kulturu i čvrste navike i da stvaralački prilazi rešavanju svih zadataka koji iskrсну. Tu je naročito važna umešnost starešine da za kratko vreme donese odluku i sprovede je u delo, kao i da pravilno rukovodi borbom. Novina je sada u tome što je njegova odluka povezana sa korišćenjem izuzetno moćnih sredstava — raketa, brzim izmenama situacije i sasvim kratkim vremenom koje stoji na raspolaganju za sprovođenje odluke u delo. Ne sme se, kao ranije, trošiti mnogo vremena na donošenje odluka, mnogobrojna referisanja na KM itd. Treba pažljivo i svestrano analizirati situaciju, raditi brzo, oprezno i tačno.

Osobit značaj ima stvaralačka inicijativa starešine koja treba da se ispoljava u stalnom stremljenju

ka najefikasnijem i najbržem dejstvu kojim se obezbeđuje nadmoć nad neprijateljem prilikom izvršenja postavljenog zadatka. Ta inicijativa se mora zasnivati na razumevanju prirode savremenih borbenih dejstava, poznavanju principa upotrebe i mogućnosti oružja i borbene tehnike kojima se raspolaže, pri čemu se mora imati u vidu da »um ne zamenjuje znanje«.

Razvijanje visokih moralno-borbenih kvaliteta (hrabrosti, odlučnosti, postojanosti) neophodan je zahtev savremenog rata. Starešina bez tih svojstava ne može uspešno da rukovodi dejstvima u uslovima atomskih udara neprijatelja niti da efikasno upotrebi sredstva kojima sam raspolaže. Tu još dolazi i potreba harmoničnog razvijanja njegovih fizičkih kvaliteta i sposobnosti kako bi mogao preodoleti svim lišavanjima i teškoćama života u atomskom ratu.

Mnogo je porastao značaj povećanja tehničkog znanja opštevojnog starešine zbog visoke tehničke opremljenosti jedinica. Potrebno je da on raspolaže visokim opštim znanjima, da poznaje osnove nuklearne fizike, radio-tehnike, elektronike, kibernetike, više matematike i drugih nauka. Na toj osnovi on treba da potpuno poznaje svoje oružje i tehniku, da ih zna umešno upotrebiti u borbi. No, to ne znači, kako se negde smatra, da opštevojni komandir mora obavezno da bude i inženjer, kao što ni svaki inženjer ne može biti opštevojni komandir. Ne može se poistovetiti znanje komandira-specijaliste i tehničko znanje opštevojnog komandanta. Ovo drugo treba da se sastoji u dobrom poznavanju ustrojstva, tehničkih i borbenih mogućnosti savremenog naoružanja, kako bi opštevojni komandant mogao da donosi pravilne odluke i da ga upotrebljava u raznim

vidovima borbe, odnosno da organizuje obuku na njemu. Različit je takođe obim znanja iz tehnike koji treba da poseduju pojedini komandiri i komandanti. Komandiri odeljenja, četa, pa i komandanti bataljona, moraju da odlično poznaju oružje u svojoj jedinici i da majstorski njime rukuju. Za komandante divizija i operativnih jedinica to nije najglavnija stvar; oni treba umešno da koriste oružje i tehniku, da poznaju veštinu organizovanja i rukovođenja borbenim dejstvima svojih mnogobrojnih snaga i sredstava.

Novi zahtevi se postavljaju i u pogledu vaspitanja i obuke celokupnog ličnog sastava. S jedne strane, s obzirom na to da savremeni rat zahteva pripremljene vojnike u vojnotehničkom pogledu, obuka potčinjenih ne sme biti usmerena samo na upoznavanje osnovnih pojmova o oružju, borbenoj tehnici i vojnoj veštini, već istovremeno na maksimalno razvijanje njihovih mišljenja i stvaralačkih sposobnosti. S druge strane, prilikom vaspitanja vojnika mora se stalno voditi računa o uticaju atomskog oružja na njihovu psihu.

Neophodno je i novo prilaženje metodama nastave. Porastao je značaj principa očiglednosti; stoga je potrebno u praktičnoj obuci što više pribegavati mašinama za obuku, modelima i slično, s tim što težište i dalje ostaje na ličnom primeru, odnosno majstorstvu starešine, i širokom korišćenju ostvarenja nauke u toj oblasti. Posebno je značajna veština u izvođenju taktičkih, specijalnih i komandno-štabnih vežbi i igara, jer se samo preko njih može naučiti savremeni način upotrebe novih snaga i sredstava i ovladati veštinom njihovog uzajamnog dejstva.

B.

NOVA DOKTRINA I REORGANIZACIJA ITALIJANSKE KOPNENE VOJSKE

U oktobarskom broju časopisa *Rivista militare* date su neke informacije o novoj italijanskoj doktrini i ocene o sadašnjem stanju kopnene vojske,¹ kako sa čisto vojnog aspekta, tako i u pogledu njene uloge u razvoju ostalih sektora, prvenstveno privrede. Pri tome se polazi od toga da je oblikovanje i neprekidno usavršavanje vojnog organizma uzajamno povezano sa savremenim dostignućima nauke i tehnike. Tako, na primer, zahtev za širokim raspolaganjem kvalifikovanim tehničkim kadrom, koji se sve više naglašava u armiji, predstavlja istovremeno i jedan od imperativa nacionalne ekonomike. Kopnena vojska je proširila i pojačala sistem školovanja za pripremu kadra raznih specijalnosti i u tom pogledu je prva i najveća škola u zemlji. Osim toga, proizvodnja materijala i sredstava za jačanje i modernizaciju armije zauzima znatan deo aktivnosti nacionalne industrije. Saradnja vojnog i civilnog tehničkog kadra postaje svakog dana sve tešnija i korisnija, a sprovodi se pod rukovodstvom odgovarajućih vojnih organa. Osnovna, nevidljiva nit koja se kroz to provlači i sve to povezuje jeste doktrina.

¹ Clanci *L'esercito italiano, oggi i Impiego delle grandi unità complesse* — pubblicazione 700 della serie dottrinale, *Rivista militare*, Italija, oktobar 1963.

NOVA DOKTRINA

Pošto je istaknuto da je generalštab italijanske kopnene vojske među prvim kodifikovao postupke u skladu sa pojavom i mogućnošću upotrebe novog, nuklearnog oružja,² posebno se naglašava da je primena tih postupaka više nego ikada uslovljena ubrzanim hodom naučno-tehničkog progressa, razvojem odnosa između velikih sila i promenama strategijskih koncepcija. Da bi zadržala svoju vrednost, doktrina se mora brzo oslobađati preživelih pretpostavki i neprekidno prilagođavati stvarnoj situaciji.

Međutim, stvarna situacija je danas takva da se ne može predvideti kakav će karakter imati eventualni

² Kad je 1950. godine postalo potpuno jasno da je atomsko oružje revolucioniralo vođenje operacija, generalštab italijanske kopnene vojske je 1954. god. izdao *Cirkular 600* kao prvi dokument iz nove doktrinarne serije, pod naslovom *Uputstvo za odbrambena dejstva na ravničastom i brežuljkastom zemljištu sa upotrebom atomskog oružja*. U njemu je obrađena mogućnost izvođenja operacija samo konvencionalnim naoružanjem, kao i mogućnost njihovog izvođenja uz ograničenu upotrebu atomskih sredstava. Zbog takvog, dvojnog, karaktera uputstva nazvana je i sama doktrina dvojnomo. Kasnije, 1958. godine, to uputstvo je dopunjeno novim, kojim su regulisana i ofanzivna dejstva, ali sada uz pretpostavku da će se atomsko oružje mnogo šire koristiti. Ta osnovna uputstva razrađena su nizom drugih dokumenata. Najvažnija je svojevremeno prikazao časopis *Vojno delo*. — Prim. SeŠ.

rat, to jest da li će se u njemu primeniti nuklearno oružje, ili će se ono samo držati u pripravnosti, dok će se ratovati konvencionalnim oružjem, ili će se voditi isključivo konvencionalan rat. Osim toga, taktičko nuklearno oružje toliko se usavršilo — i neprekidno se usavršava — da će zaista biti teško odrediti gde prestaju borbeni postupci i forme manevra koji odgovaraju konvencionalnim uslovima, a gde počinju drugi koji odgovaraju zahtevima upotrebe atomskih sredstava. Postavke iz ranije doktrinarne serije br. 600 neadekvatne su novoj situaciji, pošto suviše kruto i isključivo razgraničavaju atomske uslove od konvencionalnih. Zbog svega toga italijanski generalštab smatra da su one zastarele, prevaziđene događajima i da dosadašnju dvojnu doktrinu treba zameniti novom, elastičnijom, koja je baš po toj svojoj osnovnoj karakteristici i nazvana »rastegljiva«. Ona se od ranije doktrine razlikuje i po tome što je sada prvi put, bar u glavnim crtama, data potpuna slika kako italijanske operacije tako i formi dejstva i manevra koji se možda neće ni primeniti na italijanskom ratištu. Italijani smatraju da je to neophodno u epohi interkontinentalnih saveza. Zbog svega toga novo uputstvo predstavlja osnovni dokumenat prve etape u daljem prilagođavanju italijanske doktrine opštem tehničkom progresu. Težnja je da ono ne bude samo direktiva namenjena višim komandantima i njihovim štabovima nego i vodič svim oficirima i školama. Po svom sadržaju novo uputstvo se deli na tri dela. U prvom se daju slika fizionomije eventualnog rata, oblici operacija i manevra, funkcije i nadležnost komandi velikih združenih jedinica. U drugom i trećem delu daju se slike napadne i odbrambene bitke u raznim operativnim i pri-

rodnim uslovima, njihove opšte karakteristike, predviđene forme manevra, analiziraju se glavna dejstva i objašnjavaju zadaci komandanata armija i armijskih korpusa.

Opšte o operacijama. Ofanzivne, defanzivne i protivofanzivne operacije izvode se pomoću manevra. Manevar je upotreba i koordinacija, po vremenu i prostoru, snaga i sredstava kojima se raspolaže, da bi se postigao određeni cilj bez obzira na protivnikovo reagovanje. Manevri se razlikuju po nivou na kojem se vrše, po cilju i načinu izvođenja.

Po nivou manevri mogu biti strategijski i taktički. Strategijski manevar je osobenost velikih združenih jedinica koje izvode operacije u okviru strategijskih dejstava — grupe armija ili, eventualno, armije. Taktički manevar izvode združene jedinice i sastavi koji dejstvuju u taktičkim okvirima — armija, armijski korpus, osnovna združena jedinica, taktička grupa i taktička podgrupa.

U pogledu cilja i načina izvođenja, pored tradicionalnih manevara — obilaska, obuhvata i okruženja, koji se primenjuju i u napadnim i u odbrambenim dejstvima — posebno se ukazuje na frontalni manevar u napadnim i manevre za zaustavljanje i zadržavanje u odbrambenim dejstvima. Kad je odbrana odsudna, frontalni manevar napadača predstavlja više ili manje metodično eliminisanje jakih položaja duž ose napada (postepeno slamanje), a kad je odbrana pokretna, velike oklopne i mehanizovane jedinice u naletu savlađuju pojedine elemente odbrambenog poretka — ili ih jednostavno gaze ili obilaze (proboj u dubinu). Cilj manevra za zaustavljanje jeste da se napadač blokira i da se njegov napad ugasi na određenoj prostoriji na kojoj se raspo-

ređene jedinice odsudno brane. Manevrom za zadržavanje branilac nastoji da napadača iscrpe na veoma velikoj dubini, kombinujući uzastopna dinamična dejstva sa privremenim zaustavljanjem na pripremljenim položajima, a kad je moguće izvodi i protivnapade većih razmera. Branilac se suprotstavlja napadaču ili sačekivanjem na položajima pripremljenim za odbranu, gde se odsudno brani, ili zadržavajućim uzastopnim dejstvima sve dok ne iscrpe njegovu napadnu sposobnost.

Bitka je akt strategijskog manevra i njome se postiže poseban cilj.³ Sastoji se od objedinjenog vazdušno-kopnenog manevra, a izvodi se pod jedinstvenim rukovodstvom na određenoj prostoriji. Ako je ofanzivna ili protivofanzivna, cilj joj je da se likvidira operativna sposobnost protivnikovih snaga i postignu strategijski rezultati koji se potpuno ili delom poklapaju sa osnovnim, od životnog interesa, ciljem kojem teži strategijski manevr. Bitkom se, također, može ostvariti samo neki međucilj. Defanzivna bitka vodi se za očuvanje strategijskog objekta likvidiranjem ofanzivne sposobnosti protivnikovih snaga, bilo na unapred određenoj prostoriji (manevr za zaustavljanje), bilo iscrpljivanjem na velikoj dubini (manevr za zadržavanje). Cilj ofanzivne bitke nalazi se, pak, u zonama od bitnog značaja za dalje vođenje operacija, koje su većeg ekonomskog ili ljudskog potencijala, odnosno koje mnogo znače u moralnom pogledu. Po pravilu, bitku planira, organizuje i objedinjeno izvodi armija, a izuzetno i samostalan armijski korpus. Ona je rezultanta više osnovnih akcija

od kojih se svakom ponaosob ostvaruje parcijalan cilj. Te akcije nedvosmisleno predstavljaju i osnovu za podelu bitke jer bolje od tradicionalne podele na faze objašnjavaju namenu i funkcije pojedinih grupacija na koje se armija deli. Bitka i bitačna prostorija su u tesnom međusobnom odnosu u tom smislu što sva dejstva koja izvodi armija predstavljaju akte bitke, dok je čitav prostor na kome se ona izvodi bitačna prostorija.

Izvođenje odbrane je oblast u kojoj se pojavljuju najradikalnije novosti. Uvode se dva osnovna vida odbrane: odsudna (u doslovnom prevodu italijanskog termina — »usidrena«) i pokretna. Prva se zasniva pretežno na dubokom sistemu objekata stalne ili poljske fortifikacije i protivnapadima; druga na kombinovanju iznenadnih, povremenih otpora po dubini sa dinamičnim lokalnim aktivnim dejstvima, kao i na protivnapadima većih razmera. Ova poslednja već je uvedena u ostalim armijama zemalja — članica NATO.

Odsudnoj-usidrenoj — odbrani pribegava se, pre svega, na brdskom i planinskom zemljištu, a smatra se da su za njeno izvođenje naročito pogodne velike pešadijske jedinice. Pokretna odbrana je specifičnost velikih oklopnih i mehanizovanih jedinica i tipična je za zemljište koje omogućava veliku pokretljivost i za atomske uslove.

Predviđa se i kombinovanje odsudne i pokretne odbrane, prvenstveno u atomskim uslovima i na ravničastom i manevarskom zemljištu, kad to situacija omogućuje, odnosno zahteva.

U vezi sa svim tim promenama pojavio se i niz novih termina, značenje nekih je prošireno ili prilagođeno novoj koncepciji, a neki ranije izbačeni iz upotrebe ponovno su vraćeni.

³ U čitavom tekstu prikaza upotrebljen je termin »bitka«, jer najadekvatnije odražava italijanski naziv. — Prim. SeŠ.

Ofanzivnu bitku karakterišu va-
trema moć i udar, elastičnost borbe-
nog poretka i vatre, kao i brzina
prodiranja u braniočevu dubinu.
Preduslov za njeno izvođenje je po-
voljan odnos snaga koji obezbeđuje
ne samo neophodnu početnu nadmoć
nego i pothranjivanje napora u du-
bini bez obzira na gubitke, čak i
pod pretpostavkom da je branilac
izvršio atomski udar. Ofanzivna
bitka može da dobije različite fizi-
onomije, zavisno od operativnih i
prirodnih uslova, oblika manevra i
braniočevih postupaka.

Po novoj koncepciji ofanzivna
bitka ima tri osnovne grupe dejsta-
va. Prva obuhvata izviđanje radi
hvatanja i držanja kontakta sa bra-
niočevom živom silom i prethodne
borbe. Poverava se pogodno sastav-
ljenom odredu koji je po svom za-
datku dobio i naziv: odred za izvi-
đanje i hvatanje dodira.

Kod druge grupe dejstava —
koja obuhvataju pripremu, napad i
uvršćenje uspeha — napadačevi ar-
mijski korpusi u I ešelonu razbijaju
borbeni poredak braniočevih velikih
jedinica (divizija) I ešelona.

Treća grupa dejstava — u stvari
uništenje — predstavlja konačno
likvidiranje borbene sposobnosti svih
braniočevih snaga koje dejstvuju
na bitačnoj prostoriji. I ovaj zada-
tak izvršavaju armijski korpusi I
ešelona ili armijska rezerva.

Pri stvaranju zamisli za bitku
insistira se na velikom značaju pro-
cene operativnih uslova i branioče-
vih atomskih sredstava. Tu zamisao
armija oformljuje u planu manevra
koji sadrži način izviđanja i hvata-
nja dodira, pravce glavnih i pomoć-
nih udara, način upotrebe rezerve i
eventualna dopunska dejstva. Ar-
mijski korpus sastavlja pismeno sa-
mo zamisao dejstva.

Između ostalih novosti pominje
se smanjivanje odstojanja između

prednje ivice očekujuće zone i pola-
znih baza za napad — od 50 do 60
km na 20 do 30 km; zatim, poveća-
vanje mogućnosti odreda za izviđa-
nje i hvatanje dodira koji se, po
pravilu, sastoji od konjičkog puka
(konjički je samo po nazivu) ojača-
nog prema formacijskom sastavu
svake divizije I ešelona; sasuđiva-
nje taktičkog manevra armijskog
korpusa prema zoni od životnog in-
teresa, čijim se ovlađivanjem naj-
brže obezbeđuje kontrola nad bra-
niocem i oduzima mu se mogućnost
ili pogodnost da prduzme efikasni
protivmanevar; i konačno, veća ela-
stičnost u podeli zadataka između
osnovnih velikih jedinica u I i II
ešelonu i armijskoj rezervi — u tom
smislu što se teži da one iz I ešelona
prodru u dubinu dokle god mogu.

Defanzivna bitka izvodi se uglav-
nom u vidu manevra za zaustav-
ljanje, mada se teoretski dozvo-
ljava i primena manevra za za-
državanje. Manevar za zaustavljanje
ima četiri dela: hvatanje dodira,
usporavanje, otpor i zaustavljanje,
uništenje. Prva dva izvode u zoni
obezbeđenja i ispred nje istureni
odredi za hvatanje dodira i uspora-
vanje, a cilj im je da se napadač
natera na sporije kretanje i razvi-
janje svojih snaga pre vremena. Za-
državanje napadačeve glavnine va-
trom sa većih odstojanja, rušenjem
i veštačkim poplavama, kao i speci-
fičnim oblicima borbe — spada u
nadležnost komandi armija i viših.
Presudnu ulogu u postizanju cilja
odbrane ima treći deo manevra koji
se sastoji od protivpripreme, otpora
i zaustavljanja napadača, a pove-
rava se armijskim korpusima I eše-
lona. Četvrti deo — uništenje —
obuhvata likvidiranje operativnih
mogućnosti napadačevih snaga koje
su se probile u braniočeve položaje
i uspostavljanje potpune kontrole

nad celom ili većim delom bitačne prostorije. Ovaj zadatak izvršavaju armijske rezerve.

Bitačnu prostoriju u odbrambenoj bici sa manevrom za zaustavljanje sačinjavaju: zona za usporavanje, odbrambeni položaj i zona armijske pozadine (dubine 80—100 km). Odbrambeni položaj obuhvata: zonu obezbeđenja (dubine 5—15 km) i zonu za zaustavljanje (dubine 70—130 km) koja se deli na položaj otpora i zonu korpusnih rezervi.

Po staroj koncepciji bila je predviđena uporna odbrana na prvom odbrambenom položaju, a po potrebi manevarska odbrana po dubini do sledećeg položaja, na kojem se opet pribegavalo upornoj odbrani. Nova koncepcija ne negira mogućnost druge bitke za zaustavljanje negde u dubini, ali insistira na tome da se manevar za zaustavljanje uspešno završi u okviru prvog odbrambenog položaja i da se armija, uključujući i njenu rezervu, svim silama mora založiti da dobije prvu bitku. Time su odbačene i mnogobrojne varijante o upotrebi armijske rezerve za borbu na drugom odbrambenom položaju.

Ukoliko napadač primenjuje atomsko oružje zajedno sa snažnim oklopnim i mehanizovanim jedinicama, pretpostavlja se da ga branilac neće moći zaustaviti isključivo odsudnom odbranom. Tada se predviđa njeno kombinovanje sa manevrom za zadržavanje.

Manevar za zadržavanje ima samo tri dela: hvatanje dodira, zadržavanje i uništenje, a snage armije dele se, u skladu sa situacijom, na različite (najpogodnije) sastave. Posle uspešnog zadržavanja prelazi se na uništavanje koje spada u zadatak armijske i drugih rezervi, a postiže se obuhvatnim manevrom i okruženjem.

Pored navedenih formi manevra predviđeno je i povlačenje. Međutim, njime se ne može postići konačan uspeh, već ono u stvari predstavlja prvi akt nove odbrambene bitke koja se priprema u dubini. U samom načinu povlačenja nema novina.

REORGANIZACIJA I MODERNIZACIJA KoV

Opšti razvoj i modernizacija italijanske kopnene vojske — naglašava se u časopisu — odvija se tačno po programu, a u skladu sa novom koncepcijom o njenoj upotrebi. Programom se predviđa realizovanje ciljeva koji su pažljivo vremenski raspoređeni po raznim sektorima da bi se obezbedilo uravnoteženo i postepeno evoluiranje KoV.

Organizacijsko-operativni sektor. Logistika, administracija, tehnička služba i obuka italijanske kopnene vojske imaju teritorijalni karakter. Otuda i njena podela na snage poljske vojske⁴ i snage za unutrašnju odbranu teritorije koje zajedno sačinjavaju operativne snage. Ova podela je trajna, bez obzira na evoluciju doktrine i operativnih koncepcija. Međutim, to ne znači da se unutar tih snaga ne vrše duboke promene u skladu sa fizionomijom eventualnog rata.

Snage poljske vojske imaju osnovni zadatak da zatvore i brane »vrata kuće«. Njegovo izvršenje zahteva uravnotežen odnos između pretežno statičkog dela, koji mora raspolagati izrazitim mogućnostima za zadržavanje protivnika, i drugog, isključivo pokretnog koji je izraziti kontrast prvome i mora biti u stanju da čak i u dubini eliminiše svaki eventualni prodor.

⁴ Doslovan prevod italijanskog termina. — Prim. SeŠ.

Snage za unutrašnju odbranu teritorije, čiji se zadaci smatraju lakšim, moraju takođe raspolagati analognim operativnim sposobnostima. U okviru eventualnog rata one mogu biti pozvane da se suprotstave mnogim i raznovrsnim ugrožavanjima u unutrašnjosti teritorije, kao što su vazdušni desanti, amfibijske operacije, subverzivni rat i gerila, ili da u slučaju potrebe pojačaju snage koje operišu u graničnom sektoru.

U okviru poljske vojske, obrađuje se u časopisu, naporu su usmereni na obezbeđivanje brzine intervencije i siline dejstva. Tu spadaju: reorganizovanje i jačanje jedinica predviđenih za posjedanje fortifikacijskih postrojenja — utoliko što im se daju funkcionalni zadaci, obuka, unutrašnja podela i mesto u borbenom poretku; pokretanje izgradnje odgovarajućih objekata kako bi jedinice za zadržavanje koje se naslanjaju na stalnu fortifikaciju dobile odgovarajuće ojačanje, u skladu sa zadacima koje nameće odbrana granične zone; smanjivanje vremena za prikupljanje, naročito za jedinice čija je upotreba u prvom planu, kao i rešavanje problema transporta; postavljanje (ili odgovarajuće ispravke u rasporedu) združenih jedinica na najpogodnije sektore za upotrebu; povećavanje pokretljivosti ostalih združenih jedinica dodeljivanjem motornih vozila (koje su iz raznih razloga raspoređene dalje od granice); rešavanje problema transporta oklopnih sredstava formiranjem auto-jedinica za njihov prevoz koje će raspolagati najmodernijom tehnikom; povećavanje operativne efikasnosti jedinica koje su namenjene za posjedanje položaja na granici dodeljivanjem novih sredstava, oružja i materijala.

Zahtev da se raspolaze manevarskim snagama za vođenje odbra-

ne u dubini biće zadovoljen preformiranjem nekih združenih jedinica u oklopne i mehanizovane divizije, koje je u toku. Time će se, kako se očekuje, dobiti snage znatne siline udara i vatre, povećane taktičke pokretljivosti i širokih mogućnosti za upotrebu.

Pitanje protivvazdušne odbrane osposobljene da se suprotstavi usavršenim sredstvima za napad iz vazduha, biće radikalno rešeno u sklopu opšte reorganizacije protivvazdušne odbrane na srednjim i niskim visinama, pre svega, zamenom sadašnje protivavionske artiljerije raketama.

Sprovođenje u život nove doktrine zahteva, takođe, da se veća pažnja nego ranije posveti jačanju snaga za odbranu teritorije. One su poboljšane i povećane da bi se pripremile za zadatke koji ih očekuju. S obzirom na — kako se tvrdi — osetljivost jadranske obale, odlučeno je da se u centru tog rejona stvori grupa efikasnih jedinica izrazito manevarskih sposobnosti. Uporedo s tim, u cilju gipkosti i brzine intervencije poboljšana je organizacija padobranskih jedinica oformljenjem jedne brigade. Ona će biti opremljena modernim sredstvima za vazdušni desant, a moći će da dejstvuje kao celina ili u taktičkim podgrupama.

Obuka. Novoprilagođena doktrina, modernizovana organizacija i zadaci koji se mogu dodeljivati svakoj jedinici duboko su se odrazili i na obuku. Priprema kadrova u skladu sa zahtevima savremene borbe, izgrađivanje velikog broja specijalista koje zahteva sve veća primena tehničkih sredstava i aparata, obuka jedinica u primenjivanju principa utvrđenih doktrinom i izvršavanju odgovarajućih operativnih zadataka, opiti sa novom organizacijom i

sredstvima, pronalaženje dovoljnog broja pogodnih poligona i, konačno, priprema odgovarajuće infrastrukture — to su glavni problemi obuke. Neki su već rešeni, a rešavanje ostalih je u toku.

Savremeni rat zahteva — kaže se u časopisu — da starešine na svim stepenima komandovanja budu čvrstog karaktera, razvijenog smisla za inicijativu, najsolidnije profesionalno specijalizirani, naviknuti na rizik, izolovano dejstvo i teške i duge napore. Da bi se to obezbedilo izvršena je duboka revizija čitavog sistema školovanja koje obuhvata stvaranje i usavršavanje oficira i podoficira. Na vrhu tog procesa revizije je Ratna škola u kojoj se pripremaju načelnici i oficiri štabova. Glavnu novinu u toj školi predstavlja podmlađivanje baze iz koje se regrutuju njeni učenici, reorganiziranje školovanja na tri uzastopne godine i pažljiva revizija programa i metoda nastave. Tvrdi se da su se kao odraz opšte želje za podmlađivanjem starešinskog kadra, koja se oseća u celoj kopненоj vojsci, učestvorostručile molbe oficira za prijem u ovu školu.

Ciklus izgradnje nižeg aktivnog oficirskog kadra počinje u vojnoj akademiji, a završava se u korpusima. U vojnoj akademiji je također revidiran i reorganizovan program. U poređenju sa dosadašnjom praksom, razlika je u većem razvijanju usko-vojnih aktivnosti, što u praksi ima za svrhu profesionalnu pripremu, fizičko oformljenje ličnosti i razvijanje hrabrosti u najtešnjoj vezi sa dužnostima koje očekuju mlade starešine u jedinicama. Ocenjuje se da su u tome postignuti dragoceni rezultati.

U rodovskim aplikacionim školama mladi oficiri dopunjuju svoje stručno izgrađivanje. Obuka u nji-

ma traje dve godine, a usklađuje se sa programom vojne akademije.

Da bi se kod mladih kadrova razvile neophodne vrline kao: smelost, sposobnost, rešenost da se prežive najveće teškoće, navika na samostalno dejstvo — oformljeni su kod Pešadijske škole tzv. kursevi smelosti.⁵ Obavezno ih posećuju svi aktivni oficiri po završenoj aplikacionoj školi, određeni procenat nižih rezervnih oficira i podoficiri koji su se opredelili za karijeru u vojsci. Kursevi imaju dve faze. Prva je gimnastičko-sportska koja treba da posluži kao osnova drugoj u kojoj se vrši specijalizacija.

Pored toga, poznavanje stranih jezika smatra se sve važnijim — uporedo sa jačanjem međunarodnih odnosa, pa je za armijske kadrove oformljena i moderna škola za njihovo izučavanje.

Sa novim zahtevima usklađena je i obuka rezervnih oficira i podoficira i to ne samo u kvantitativnom već i u kvalitativnom pogledu. Oni se izgrađuju u školama rodova, službi i specijalističkim, koje su za tu svrhu reorganizovane i pojačane. Jedinstvo programa obezbeđuje se stavljanjem svih škola jednog roda pod komandu odgovarajućeg inspektora.

Zahtev za sve većim brojem najraznovrsnijih specijalista — koji savremena armija postavlja — zadovoljava se upućivanjem znatnog broja regruta u dobro organizovane i opremljene škole za specijalizaciju. Po odsluženju vojnog roka ti se mladići uključuju u odgovarajuće privredne grane. Osoblje, pak, koje u vojsku dođe sa već osvojenom specijalnošću, raspoređuje se prema svojoj struci odmah po osnovnoj

⁵ U originalu: *Corsi di ardimento*. — Prim. SeŠ.

obuci. Smatra se da je takav sistem rada u interesu i pojedinaca i vojske, iako se primenjuje tek od stupanja II kontingenta za 1963. godinu na odsluženje roka.

Obuka jedinica se zasniva na temeljito usklađenom odnosu između taktike i tehnike, jer se procenjuje da je to najbolji put da se nova oružja i sredstva usklade sa novom doktrinom. Specifičnim postupcima da se to postigne smatraju se četveromesečna logorovanja, vežbe sadejstva i zimska pokretna logorovanja koja su do sada praktikovale samo planinske jedinice. U toku takve obuke jedinice se navikavaju na dejstva u najrazličitijem ambijentu, danju i noću. Noćna dejstva obuhvataju trećinu ukupno predviđenog vremena za nastavu, kao i izvođenje vežbi, s vatrom i bez nje, zaključno sa taktičkim podgrupama. Međutim, u obuci su tek počela da nalaze konkretnu primenu samostalna i dejstva u uslovima izolovanosti, kao i snabdevanje pomoću helikopterskog transporta.

Za izvršenje svojih zadataka posebno se obučavaju poljske, a posebno teritorijalne jedinice uz učešće padobranske brigade.

Osim toga, sve se veća pažnja poklanja taktičko-tehničkoj obuci pešadije predviđene za mehanizovane i oklopne jedinice, kao i izvršavanju planova obuke kadrova koji treba da posluže za formiranje raketnih jedinica za protivvazдушnu i protivoklopnu odbranu. Borbena gotovost povećava se vežbama povezanim sa davanjem uzbune i marševima, koje su također namenjene uvežbavanju u načinu i vremenu prebacivanja znatnih snaga iz mesta stanovanja do zone upotrebe.

Izvanredne mogućnosti za obuku imaju jedinice koje su pridate rodovskim školama i pomoću kojih se proveravaju različite norme i

eksperimentiše u pogledu nove organizacije i upotrebe novih sredstava. One se neprekidno drže u punom formacijskom sastavu, odlično su opremljene i imaju apsolutan prioritet u dobijanju najnovijih oružja i sredstava.

Poslednjih godina sve se više oseća nedostatak dovoljnog broja poligona. Tu su se suprotstavili zahtevi moderno opremljenih jedinica sa sve većom manevarskom sposobnošću, s jedne, i razvoja građevinske delatnosti, turizma i proširivanja obradivih površina, s druge strane. Da bi se rešio taj problem predviđeni su ili su već izvršeni mnogobrojni postupci. Tako se za mehanizovane i oklopne jedinice privodi kraju izgradnja drugog poligona, sličnog onom koji već postoji na Sardiniji na *Capo Teulada*. Za ostale jedinice pripremaju se zgrade i stalna vežbališta na teritoriji svake pokrajine. Preduzete su i mere da se postojeći poligoni što racionalnije iskoriste — umesto letnjeg logorovanja, na koje su sve jedinice istovremeno išle, uvedeno je periodično logorovanje u toku cele godine.

Modernizovanje i poboljšanje materijala. Kompleksno uzeta sva izneta organizacijska, operativna i nastavna pitanja automatski zahtevaju modernizovanje i poboljšavanje materijala i oružja. Italijani to razmatraju kao dva odvojena, ali međusobno zavisna zahteva. Njihovo ostvarivanje, koje je još teže zbog potrebe da se što je moguće više skрати vreme proizvodnje i predaje materijala, zahteva vrlo dosledan režim štednje na svim sektorima, a naročito energičnu i često precizno sračunatu akciju u cilju zaustavljanja porasta troškova proizvodnje koji obično pokazuju tendenciju neprekidnog povećanja.

U vreme kad su podaci objavljeni, sve što je bilo planirano preva-zišlo je — kako se tvrdi — fazu laboratorijskog ispitivanja i nalazilo se u izvršnoj fazi — uvođenja i raspodele jedinicama.

U pešadiji je zahtevu za povećanjem manevarske moći udovoljeno povećavanjem mehanizacije. Obezbeđeno je 4.500 vozila za transport trupa, od čega je 1.500 već uvezeno, a 3.000 se priprema u italijansko-američkoj koprodukciji. Ta su vozila — saglasno formaciji — opremljena protivavionskim mitraljezima, a pogodna su i za instaliranje mitraljeza, minobacača i vođenih protivoklopnih raketa. Mogu se kretati van puteva i omogućuju malim jedinicama da brzo interвениšu u borbi, kao i da savlađuju kontaminirano zemljište posle atomske eksplozije.⁶

Zahtevu za povećavanjem vatrene moći na najnižem nivou udovoljeno je, pre svega, osvajanjem i uvođenjem u naoružanje lake automatske puške BM 59 italijanske proizvodnje⁷ i mitraljeza MG 42/59

Rheinmetal italijansko-nemačke produkcije.⁸ Njihovi kalibri unificirani su na 7,62 mm koji je jedinstven za sve zemlje — članice NATO. Ako im se dodaju nogari, oba ova oružja mogu da dejstvuju kao puškomitraljez. Smatra se da

Italijanska laka automatska puška

je njihovim uvođenjem rešen problem lakog pešadijskog naoružanja na zadovoljavajući način u kvalitativnom i kvantitativnom pogledu.

U organski sastav četa uvedeni su laki minobacači kalibra 81 mm,

⁶ U naoružanju KoV je oklopni transporter M.113 koji može da prenositi 13 ljudi sa naoružanjem i opremom. Vozilo je naoružano protivavionskim mitraljezom 12,7 mm u pokretnoj kupoli. Težina mu je 10,5 tona kad je u borbenoj gotovosti. Kad se kreće cestom razvija brzinu od 75 km/čas, a u vodi 6 km/čas. Dug je 4,87 m, širok 2,67 m, a visok 2,19 m. Za održavanje veze raspolaže radiom i interfonom.

⁷ Laka automatska puška *FAL BM* 59 teži 5,340 kg, početna brzina zrna iznosi 800 m/sek, može da izbaci 823 metka u minuti. Dejstvuje pojedinačnom paljbom i rafalima. Puni se okvirom od 20 metaka. Nogari (za dejstvo u svojstvu puškomitraljeza) se savijaju i priljubljuju (uz usadnik). Opremljena je i tromblonom pomoću kojeg može da izbaci protivoklopnu bombu tipa

Energa na udaljenost od 100 m, a unificiranu ručnu bombu do 250 m. Zamenjuje puške *Garand M.1*, *MAB* i karabin *Winchester*. Posebne varijante ove puške izrađuju se za planinske i padobranske jedinice. Ako je namenjena padobranskim jedinicama ima kundak koji se može saviti i tromblon koji se skida. Kod puške za planinske jedinice tromblon je učvršćen i ne skida se, a kundak se može saviti. Postoji i ista takva poluautomatska puška namenjena nekim rodovima.

⁸ Mitraljez *MG 42/59* teži sa postoljem 25,980, a sa nogarima 11,980 kg. Početna brzina zrna iznosi 820 m/sek, brzina gađanja 730 metaka u minuti. Koristan domet sa postolja iznosi 1.200 m, a sa nogara 600 m. Zamenjuje puškomitraljez *BAR* i mitraljez *Breda* 37.

a bataljona 120 mm⁹. Time su i ove jedinice dobile naoružanje za gađanje ubacnom putanjom, a sa njim i veću vatrenu moć. No, nije reč samo o tome, već pre svega o modernizovanju jedinica lakšim naoružanjem visoke efikasnosti u poređenju sa njegovom skromnom težinom.

U procesu evolucije pešačkog naoružanja velika je požnja posvećena protivoklopnoj odbrani, kao prirodnoj protivmeri opštem porastu uloge oklopnih i mehanizovanih sredstava. U toku je opremanje KoV vođenim protivoklopnim raketama kojima se upravlja pomoću

Vođena protivoklopna raketa Mosquito

žice¹⁰. Za individualnu protivoklopnu borbu na bliskim odstojanjima

⁹ Laki minobacač 81 mm teži ukupno 40 kg (20 kg je lakši od minobacača 81 mm M.35). Može da gađa u krugu od 360°. Maksimalni domet mu je 5.200 m. U streljačkoj četi zamenjuje minobacač 60 mm. Laki minobacač 120 mm teži ukupno 80 kg (oko 200 kg manje od bacača 107 mm M.30 koji ima 284 kg i gotovo 400 kg manje od minobacača 120 mm AM50 koji teži 477 kg). Može da gađa u krugu od 360°. Maksimalni domet mu je 6.400 m. U bataljonu zamenjuje minobacač 81 mm M 35.

¹⁰ Uvodi se vođena protivoklopna raketa *Mosquito*, čija ukupna težina iznosi 12,5 kg. Minimalni domet mu je 400 m, a maksimalni 1.800 m. Brzina 95 m/sek. Može da probije oklop debljine 480 mm.

koristi se američka bomba M.72 koja se već nalazi u naoružanju KoV.

Pošto je pomenuto da se radi na pronalaženju prototipa standardnog zapadnoevropskog tenka, navodi se da su oklopne jedinice kompletirane potrebnim tenkovima kako bi se izvršila organizacijska evolucija i da su iz upotrebe povučeni zastareli modeli.

Artiljerija se razvija u skladu sa koncepcijom o njenom korišćenju i u atomskom i u konvencionalnom ratu, kao i sa znatno većim zonama upotrebe. Osnovna organizacijska izmena je što u njen sastav ulaze rakete zemlja-zemlja. Kalibri poljske artiljerije se unificiraju na 105 mm, a teške poljske artiljerije na 155 mm. To je već sprovedeno u život u jedinicama poljske vojske, dok je u jedinicama teritorijalne odbrane preoružavanje u toku. Formiraju se nove grupe oruđa 155, 175 i 203 mm koja Italijani smatraju najboljim na Zapadu, a radi se i na ostvarivanju usvojenog projekta poljske samohotke¹¹. U toku je i popuna artiljerije modernim elektronskim aparatima za automatizaciju gađanja radi povećavanja brzine i efiksnosti vatre.

Za protivvazдушnu odbranu u italijanskoj KoV predviđeni su topovi 40/70 koje potpuno opslužuju elektronski računari,¹² kao i raketne jedinice koje će biti kompletirane raketama zemlja-vazduh 1964. i 1965. godine.

¹¹ Samohodna haubica 203/25 M.55 ima maksimalni domet 17 km, brzinu oko 50 km/čas, radijus dejstva 250 km. U gotovosti za borbu teži oko 45 tona.

¹² Protivavionski top 40/70 ima ukupnu težinu 4.800 kg, a maksimalni koristan domet pri gađanju ciljeva u vazduhu 2.000 m. Brzina gađanja 240 granata u minuti. Brzina pripreme za gađanje je 30 sekundi. Jedan računar može da opslužuje dva oruđa. Sve je automatizovano.

Kod razvoja inženjerskog materijala sav napor je usmeren na obezbeđivanje sredstava za minsko zaprečavanje i zaštitu komandi i jedinica. Za savlađivanje rečnih prepreka Italijani su se opredelili za nemačku mosnu konstrukciju proizvodnje *Krupp Man*. Prvi mostovi uvešće se u toku ove godine. Mehанизaciju inženjerskih poslova treba da obezbedi 80 eskavatora (točkaša i guseničara) čija je nabavka već predviđena, 60 autokranova koji će se uvesti u toku 1964. i 1965. godine i 20 lakih mašina za otvaranje pista, koje su već uvedene.

Modernizovanju veza, koje treba da u svakom slučaju obezbede neprekidno komandovanje, doprineće masovno korišćenje radio-sredstava. Predviđeno je da se jedinicama ranga četa-puk dodeli 4.500 aparata, a višim 1.000 aparata. Velik značaj pridaje se radio-vezi velikih združenih jedinica, dok će se teritorijalna veza poboljšati uspostavljanjem mreže najmodernijih tehničkih i funkcionalnih postrojenja.

U okviru poboljšanja borbenih mogućnosti lake avijacije kopnene vojske težnja je da se pojača izviđačka avijacija (avionima tipa 44 L 19 E koji su nedavno uvedeni) i izviđačkim helikopterima. Predviđeno je da se uvede u formaciju 75 helikoptera dva tipa. Od toga je oko polovine već u eksploataciji. Takođe je predviđena nabavka najmodernijih teških transportnih helikoptera koji će se upotrebiti prvenstveno za povećavanje manevarske sposobnosti i snabdevanje jedinica KoV na planinskom zemljištu. U toku su opiti u cilju snabdevanja aviona za opštu upotrebu.

Napori koji se ulažu u nabavku motornih vozila treba da poboljšaju ne samo pokretljivost i manevarske sposobnosti jedinica već i funkcionisanje celokupnog logističkog apa-

rata. U 1963. godini predviđena je nabavka 10.000 motornih vozila i tegljača, a u 1964. daljih 2.000, što će — smatra se — zadovoljiti potrebe. U eksperimentalnoj fazi je osvajanje lakih i srednjih traktora za vuču artiljerije i vozila za opsluživanje pešadije.

U celini gledano ocenjuje se da je na liniji modernizovanja opreme i naoružanja ostvareno sve što je planirano, uz sprovođenje vrlo rigorozne štednje, i da su se u jedinicama već osetili rezultati tih napora.

Infrastruktura. Između ostalih sektora koje je obuhvatio program modernizovanja, najteže ide sa sektorom infrastrukture. Mnoge vojne nekretnine koje se još upotrebljavaju kao kasarne ne odgovaraju više svojoj svrsi bilo po tome što su zastarele, bilo po dislokaciji, neuglednosti, nehigijenskim uslovima i nefunkcionalnosti. Težnja je da se sve to uskladi sa novim uslovima. Pri tome prvenstvo imaju kasarne i škole, zatim objekti za obuku i poligoni, logistički objekti i, konačno, stanovi za aktivni sastav kako bi se izbegle teškoće uslovljene neizbežnim premeštajima. U toku 1963—1964. budžetskoj godini predviđeno je 20 milijardi lira samo za izgradnju i uređivanje kasarni (u prošloj godini planirano je bilo svega 8 milijardi), a za sledeću budžetsku godinu — još tri — ta suma treba da se po planu poveća na 32 milijarde godišnje. Na izgradnju 700 stanova utrošeno je u 1962—1963. budžetskoj godini oko 4 milijarde lira. U izgradnji je još 500 stanova na koje će se utrošiti 3 milijarde lira. Programom stambene izgradnje predviđeno je da se u toku narednih pet godina podigne još 1.000 stanova uz investiranje po 2 milijarde lira godišnje.

Neka kadrovska pitanja. Mere koje se sprovede na planu kadrov-

ske politike treba, kako se tvrdi, da potvrde usvojeno shvatanje o većoj vrednosti ljudskog faktora. To se ostvaruje, pre svega, poboljšanom obukom starešina svih činova u skladu sa zahtevima savremenog ratovodstva, posebno nove ratne tehnike, kao i davanjem odgovarajuće protuvrednosti u ekonomskom i društvenom položaju. U ostvarivanju težnje za racionalnijim korišćenjem kadrova naročit značaj imaju veća stabilnost u pogledu služenja u komandama ranga puka i bataljona, povećanje starosnih granica za pojedine činove, reorganizacija vojno-evidencijskih specijalnosti oficira i uvođenje jedinstvene vojno-evidencijske specijalnosti. Povećan je broj obaveznih godina u činu potpukovnika i majora, skinuta su ograničenja za unapređivanje u čin pešadijskog kapetana, eliminisane su nejednakosti prilikom unapređivanja u najviši podoficirski čin podoficira raznih kategorija, povećane su dnevnice i prihvaćene naročite odredbe u korist oficira i podoficira koji menjaju garnizon sa svojom jedinicom. U toku je priprema više zakonskih

propisa koji treba da sa pravne strane regulišu izvesne novine u kadrovskoj politici. Tako se, na primer, predviđa da se smanji vreme služenja u nižim oficirskim činovima, a pooštire uslovi za unapređivanje u neke činove, da se proširi baza za regrutovanje aktivnih oficira i na građane koji su završili neki fakultet, naročito za popunu tehničkih službi, da se revidira pravni status vojnih lica kako bi se poboljšao ekonomski položaj oficira na raspolaganju zbog bolesti i povećao broj godina radnog staža potreban za penziju, kao i da se revidira pravni status podoficira, posebno u pogledu uslova za unapređivanje. Načinjen je i projekt zakona o službi dobrovoljaca koji u vojsci ostaju duže. Njima je gornja granica službe postavljena na 53 godine starosti, posle čega imaju pravo na penzijsko obezbeđenje. U posebnom zakonskom projektu tretira se ostajanje u vojsci, po molbi, rezervnih podoficira i kadrovskih desetara, koji se mogu primiti i u aktivnu službu.

SeŠ.

NACIONALNA ODBRANA SAVEZNE REPUBLIKE NEMAČKE

Dok se napetost u svetu postepe-
no smiruje, sklapa sporazum o deli-
mičnoj zabrani atomskih opita, a
budžetska sredstva za oružane snage
(bar simbolično) smanjuju, članci u
vojnim časopisima Savezne Repub-
like Nemačke¹ puni su skepticizma
prema tom sporazumu o zabrani a-
tomskih opita, a još više strepnji od
subverzivnog rata. Kroz te članke
uporno se nastoji da se odbrambena
snaga zemlje još za vreme mira raz-
vije do krajnjih granica mogućnosti
i da to postane neposredna obaveza
ne samo zajednice već i svakog sta-
novnika ponaosob.

U subverzivnom ratu² autori po-
jedinih članaka vide najrealniji
oblik eventualnog rata koji, po nji-
hovom mišljenju usled pat pozicije
u atomskim sredstvima dveju naj-
većih sila, ne bi morao da se pret-
vori u »vrući« rat. Pri tim razma-
tranjima protivnik se ne uzima hi-
potetično, već se potpuno otvoreno
iznosi na koga se misli.

Uključivanjem zapadnonemačkih
11 divizija (od planiranih 12), 10
vazduhoplovnih eskadri i 14 eskadri
mornarice, snage Bundesvera su se,
prema rečima sadašnjeg ministra
odbrane Kaj-Uve fon Hasela³, prib-

ližile granici od 500.000 vojnika ko-
ju ne bi mogle niti smeće da pređu
do kraja tekuće decenije⁴. Međutim,
sredstva koja se odvajaju za odbra-
nu i dalje rastu i to prilično brzim
tempom⁵. Dok se u pogledu snaga
Bundesvera predviđa uglavnom po-
boljšanje njihove efikasnosti, teži-
šte interesovanja odgovornih ljudi
prenosi se dobrim delom na proble-
me odbrane koje SR Nemačka treba
da rešava sama, van okvira zajed-
ničke odbrane zemalja — članica
NATO-a, tj. na probleme nacionalne
odbrane zemlje (*Landesverteidigung*
kako se sada nazivaju).

⁴ Jačina oružanih snaga trebalo je
sa 380.000 ljudi u 1962. da u 1963. po-
raste na 443.000 (od toga 267.779 pro-
fesionalnih vojnika i onih sa određe-
nim rokom službe i 175.221 kadrovski
obveznik). Ako im se doda još 171.000
civila zaposlenih u oružanim snagama,
ukupan broj se penje na 614.000. —
Haushalt der Bundeswehr, Wehrkunde
2/63.

⁵ Vojni budžet u 1963. god. dostigao
je sumu od 18,4 milijarde maraka. I
procentualni udeo vojnih izdataka u
opštem budžetu popeo se sa 23,4% u
1961. na 27,9% u 1962. i na preko
30% u 1963. Ako se u troškove odbra-
ne uračunaju i izdaci za izbeglice iz
Istočne Nemačke, pomoć Berlinu, ci-
vilnu zaštitu stanovništva i sl., pro-
cenat tih troškova u odnosu na budžet
penje se na 56%, a to je samo za 2%
manje nego u SAD. U apsolutnom iz-
nosu nemački vojni budžet za 1963. je
ipak za oko 14 puta manji od američ-
kog koji iznosi preko 200 milijardi, ra-
čunato u markama. — *Haushalt der*
Bundeswehr, Wehrkunde 2/63. i *Bun-*
desrepublik erhöht NATO Beiträge,
Wehrkunde 5/63.

¹ Reč je o člancima u zapadnone-
mačkim časopisima *Wehrkunde* i *Wehr-*
wissenschaftliche Rundschau u 1963.
godini.

² Subverzivni rat razmatra se u vi-
še članaka, a naročito u *Das Bild des*
subversiven Krieges od Gintera Omea,
Wehrkunde 2/63.

³ *Wehrkunde* 7/63, str. 359.

U prvim člancima na tu temu razmatrani su, uglavnom teoretski, pojedini detalji iz oblasti taktike, organizacije itd. na primer, kako se izvodi zaštita i odbrana nekog objekta, kako se pročešljava zemljište, kako se okružuju i uništavaju »diverzantske bande« i sl. Kasnije su razmatrani problemi, šeme i zadaci nacionalne odbrane u celini⁶, a u člancima u poslednje vreme tretiraju se veoma raznovrsni problemi iz te tematike, ali temeljnije, svestranije, povezanije sa celinom, zakonskim propisima, iskustvima drugih zemalja i sa izraženom težnjom da se u pogledu njihovog rešavanja učini što više u granicama konkretnih nemačkih mogućnosti.

U tim člancima se razmatraju pitanja iz oblasti teritorijalne odbrane, kako sa njenog vojnog aspekta tako i u odnosu na civilni sektor. U daljem izlaganju prikazaću gledišta o nekim od tih pitanja.

Podela uloga između snaga NATO i zapadnonemačke nacionalne odbrane. Ovo pitanje naročito analizira Klaus Zeman u članku *Razmišljanja o nacionalnoj odbrani*⁷. Prema njegovom mišljenju, nacionalna odbrana Savezne Republike Nemačke mora u svakom momentu biti spremna da dočeka bilo koji oblik napada, počev od pojedinih akcija hladnog rata pa do opšteg rata. Ona se ne sme i ne može osloniti na snage NATO-a, jer te snage neće stupiti u dejstvo u slučajevima psiholoških, subverzivnih i revolucionarnih napada. Ni u slučaju stvarnog rata ne može se znati pouzdano kada će se, gde i na koji način angažovati sa-

vezničke snage jer, i pored američka strategije »elastičnog reagovanja« prema kojoj bi se u slučaju neprijateljevog napada preduzeo odmah protivudar klasičnim ili atomskim oružjem, zavisno od toga koje bi od njih upotrebio napadač, zemlje-članice NATO ipak nemaju jedinstvena gledišta o »isturenoj strategiji«, »atomskom pragu«, »štitu i maču«, »zastrašivanju« i sl⁸.

Pošto se Savezna Republika Nemačka nalazi na najisturenijem položaju od svih zemalja-članica NATO-a i pošto je njena teritorija veoma plitka i gusto naseljena, ona mora spremno da dočeka sve slučajeve rata u kojima snage NATO-a neće intervenisati, kao i da stvori uslove i vreme za njihovo efikasno angažovanje.

Snage NATO-a su relativno malobrojne i ne mogu primiti odbranu na čitavoj širini fronta od Švajcarske do mora. Prema tome, SR Nemačka moraće sama da rešava pitanja odbrane prostranih (prvenstveno slabije prolaznih) brdskih i planinskih područja, kao i međuprostora između pojedinih grupacija NATO-a.

Usled ograničenog broja, jedinice NATO-a treba da se upotrebljavaju samo za odlučujuća dejstva na težištu, na pravcima glavnog udara neprijatelja. U tu svrhu treba te pravce blagovremeno otkriti, a neprijatelja prinuditi da snage koncentriše i time ih izloži atomskim udarima. Ove zadatke mogu, prema mišljenju autora, uspešno izvršiti jedinice za zaštitu granice koje su se i u II svetskom ratu — svega nekoliko časova posle njegovog otpočinjanja — mogle uspešno upotrebiti za aktivna dejstva protiv kadrovskih jedinica u Poljskoj. Sada ih treba

⁶ Vidi *Nacionalna odbrana Savezne Republike Nemačke, Vojno delo* br. 2/63.

⁷ Klaus Seemann, *Gedanken zur Landesverteidigung, Wehrwissenschaftliche Rundschau*, 11/63.

⁸ Vidi članak: *Strategija i struktura NATO, Vojno delo*, br. 2/63.

ojačati saveznom pograničnom i pokrajinskom milicijom i finansima i naoružati efikasnim oružjem, a opremiti i pionirima. Ove snage bi se upotrebile po brigadama. Njihova efikasnost svakako ne bi bila manja od one koja se očekuje od teritorijalnih jedinica u aktivnim dejstvima protiv komandosa i vazdušnih desanata. Tim snagama mogle bi se zaštititi granične teritorije SR Nemačke i na taj način bi se unekoliko omogućila primena isturene strategije⁹. Takođe bi se moglo postići da stanovništvo ostane u svojim kućama (po principu »stay at home«) da bi se izbegla panika i stvorili uslovi za plansku evakuaciju.

S obzirom na to da su gotovo potpuno motorizovane i teško naoružane, sve savezničke jedinice vezane su za puteve i prolazno zemljište. To može biti i njihov veliki nedostatak, kao što je pokazao rat u Koreji, gde su se slabo naoružane kineske jedinice pokazale nadmoćnijim od glomaznih američkih divizija koje nisu imale nikakvih lakih jedinica da bi ih suprostavile kineskim snagama na brdovitom zemljištu, sprečavale njihove infiltracije i tako štitile svoje bokove i pozadinu. Takve lake jedinice koje bi sadejstvovala teškim savezničkim takođe bi bile iz redova nacionalne odbrane. Ako bi oklopne snage obe strane bile onesposobljene za dejstvo usled razmene atomskih udara, pomenute lake jedinice mogle bi da odigraju značajnu ulogu. Mada se ljudstvo može brzo obučiti u upotrebi lakog oružja, te jedinice bi morale biti solidno obučene.

Sovjetske oklopne snage su toliko nadmoćne da se za odbranu od

njih, prema mišljenju autora, mora upotrebiti atomsko oružje. Ali ni to nije dovoljno. Potrebno je koristiti se i taktikom »povećanja dubine taktičke zone«, tj. taktikom odsecanja pojedinih talasa tenkova od njihove pozadine i dotura. Tako bi se oklopnim jedinicama, usled njihove relativno male osetljivosti na udare atomskih zrna, doskočilo s obzirom na njihovu veliku zavisnost od snabdevanja, naročito pogonskim gorivom. To odsecanje može se vršiti avijacijom, mada — kao što je pokazao korejski rat — sama avijacija ne može sprečiti snabdevanje. Potrebne su i lake jedinice koje operišu u pozadini tenkovskih talasa neprijatelja, a to bi upravo bio zadatak lakih jedinica nacionalne odbrane.

Ovim zadacima, po zamisli autora, daleko preko granica obezbeđivanja operativne slobode jedinicama NATO, proširila bi se borbena uloga nacionalne odbrane. Poznato je da su se njeni zadaci svodili na zaštitu objekata i komunikacija, obezbeđivanje saobraćaja, transporta i snabdevanja, zaštitu civilnog stanovništva i borbu protiv diverzanata, partizana i vazdušnih desanata.¹⁰

Teritorijalna rezerva. O njoj govori Hajnc Šnajder u članku *Novi putevi nacionalne odbrane Savezne Republike*¹¹. U okviru teritorijalne odbrane, ističe on, postoje jedinice veze, poljski lovci (za održavanje vojnog saobraćaja), motorizovani grenadirski bataljoni (protiv vazdu-

¹⁰ Zadaci su detaljnije izneti u već pomenutom članku *Nacionalna odbrana Savezne Republike Nemačke, Vojno delo* br. 2/63.

¹¹ Heinz Schneider, *Neue Wege in der Landesverteidigung der Bundesrepublik — Aufgaben und Wesen der Territorial-Reserve, Wehrwissenschaftliche Rundschau*, 11/63.

⁹ Slične zamisli, samo sa nešto drukčijim rešenjima, imali su i tvorci Mažino linije u Francuskoj uoči II svet-skog rata.

šnih desanata i saboterskih grupa), čete teritorijalne odbrane (za zaštitu objekata), vodovi lovaca (za izviđanje), pioniri, kao i baze i snabdelačke jedinice (za logističku podršku nemačkih, NATO i teritorijalnih jedinica). Međutim, od ovih jedinica za vreme mira postoji samo izvestan broj vezista, pionira i lovaca, dok se za mobilizaciju ostalih računa samo na period zategnutosti koji može trajati nekoliko dana ili čak samo nekoliko časova, što je pri današnjim mogućnostima mobilizacije nedovoljno.

Izlaz iz ovih teškoća treba da pruži teritorijalna rezerva, čija je organizacija u SR Nemačkoj usledila 1963. godine i to po uzoru (u glavnim crtama) na SAD. Ona mora biti spremna za upotrebu za najkraće vreme, pa se zato njene jedinice obrazuju i obučavaju još za vreme mira. To su dobro obučene rezervne jedinice čiji su pripadnici za vreme mira sa službom u blizini sedišta svojih jedinica i povremeno se obučavaju. Odelo i opremu drže u svojim domovima, a oružje im stoji u skladištima jedinica. Predviđa se da ova rezerva u 1964. god. bude jačine 10.000 ljudi u 1965. — 25.000, a u 1966. treba da dostigne 50.000. Obavezna služba (sa pozivanjem na vežbe) traje tri godine, a posle toga može se produžiti na dobrovoljnoj osnovi. U rezervu se uzimaju mahom dobrovoljci posle odsluženja kadrovskog roka od 18 meseci.

Na obuci se vojnici, jedinice i štabovi osposobljavaju za konkretni zadatak, a pošto se ona izvodi na mestu stvarne upotrebe i ljudstvo se mahom međusobno poznaje još iz civila, mogu se postići dobri rezultati. Obuka ukupno traje 30 dana u toku cele godine, a ne izvodi se u vreme godišnjeg odmora. Devet dana otpada na tročasovnu večernju obuku koja se izvodi u školama, na

sportskim terenima ili neobrađenom zemljištu, a osam dana na dvodnevnu obuku krajem nedelje (od subote do nedelje posle podne u trajanju od 24 časa) po mogućstvu na vežbalištu, inače na zemljištu, u malim borbenim grupama, sa težištem na noćnom dejstvu, školskom gađanju i marševima. Preostalih 13 dana otpada na vežbu u logoru u septembru, po mogućstvu u bivaku na vežbalištu. Ona traje od ponedeljka jedne do subote sledeće nedelje, sa težištem na ratnom zadatku, školskim i bojnim gađanjima i marševima. Ovo vreme može se upotrebiti i za učešće u nacionalnom ili manevru NATO-a¹². Za vreme obuke svi učesnici dobijaju novčane naknade i nagrade.

Radi propagande i povezivanja ovih jedinica sa civilnim stanovništvom, predviđen je i dan »otvorenih vrata« za članove porodica i prijatelje učesnika.

Komandovanje i odgovornost za ove jedinice leži na rezervnim oficirima, komandantima i komandirima četa koji su potčinjeni aktivnim komandantima teritorijalnih komandi vojnih okruga, kao i na ostalim rezervnim starešinama. Podoficiri se regrutuju od podoficira iz Bundesvera (po završenom roku službe

¹² Manevar lovačkih jedinica (pod šifrom »Zuckerhut«) održan je od 7. do 14. X 1963. u zoni Štrasburg-Augsburg-Ansbah-Nirnberg, pod rukovodstvom komandanta teritorijalne odbrane general-potpukovnika Svatlo Gesterdinga. Učestvovalo je 2.500 ljudi i 850 motor-nih vozila. Manevar se satojao u uspostavljanju mreže za upravljanje saobraćajem i upravljanju njime, snabdevanju jedinica iz teritorijalnih baza, održavanju veze i odbrani od sabotaža i partizana — koje su predstavljale dve teritorijalne čete. Na jednu od njih je pri kraju manevra izveden napad delovima dva lovačka bataljona. — *Grossübung der Feldjägertruppe (TV), Wehrkunde 10/63.*

ili svršenoj školi) ili dobrovoljaca iz rata, a oficiri od rezervnih oficira Bundesvera, s tim što se za komandante i komandire uzimaju takođe dobrovoljci iz rata. Obuka se izvodi po načelu da rezerviste obučavaju rezervisti.

Snabdevanje Bundesvera. Ovaj problem razmatra detaljnije Hans Gebauer u članku *Tok materijalnog snabdevanja Bundesvera*¹³. Domaća (zapažnonemačka) industrija imaće, prema njegovom mišljenju, u budućem ratu samo skromnu ulogu u snabdevanju oružanih snaga, dok će se ono više oslanjati na prekomorske izvore. Treba, međutim, računati s tim da se prvih dana neće moći obezbediti siguran tok snabdevanja sa tih izvora, pa je zato potrebno stvoriti još za vreme mira odgovarajuće zalihe. Te se zalihe nalaze delimično kod trupa, a veći deo je u skladištima nemačkih baza i glavnih baza pri AFCENT¹⁴ i u Francuskoj.

U SAD nalazi se nemački opunomoćenik za logistiku sa odgovarajućom komandom. On je predstavnik vrhovne logističke komande NATO u SAD, radi po njenim uputstvima, a ujedno izdaje logističke direktive za snabdevanje Bundesvera i održava vezu s američkim Ministarstvom odbrane i organima koji proizvode materijalna sredstva za Bundesver. Shodno izraženim planovima ili po naređenju vrhovne logističke komande NATO, on upućuje odgovarajuća materijalna sredstva morskim ili, izuzetno, vazдушnim putem. Vrhovna logistička komanda NATO orijentiše i nemačkog logističkog opunomoćenika pri

AFCENT i u Francuskoj, kome se materijal upućuje, o vrsti, količini, mestu dopreme i vremenu pristizanja.

Nemački opunomoćenik za logistiku pri AFCENT i u Francuskoj ima svoju logističku komandu (*Führungsstab* — s kojom organizuje prihvata, skladištenje, čuvanje, upravljanje, održavanje i izdavanje materijala), štabove glavnih depoa i komandanta logističkih trupa čije jedinice skladište, čuvaju, održavaju i izdaju materijal; zatim postoje transportne jedinice koje pretovaruju i prebacuju materijal sa obale u skladišta ili iz jednih skladišta u druga; pionirske jedinice (*Pionirtruppen*) koje izgrađuju i opslužuju poljske naftovodne mreže; jedinice za održavanje materijalnih sredstava koje obavljaju intervencije IV i V stepena održavanja; ABH-jedinice koje otkrivaju i obaveštavaju o upotrebi ABH-sredstava, vrše dekontaminaciju i izvode maskiranje i obmanjivanje dimnim sredstvima; sanitetske jedinice (*Sanitätstruppen*) čiji je zadatak transportovanje ranjenika i bolesnika i opsluživanje rezervnih bolnica.

Nemački opunomoćenici nalaze se i između glavnih logističkih baza pri AFCENT (i u Francuskoj) i pozadine zapadnonemačkih korpusa, vazduhoplovnih grupa i komandi mornaričkih odseka, i to približno u visini odgovarajućih komandi jedinica NATO-a. Pod sobom imaju slične organe kao i nemački logistički opunomoćenici, pa su im i dužnosti slične; razlika je u tome što su komande nemačkih opunomoćenika istovremeno i teritorijalne i logističke. One su odgovorne za logističku podršku svih nemačkih jedinica na svom području, za upravljanje skladištima, komandovanje logističkim jedinicama i za čitav vojnički saobraćaj i transport. Tek u

¹³ Hans Gebauer, *Der Gang der materiellen Versorgung der Bundeswehr*, *Wehrkunde* 6/63.

¹⁴ *Allied Forces Central (Europe).*

njihovim skladištima materijal se sortira prema snabdevačkim lancima jedinica (korpusa, vazduhoplovnih parkovskih pukova i depoa komandi mornaričkih odseka). Međutim, materijal se ne istovaruje uvek u njihovim skladištima, već se upućuje i neposredno jedinicama, naročito vazduhoplovnim i mornaričkim, po mogućstvu brodovima, a pogon-sko gorivo naftovodnim mrežama.

I ovaj složeni zadatak spada u nadležnost teritorijalne odbrane.

Nemački vojni saobraćaj je sledeća tema. Obrađuje je naročito Johan Portugal u članku *Nemački vojni transport i saobraćaj*.¹⁵ Polazeći od iskustava iz II svetskog rata kada je samo u toku jednog meseca onesposobljavano na stotine lokomotiva i hiljade železničkih vagona, a železnički saobraćaj se nalazio pod udarima savezničkog vazduhoplovstva, tako da je program izgradnje lokomotiva¹⁶ u Nemačkoj na mahove prevazilazio program izgradnje tenkova, autor smatra da će vojni drumski saobraćaj biti ubuduće bar toliko značajan koliko i železnički i da će ga na mahove i prevazilaziti. Ovo tim pre što su sada jedinice gotovo potpuno motorizovane.

U Saveznoj Republici je »vojno-transportna služba« obnovljena sa početkom izgradnje Bundesvera. Pošto je drumskom saobraćaju data prednost u odnosu na železnički, »vojnotransportna služba« je dobila zadatak da obezbedi nesmetani saobraćaj na drumovima i spreči nepotrebna trvenja između pojedinih kolona kako bi se izbegle poznate

scene sa istočnog fronta, kada je o redu hitnosti prolaska neke kolone određenim putem ili preko nekog mosta odlučivao rang njihovih komandanata ili pištolj.

»Vojnotransportna služba« promenila je 1961. godine naziv u »saobraćajnu službu«. Njeni rukovodeći organi su u stvari odeljenja za upravljanje saobraćajem u Komandi teritorijalne odbrane i komandama vojnih oblasti. Pri saveznim železničkim direkcijama nalaze se saobraćajne komandanture koje su odgovorne za prevoženje trupa i svih vojnih železničkih transporata. Vrhovni organ za upravljanje vojnim saobraćajem nalazi se u saveznom Ministarstvu odbrane.

Za vreme mira jedinica prijavljuje pokret nadležnoj teritorijalnoj saobraćajnoj komandanturi na nekoliko dana pre početka marša. Komandatura stupa u vezu sa odgovarajućim civilnim nadležstvom za putni saobraćaj i ako težina vozila prelazi dozvoljene granice za određen put, pribavlja nadležno odobrenje, a zatim daje jedinici »marš-kredit«, tj. naređenje kojim joj se za određeno vreme stavlja na raspolaganje taj put. Njen pokret kontrolišu jedinice poljskih lovaca i lokalna saobraćajna policija.

U ratu je postupak sličan; naime, svaka saobraćajna komandatura dobija po jednu četvu poljskih lovaca koja poseda saobraćajnu mrežu i formira četiri tačke za upravljanje saobraćajem, od kojih svaka ima po šest kontrolnih tačaka. Četa nadgleda saobraćaj na putevima i kontroliše njihovo stanje, izveštavajući o tome komandanturu.

Železničke transporte prijavljuju jedinice odgovarajućim saobraćajnim komandanturama i od njih dobijaju naređenje za transport.

Pri nemačkim logističkim opunomoćenicima kod AFCENT i u Fran-

¹⁵ Johann Portugall, *Das deutsche militärische Transportwesen und Verkehrswesen*, Wehrkunde 3/63.

¹⁶ Već krajem 1941. postavljen je program izgradnje 13.000 lokomotiva za koje se predviđao rok upotrebe od samo pet godina.

cuskoj i opunomoćenicima kod CEN-TAG¹⁷, NORTHAG¹⁸ i AFNORTH¹⁹ nalazi se, kao predstavnik saobraćajnih organa, još po jedan saobraćajni oficir. Za usklađivanje saobraćaja između savezničkih jedinica postoje i kombinovani saobraćajni centri. Postoje takođe odgovarajući organi za vojni saobraćaj po unutrašnjim vodenim putevima i za vojni vazduhoplovni transport.

Oficiri i podoficiri saobraćajne službe školuju se u nastavnoj grupi za saobraćaj Logističke škole Bundesvera. I ova služba spada u nadležnost vojnog dela teritorijalne odbrane.

O nekim pitanjima zaštite objekata i pozadine bavi se Hans-Jerg Monitor u članku *Problemi zaštite objekata i pozadine*.²⁰ On polazi od toga da se u slučaju unutrašnjeg vanrednog stanja, unutrašnjih nemira, koji se prema njegovom mišljenju mogu izazvati raznim formama i snagama hladnog rata, pri zaštiti objekata i pozadine ne može računati na podršku jedinica NATO-a, osim u sasvim izuzetnim slučajevima. Glavni teret te zaštite pada u tom slučaju na civilnu odbranu, a koliko je to težak zadatak kada ne postoje frontovi, odnosno kada se neprijatelj ne vidi, najbolje ilustruje upotreba plastičnih mina u Alžiru, Francuskoj i južnom Tirolu.

Zadatak vojnih jedinica je zaštita objekata od vojnog značaja (na vojnim putevima i važnim železničkim prugama, vojni naftovodi, veze, komandna mesta, sanitetska i

pozadinska prostorija). Snage za taj zadatak opremljene su lakim naoružanjem i nalaze se u neposrednoj blizini objekta — spremne za upotrebu za nekoliko časova. Drugi njihov zadatak je kontrola zemljišta u pozadini i snabdevanje vazdušnih desanata, vojnički organizovanih »bandi« i vojnih saboterskih grupa. Za ove zadatke potrebne su decentralizovane rezerve sa težim naoružanjem, raspoređene po vojnim okruzima.

Zaštita ostalih objekata značajnih za život stanovništva (kao što su: vodovodne, električne i plinske instalacije, postrojenja civilnih veza i saobraćaja, objekti na civilnim komunikacijama i železnicama, kao i pogoni i zalihe značajne za stanovništvo) kao i zemljišta u pozadini od podstrekača nemira, sabotera i nevojničkih »bandi«, asocijalnih i kriminalnih tipova, spada u nadležnost civilne odbrane, odnosno pokrajinske policije (ojačane rezervnim snagama) jer je samo ona naoružana.

Sve ove mere organizuju se na nivou okruga. Vojničke snage su pod komandom komandanta vojnog okruga, a policijske pod zemaljskim savetnikom, odnosno načelnikom komande za civilnu odbranu u okrugu. Koordinirano dejstvo svih ovih snaga mora biti uigrano još za vreme mira. Za izviđanje i obaveštavanje mogu se korisno upotrebiti šumari i putari.

Za vanredne zadatke u toku mira policija se može ojačati rezervnim policijskim snagama sastavljenim od dobrovoljaca. Međutim, u slučaju unutrašnjeg ili spoljnog vanrednog stanja, to ne bi bilo dovoljno, jer je samo objekata koje obezbeđuje policija mnogo više od onih koje štite vojne snage a, sem toga, postoje i drugi zadaci, kao regulisanje saobraćaja i oslobađanje vojnih

¹⁷ Central Army Group.

¹⁸ Northern Army Group.

¹⁹ Allied Forces Northern (Europe).

²⁰ Hans-Jörg Monitor, *Probleme des Objektschutzes und des Schutzes des rückwärtigen Gebietes, Wehrkunde* 9/63.

puteva, tj. skretanje civilnih izbeglica s njih.

Mogućnost upotrebe snaga Bundesvera u slučaju unutrašnjeg vanrednog stanja razmatra Ludwig Dirske u članku *Unutrašnje vanredno stanje i oružane snage*²¹ u kojem iznosi da ne postoji zakonska odredba po kojoj bi se oružane snage u takvoj situaciji mogle angažovati za podršku policije. Za takvo angažovanje bilo bi potrebno zakonsko ovlašćenje skupštine i senata. Bez njega je angažovanje Bundesvera ograničeno na pružanje pomoći stanovništvu u slučaju prirodnih katastrofa i na odbijanje napada spolja. U nacističkoj Nemačkoj nije bilo ni ovih problema, niti oštre granice između vojnih i policijskih snaga²².

Nedostatak odgovarajućeg rešenja, ističe autor, treba tražiti u tome što za unutrašnje vanredno stanje u SR Nemačkoj ne postoji jedinstveno shvatanje, pa čak ni definicija. Pogotovo što danas ne postoji više rat klasičnog tipa sa objavom početka neprijateljstva. U Saveznu Republiku se mogu, naročito iz »Sovjetske okupirane zone«,²³ ubaciti mnoge organizovane grupe, agenti i pripadnici tajnih organizacija i uključiti u razne institucije; na taj način oni mogu, iza štita oružanih snaga, izvoditi sabotaže, diverzije, podriivanja i teror kojim se postojeći

poredak može srušiti bez formalnog napada spolja, a da pri tom ne budu angažovane oružane snage niti upotrebljeno atomsko oružje.

Prema tome, smatra autor, veoma je teško danas odrediti granicu između spoljnog i unutrašnjeg vanrednog stanja. Interesantno je da se autor u ovim razmatranjima, kojima prilazi u dobroj meri baš sa pravnog aspekta, ne usteže da navede reči italijanskog generala Dueta, da poštovanje međunarodnih ugovora ne znači ništa drugo nego strah pred snagom drugoga. Zar za zaštitu države i naroda, nastavlja on dalje, nećemo upotrebiti vojne sange?

Za rešenje ovog problema on predlaže dovoljno jake i tako organizovane, naoružane i obučene policijske snage koje mogu samostalno, u granicama zakonskih obaveza, otклонiti svaku opasnost po javni red i bezbednost. Zakonom bi trebalo regulisati stvaranje policijske rezerve, naročito za prelazno doba između redovnog stanja i otpočinjanja rata. Međutim, ukoliko policija ne bi bila u stanju da obezbedi javni red i mir, vlada bi morala da upotrebi oružane snage, i to samostalno — ne pod Ministarstvom unutrašnjih poslova, s tim da ove snage dejstvuju po načelima za upotrebu policijskih snaga. Tek ako bi državni poredak bio srušen, te snage bi prešle na dejstvo po vojnim načelima radi ponovnog uspostavljanja poretka. Mogućnost ovakve upotrebe oružanih snaga treba, po mišljenju autora, što pre regulisati zakonom. Vojna pomoć u ovakvim situacijama može i da izostane ako to iziskuje moralno stanje vojnika, njihov odnos prema stanovništvu ili ugled vojske.

To bi bio još jedan predlog na liniji jačanja uticaja oružanih snaga u okviru državne organizacije Savezne Republike Nemačke.

²¹ Ludwig Dierske, *Der innere Notstand und die Streitkräfte, Wehrkunde* 6/63.

²² Tada su postojali policijski bataljoni, pukovi i divizije koji su mogli biti angažovani i za čisto vojna borbena dejstva, mada su zbog neadekvatne obuke trpeli velike gubitke.

²³ Sve donedavna (kada su zvanični krugovi u Zapadnoj Nemačkoj prvi put upotrebili za Istočnu Nemačku njen zvaničan naziv) svi autori u zapadnonemačkim vojnim časopisima uporno su je nazivali »Sovjetska okupirana zona«. — Prim S. P.

Sistem regrutovanja. O ovom pitanju raspravljaju Hans-Jerg Monitor u članku *Novo rešenje regrutovanja je zakasnilo*²⁴ i Ernst Virmer u članku *Organizacija regrutne službe*.²⁵ Regrutovanje u Saveznoj Republici Nemačkoj sprovodi još od početka stvaranja Bundesvera civilni aparat, potčinjen oblasnoj upravi za odbranu, koja se ne nalazi pod komandom komandanta vojne oblasti.

Autor prvog članka ne slaže se s tim što se u aparatu za regrutovanje nalaze civili koji ranije nisu bili oficiri, ili su u vojsci proveli vrlo kratko vreme, kao ni s tim što se taj aparat ne nalazi pod vojnom komandom. On navodi da se protiv takvog rešenja izjasnilo već ranije više autora u istom časopisu. Raniji vojni regrutni aparat, ističe on, dao je dobre rezultate u I i II svetском ratu. Čak i u Švajcarskoj i Švedskoj taj se aparat nalazi u rukama vojske. Samo iskusni vojnici mogu da se brinu o daljem školovanju rezervista i njihovom unapređivanju, samo oni mogu pripremiti izvršenje mobilizacije koja u budućuće neće više trajati nekoliko dana ili nedelja, već samo nekoliko časova. Jedino oni mogu starešinski prihvatiti i posavetovati budućeg vojnika i pravog čoveka postaviti na odgovarajuće mesto. Autor smatra takođe organizacijskom greškom što mobilizacijske pripreme, koje sprovodi civilna regrutna organizacija, nisu pod kontrolom vojnih komandi, pa tako nije potpuno račišćeno pitanje odgovornosti u slučaju da se pojave slabosti.

Za popunu regrutne organizacije autor predlaže aktivne oficire i pod-

oficire koji se, usled uvođenja starosne granice za pojedine činove, penzionišu dok su još sposobni za službu bar još nekih 7 — 13 godina, tj. do 65. godine starosti (naime, granica starosti u Bundesveru iznosi za kapetana 52, za majora 54, a za potpukovnika 56 godina). Pošto bi oni primali penziju, troškovi za plate bi se smanjili.

Ako bi se zavela i obaveza za civilnu odbranu, bila bi potrebna posebna organizacija za regrutovanje njenog ljudstva, u kojoj bi trebalo da se nalaze stručnjaci za vazдушnu zaštitu, za tehničke pomoćne službe, policiju, itd. Ona bi morala da sarađuje sa organizacijom za regrutovanje vojnika kako bi se izbegao dvostruki raspored istih lica.

Autor drugog članka ne slaže se sa ovakvim stavom i ovim razlozima. Za karakter tog aparata nije bitno da li se u njemu nalaze vojna ili civilna lica, smatra on, jer civila ima više nego vojnika i u nekim vojnim ustanovama, pa su one ipak vojne. Bitno je da se taj aparat ne nalazi pod vojnom komandom, a za to rešenje su sve političke partije Savezne Republike Nemačke, s tim što postoji tendencija da taj aparat ne bude više ni pod kompetencijom Ministarstva odbrane. Civilne regrutne organizacije postoje i u SAD i Velikoj Britaniji; autor stoga i navodi dobre rezultate koje je takav sistem dao u Velikoj Britaniji u oba svetска rata, ali se ne osvrće na njene specifične uslove, tj. vreme koje je imala na raspolaganju za mobilizaciju.

Regrutna organizacija, po njegovom mišljenju, treba da ostane u civilnim rukama, jer je onda donekle zagarantovana njena nepristrasnost pri podmirivanju potreba vojske, privrede i uprave koje su podjednako značajne za odbranu zemlje. Ona treba da održava veze

²⁴ Hans-Jörg Monitor, *Neue Lösungen im Wehrersatzwesen sind überfällig*, *Wehrkunde* 5/63.

²⁵ Ernst Virmer, *Die Organisation des Wehrersatzwesens*, *Wehrkunde* 7/63.

sa vojnim komandama i u praksi u tom pogledu nema teškoća, pošto među nameštenicima ima dosta bivših oficira; međutim, njoj je potrebno i pravno i upravno osoblje. Sem toga, ni jedan bivši vojnik nema univerzalno vojničko znanje. Vojni predratni aparat za regrutovanje imao je 481 nadleštvo sa preko 10.000 ljudi, među kojima blizu 30 generala, ne računajući generalštabne oficire, dok danas postoji samo 150 nadleštava sa oko 5.000 lica, od kojih je samo jedan po položaju ravan generalu. Dobar deo ljudstva popunjava kancelarijska, pisarska i vozačka mesta, tako da ostaje svega nekoliko stotina takvih mesta za koje bi bilo korisno iskustvo bivših oficira, a to je daleko manje nego što ih se godišnje penzionise. Konačno, dok parlament ne izmeni svoj stav, stanje se u SR Nemačkoj ne može izmeniti.

Korpus civilne zaštite (Zivilschutzkorps) razmatra Rudolf Krojcer u članku *Zaštita stanovništva i vojna obaveza*,²⁶ iznoseći da se formiranju ovog korpusa pristupilo zato što ranija dobrovoljna osnova nije bila efikasna. On se popunjava prvenstveno vojnim obveznicima, mada se služba u njemu ne smatra novom vrstom vojne obaveze. Jačina Korpusa civilne zaštite planirana je na 200.000 ljudi, ali su potrebe daleko veće.

Za Korpus civilne zaštite odvajaju se ograničeno sposobni obveznici, ukoliko još nisu odslužili vojni rok, jer se ovde mogu pozivati na vežbe samo u trajanju od tri meseca, kao i obveznici preko 25 godina koji se mogu pozivati na skraćenu službu od 1 do 5 meseci, što je nedovoljno za vojnu obuku, dok za

kraću obuku u civilnoj zaštiti zadovoljava. Pri određivanju obveznika za civilnu zaštitu vodi se računa da to pojedinci ne iskoriste da bi izbegli službu u vojsci.

Služba u policiji ili graničnoj zaštiti smatra se vojnom obavezom. Od vojne dužnosti mogu biti oslobođeni i oni vojni obveznici koji aktivno rade na stručnim zadacima u vazdušnoj zaštiti, u saobraćaju, na železnici, u poštanskoj i TT-službi, u službi javljanja o vazdušnoj opasnosti i davanja uzbune, u službi zaštite od dejstva iz vazduha i u pomoćnim nevojnim organizacijama (tehničke pomoćne službe, savezno udruženje za zaštitu iz vazduha, vatrogasci, Crveni krst i sl.).

Nauka i školovanje u civilnoj odbrani je problem kojim se posebno bavi dr Hans Šarholz u članku pod tim nazivom²⁷. On polazi od toga da su u civilnoj odbrani SR Nemačke, i pored toga što je za odbranu zemlje isto toliko značajna koliko i vojna, preduzeti tek početni koraci osnivanjem škola za vazdušnu zaštitu. U II svetskom ratu se civilna odbrana mogla još i improvizirati, smatra on, ali danas to više nije moguće.

Za efikasno planiranje i sprovođenje zadataka civilne odbrane trebalo bi, kroz odgovarajuće školovanje, osposobiti najviše rukovodioce ove odbrane (svakako nastavom akademskog ranga), kao i organe saveznih i pokrajinskih ministarstava, kako bi mogli uspešno objavljati dužnosti (procena situacije, donošenje odluke i njeno sprovođenje) i sarađivati sa organima teritorijalne odbrane i savezničkih jedinica. Školovanje je potrebno i rukovodiocima u srednjem upravnom aparatu, kao

²⁶ Rudolf Kreutzer, *Befölkerungsschutz und Wehrdienst, Wehrwissenschaftliche Rundschau*, 11/63.

²⁷ Hans Sarholz, *Wissenschaft und Lehre in der zivilen Verteidigung, Wehrkunde* 9/63.

i nastavnicima svih škola civilne odbrane, a naročito izvršnim organima koji često moraju da formiraju svoje jedinice od najheterogenijeg ljudstva po godinama i profesijama. To školovanje potrebno je i starešinama teritorijalne odbrane. Konačno, odgovarajuća stručna obuka (seminarskog karaktera) iz oblasti civilne odbrane potrebna je i rukovodiocima u privredi, saobraćaju, poljoprivredi, šumarstvu, prehrambenoj privredi, građevinarstvu, medicini, kontroli životnih namirnica, zaštiti bilja i veterini, kao i organima raznih društava, a naročito predstavnicima štampe, radija i političkih stranaka.

Da bi se zadovoljile ove potrebe treba, po mišljenju autora, osnovati komandne akademije civilne odbrane pod Ministarstvom unutrašnjih poslova. To bi bila naučna ustanova koja bi, sem nastave, sprovodila opsežan naučnoistraživački rad na području civilne odbrane, a ujedno bi skupljala i sređivala sopstvena i svetska iskustva.

Do danas je iz oblasti civilne odbrane u Saveznoj Republici Nemačkoj održano 340 nastavnih kurseva savezne uprave za zaštitu stanovništva, na kojima je učestvovalo oko 13.000 rukovodećih lica.

Visoke škole i zemaljska odbrana bila je tema konferencije koja je održana prošle godine, a kojoj su, pored 60 profesora i docenata univerziteta i visokih škola, prisustvovali i savezni ministar odbrane i neki inostrani predstavnici. O toj konferenciji izveštava Fridrih Šmit u članku pod gornjim naslovom²⁸.

Ministar odbrane je na konferenciji podvukao značaj teritorijalne i civilne odbrane za koju je, kao i

za jačanje svesti i volje čitavog naroda za odbranu, naročito potreban doprinos visokih škola. U studentima koji su mahom posle gimnazije odslužili vojni rok i postali rezervni oficiri i kojima je vojska ulila svest o državnoj zajednici, osećanju dužnosti i odgovornosti pred društvom, vidi najpogodnije posrednike za to. Podvukao je takođe da očekuje neposrednu saradnju nauke u rešavanju mnogih problema odbrane.

Diskutanti visokih škola složili su se sa potrebom saradnje visokih škola s vojskom u interesu odbrane i istakli značaj humanizma, naučne uloge visokih škola za jačanje odbrane. U diskusiji je istaknuta potreba politike »otvorenih kasarni« (1962. godine pozvano je u posete kasarnama oko 300.000 ljudi, a blizu 6,000.000 imalo je dodira sa trupom), dalje da vojska odgaja disciplinu i da se politička nastava u vojsci izvodi metodom ubeđivanja i nago- varanja.

Prema mišljenju učesnika sastanak je značio početak daljeg razvijanja odnosa između visokih škola i vojske u interesu odbrane i doneo korisne, konkretne predloge.

Infrastruktura postrojenja za snabdevanje neophodnim životnim potrebama je problem na koji se osvrće Helmut Hampe²⁹ u članku pod istim nazivom. Snabdevanje vodom, odvođenje otpadnih voda i fekalija, snabdevanje energijom (struja, gas, toplota i usluge saobraćajnih postrojenja u vreme mira tako su organizovani da se u običnom životu na njih i ne misli, pogotovu u velikim gradovima gde se, na primer, usled uvođenja toplana, u

²⁸ Friedrich Schmidt, *Hochschule und Landesverteidigung, Wehrkunde* 7/63.

²⁹ Hellmut Hampe dr. ing., *Die Infrastruktur der lebenswichtigen Versorgungsanlagen, Wehrkunde* 8/63.

zgradama više ne mogu koristiti peći. Međutim, ako bi se ova postrojenja razorila, veliki gradovi bi se našli u gotovo bezizlaznoj situaciji. Nestankom struje nestalo bi najčešće i vode, koja može nestati i razaranjem samo vodovodnih postrojenja. U tom slučaju milioni ljudi ostali bi bez vode, koja se u takvim gradovima ne bi mogla nadoknaditi iz bunara, niti doturati cisternama. Nestankom vode prestalo bi odvođenje fekalija i funkcionisanje kanalizacije te bi se razvile zarazne bolesti. Prestankom gradskog saobraćaja, koji može dobrim delom uslediti i zbog nestanka struje, ukočio bi se život u gradu. Stoga postrojenja infrastrukture u velikim gradovima postaju prvoklasni vojni objekti.

Funkcionisanje ovih postrojenja međusobno je povezano i zavisno. Da bi se neko od njih onesposobilo, nije potrebna ni atomska eksplozija niti njihovo razaranje eksplozivom. Dovoljno je da se izvadi pravi zavrtnj ili ventil, a to je utoliko opasnije što se takva namera ne može unapred otkriti i što je, naročito zbog podeljenosti Nemačke, olakšano ubacivanje za to obučених agenata. U ratu će ovakva postrojenja postati neposredni ciljevi dejstava neprijatelja koji će, zavisno od situacije, težiti da ih neoštećene dobije u ruke, da ih privremeno zatvori, kako bi oslabio otpor stanovništva, a prilikom povlačenja i potpuno poruši — bez obzira na Ženevske konvencije. Do razaranja tih postrojenja može doći i nenamernim dejstvom vatrenog oružja. Na samoj granici nalaze se vodojaže za snabdevanje vodom industrijskih oblasti, na 20 km od njih i vodojaža za snabdevanje Bremena.

Razaranjem postrojenja infrastrukture slabi se otporna moć stanovništva, mada ono i neposredno

utiče na vojsku, na mogućnost funkcionisanja bolnica, remontnih zavoda i radionica, a i posredno, jer psihološki opterećuje vojnike i slabi im borbenu moć, dok se zaraze u takvim oblastima mogu preneti na vojsku i prinuditi je da ove oblasti u svojim dejstvima izbegava.

Da bi se posledice rušenja ovih postrojenja svele na najmanju meru, potrebno je još u miru proceniti koja su postrojenja najznačajnija i u kojoj su meri pojedina od njih ugrožena. To interesuje i vojne i civilne organe. Zatim se, u skladu sa finansijskim i drugim mogućnostima, mogu preduzeti mere da se obezbedi funkcionisanje važnih postrojenja. U te mere spada pripremanje lokalnih izvora (materijala i rezervnih delova) za najvažnije opravke, organizovanje radnih ekipa od privatnih preduzimača i pojedinih građana (slično vatrogasnoj organizaciji) i pokretnih ekipa sa univerzalnom opremom za pružanje međugradske pomoći, i, konačno, stvaranje potrebnih zaliha uglja, benzina, ulja, maziva i sl. Pri upravnim organima svih stepena treba postaviti lica odgovorna za ispravno funkcionisanje postrojenja infrastrukture, od kojih bi oni na višim nivoima imali i svoje pokretne ekipe za održavanje. I pored toga ostaće dovoljno mesta za improvizacije u ratu koje će biti uspešne samo ako za njih budu još za vreme mira obezbeđena potrebna materijalna sredstva.

Civilna skloništa razmatra Herman Plac u članku *Predlog zakona o izgradnji skloništa*.³⁰ Civilna skloništa, ističe autor, preduslov su svake zaštite civilnog stanovništva, ali njihova izgradnja iziskuje znatna

³⁰ Hermann Platz, *Der Entwurf eines Schutzbaugesetzes, Wehrkunde* 8/63

finansijska sredstva i zadire duboko u privatne i privredne interese.

Obavezna izgradnja skloništa predviđa se samo u novogradnjama, kao što je to slučaj i u mnogim drugim zemljama. Skloništa se izgrađuju za onoliko ljudi koliko ih se u zgradama normalno nalazi, a u preduzećima za jednu smenu. Na otvorenom zemljištu predviđaju se javna skloništa.

Osnovna skloništa treba da pruže zaštitu od ruševina, radioaktivnih padavina i biološko-hemijskih sredstava i da omogućе boravak od 14 dana (koliko traje radioaktivno zračenje). Cena izgradnje po jednoj osobi iznosi oko 320 maraka. Za vreme mira ta se skloništa iskorišćavaju za razne potrebe.

U gradovima od preko 50.000 stanovnika predviđena su ojačana skloništa za natpritisak od 3 atmosfere. Njihova cena po osobi iznosi oko 440 maraka, ali država učestvuje u pokrivanju razlike u ceni.

Osnovno sklonište u starim zgradama staje oko 375 maraka po osobi, a ojačano oko 1.300. Država i ovde učestvuje u kreditiranju.

Osim odredbi u skloništima, u predlogu se predviđaju i odredbe o stabilnosti i obezbeđivanju zgrada od požara. Za javna skloništa predviđa se i korišćenje podzemnih garaža i sličnih postrojenja. Izvesna zaštita predviđa se i za naročito značajne pogone, na primer, vodovodne i električne, i to o trošku države.

Ovih nekoliko članaka — razrađenih sa raznih aspekata i sa raznim stepenom ulaženja u detalje, koji variraju od tumačenja zvanično usvojenih rešenja do polemičkih diskusija i predloga pojedinaca, a koji, sem toga, nisu međusobno tešnje povezani niti strogo poređani prema značaju, stepenu aktuelnosti ili srodnosti — pružaju ipak (u celini gledano) dosta zaokruženu sliku o značaju koji Nemci pridaju nacionalnoj odbrani, o postignutim dostignućima i ciljevima kojima teže. Iz te slike se dosta jasno može uočiti težnja Nemaca da, pored Bundesvera, izgrade što jaču nacionalnu odbranu koja bi se nalazila isključivo u njihovim rukama.

S. P

Vlada ZEČEVIĆ

U NOĆI, SUSRET

Knjiga Vlade Zečevića je specifična zbirka autentičnih reportaža o najburnijim događajima ustanka u okupiranoj Srbiji 1941—1942. godine, koji na poseban način odslikavaju zbivanja na terenu zapadne Srbije u tom teškom periodu. Ona je interesantna i zato što dolazi iz pera čoveka koji je i sam neposredno u njima učestvovao. Svaka pojedina reportaža, od ukupno 23 koliko ih ima u knjizi, predstavlja celinu za sebe, ali su sve zajedno tako složene i povezane da svojim unutrašnjim tkivom daju zaokrugljenu sliku dramatičnih i tragičnih zbivanja na teritoriji gde je ustanak u prvim mesecima uzeo najširi zamah i gde je neprijatelj najenergičnije i najperfidnije reagovao da bi ugušio želju naroda za otporom, uvlačeći na svoju stranu razne otvorene i zamaskirane kvislinge i kolaboracioniste, četnike Draže Mihailovića, ljotićevce i nedićevce, gurajući ih u bratoubilačku borbu. Na drugoj strani, u partizanske redove svrstalo se i u njima ostalo, uprkos svim iskušenjima, sve ono što je bilo pošteno, slobodoljubivo i odano narodu, bez obzira na ranija ideološka ubeđenja i političku opredeljenost.

Bez velikih pretenzija da umetnički uobliči sliku ovih sudbonosnih zbivanja, autor je uspeo da na ubedljiv i privlačan način dočara ljude i događaje koje čitalac trajno zadržava u sebi.

Autor nije sebi postavio zadatak da napiše istoriju ustanka u zapadnoj Srbiji 1941. i 1942. godine. Ali je kroz kaleidoskop pojedinačno uzetih i živo opisanih događaja dao svojevrstan pogled na ta zbivanja, o kojima je do sada malo pisano. No, najveća draž ove knjige su autentični likovi običnih ljudi i boraca koji su opisani sa mnogo ljubavi i humanosti i koji će, zahvaljujući autoru, živeti na stranicama ove knjige, mada mnogi od njih već odavno nisu među živima.

Opisujući dolazak u partizane staraca koji su svoju mladost utkali u slavne pobeđe srpske vojske u I svetskom ratu: na Drini, Ceru, Kolubari, Solunskom frontu, autor nenametljivo podseća čitaoca na slobodarsku tradiciju srpskog naroda.

I kada se pročita poslednja stranica i zatvori ova nevelika, ali zanimljiva knjiga, ostaje utisak da su onaj neviđeni samopregor, ona hrabrost boraca koji su, napuštajući privremeno Srbiju, nosili u sebi nesalomljivu veru da će se u nju vratiti kao pobednici, morali uroditi plodom.

A. S.

VOJNI GLASNIK

br. 1/1964.

General-major Periša Grujić: *Provera obučenosti vojnika oklopnih jedinica*

Pukovnik Stevo Sunajko: *Uloga komandira voda u obuci i vaspitanju vojnika*

Pukovnik Vasilije Bošković: *Maskiranje na krasu*

Potpukovnik Darko Puhar: *Radio-loška zaštita i dekontaminacija hrane i vode*

Potpukovnik Danilo Lujčić i major Marko Ilić: *O taktičko-tehničkim vezama u inženjerskim jedinicama*

Kapetan I kl. Slavko Ribarević: *Gađanje pištoljem*

Kapetan I kl. Rodoljub Todorović: *O planiranju obuke u pav bateriji*

Potpukovnik Obren Čirić i kapetan I kl. Josip Kufrin: *Povodom članka »Nedeljni tehnički pregled u bateriji«*

Major Života Nikolić: *Određivanje početnih elemenata gađanja — pomoću kružne mreže i lenjira*

Pukovnik Ilija Jurić: *Uspešan napad čete na utvrđenu tačku*

Pukovnik Borivoje Lah: *Artiljerijski dvoboj pri napadu na Ribnicu*

Pored ovoga, u časopisu su dati članci iz raznih domena, bibliografija, prikazi raznih članaka, taktičko-tehničke i druge novosti iz inostranih armija.

VOJNI GLASNIK

br. 2/1964.

Kapetan I kl. Branko Nešić: *Artiljerija i minobacači u odbrani obale*

Kapetan I kl. Vojislav Vukićević: *Aktueliziranje političke nastave*

Potpukovnik Maksim Vivoda: *Održavanje puteva u borbenim uslovima*

Pukovnik Božidar Kovačić, dipl. inž.: *Tendenciju razvoja savremenih tenkova*

Potpukovnik Nikola Stojanović: *O formama obuke rezervnih starešina*

Kapetan Mujo Kafedžić: *Prilog diskusiji o deseterima*

Kapetan I kl. Dušan Knežević: *Obuka vojnika u izradi zaklona za strelca*

Kapetan I kl. Milorad Lukić: *O obučavanju nižih jedinica u pretresu zemljišta*

Poručnik Zoran Vujičić: *Povodom članka »Prvim metkom u cilj — pri neposrednom gađanju«*

Kapetan I kl. Edvard Pavčić: *Pav gađanja sa osmatranjem pomoću ogleдалa*

Potpukovnik Ante Rosi: *O prvoj vojnostručnoj literaturi iz oslobodilačkog rata*

Pored ovoga, u časopisu su dati članci iz raznih domena, bibliografija, prikazi raznih članaka iz inostranih armija.

VAZDUHOPLOVNI GLASNIK

br. 6/1963.

Pukovnik Ljubo Vukčević: *Analiza izbora i upotrebe atomskih sredstava u odnosu na objekat i preciznost gađanja*

Pukovnik Stanislav Babnik: *Rastresito baziranje mlazne borbene avijacije i problemi zaštite*

Kapetan I kl. Moma Dragojlović: *Broj obrtaja antene i navođenje*

Kapetan inž. Vlado Velej: *Toplotni režim pilotske kabine*

Pukovnik Hivzo Malohodžić: *Varijanta osmatračko-višinskih radara*

Potpukovnik Rajko Knežević: *Požarno-sigurnosni uređaji i njihova primena*

Potpukovnik Dušan Bogosavljević: *Seminar kao oblik rada u nastavi*

Potporučnik Zvonimir Ramić: *Didaktički principi u vojnoj obuci*

Major Čedomir Jovanović: *Uticaj snega i lapavice na poletanje i sletanje aviona*

Kapetan Angel Ončevski: *Još nešto o problemu presretanja lovcima*

Potpukovnik Nikola Otović: *Taktičko-stručne vežbe jedinica za vezu*

Kapetan I kl. Milenko Pejakov: *Uticaj vremena na radarsko osmatranje*

Kapetan I kl. Anton Čop: *Udar munje i električno pražnjenje na avionu u letu*

Pored ovoga, *Vazduhoplovni glasnik* u ovom broju donosi rubrike »Osvrti čitalaca«, »Razgovori sa čitaocima«, zatim prikaze članaka iz stranih RV, vesti i novosti, kao i bibliografiju naših knjiga i časopisa.

MORNARIČKI GLASNIK

Br. 6/1963.

Kapetan fregate Tihomir Vilović: *Planiranje operativno-tehničkih dejstava*

General-major avijacije Radoje Ljubičić: *Razvitak avijacije i nova rešenja koja to pospešuju*

Poručnik bojnog broda Đorđe Maksimović: *Protivvazdušna odbrana odreda rečnih minolovaca na maršu*

Poručnik bojnog broda Slavomir Flidr: *Savremena dostignuća i tendencija razvoja podmornica*

Kapetan bojnog broda Jovan Vasiljević: *Nemački izvori o desantu na Korčulu u decembru 1943.*

Kapetan fregate Stjepan Vekarić: *Flota Tvrтка I — vladara Bosne, Srbije, Hrvatske i Primorja*

Eduard Kukoč: *Latinska Amerika u jugoslovenskoj spoljnoj trgovini i pomorskom saobraćaju*

Kapetan bojnog broda Slobodan Petrović: *Osvrt na članak »Artiljerija malih brodova u II svetskom ratu i danas«*

Pored ovoga, *Mornarički glasnik* u ovom broju donosi rubrike »Iz vojno-pomorske literature«, »Iz nauke i tehnike«, kao i »Vesti i novosti« i »Bibliografiju«.

VOJNOISTORIJSKI GLASNIK

Br. 5/1963.

General-potpukovnik Danilo Komnenović: *Viduška operacija 29. udarne divizije*

Pukovnik Stevo S. Kovačević: *Borbe u dolini reka Une i Sane krajem 1942. godine*

Kapetan bojnog broda Jovan Vasiljević: *Protivpartizanski brodovi na Jadranu*

Jovo Zagora: *Pogibija Smail-age Čengića (povodom 150-godišnjice Njegoševog rođenja)*

Ljubo Poleksić: *Boj na Šarancima 1862. godine*

Pukovnik Vlado Strugar: *Dr Đorđe Đoko D. Pejović, Iseljavanje Crnogoraca u XIX vijeku*

Potpukovnik Mitar Đurišić: *Nikola Stjepović, Hercegovačko-bosanski ustanak 1882. (Borbena dejstva i pouke)*

Janko Lopičić: *Povodom članka »Jedna primjedba na Ratni dnevnik Janka Lopičića«*

Pored ovoga, *Vojnoistorijski glasnik* u ovom broju donosi bibliografiju jugoslovenske istoriografije 1956—1959, članci, kao i bibliografiju strane istoriografije o drugom svetskom ratu.

VOJNOSANITETSKI PREGLED

Br. 10/1963.

Pukovnik dr Esad Brkić: *Hirurško lečenje kontraktura šake posle opekotina*

Miletić, B., D. Petrović, B. Brdar i M. Drakulić: *Restauracija zračenih animalnih ćelija izolovanim subcelularnim frakcijama*

Pukovnik doc. dr Ljubomir Kraljević, pukovnik dr Augustin Jakobišić, kapetan I kl. dr Josip Sokolić, kapetan dr Dušan Ivančević: *Primjena plastičnih mrežica u cilju reparacije velikih defekata dijafragme, torakalne, abdominalne sijenke i recidivirajućih kila*

Dr E. Mikić i dr F. Hlebec: *Sistolni krvni tlak zdravih i nefritičara*

Pukovnik doc. dr Ratko Kaljalo: *Metodika nastave ratnih zaraznih bolesti*

Dr J. Baum: *Vojno lečilište Rimske Toplice kao armijski centar za rehabilitaciju*

Pukovnik prof. dr B. Radojičić i potpukovnik dr V. Plečaš: *Prilog dijagnostikovanju stečene toksoplazmoze u odraslih*

Kapetan dr Miloš Popović i kapetan I kl. dr Stjepan Bunta: *Jedan probni način kontrole (Kontrola osoblja koje radi na ishrani u JNA)*

Pored ovoga, *Vojnosanitetski pregled* u ovom broju donosi i rubrike »Prikazi knjiga« i »Referati«.

VOJNOSANITETSKI PREGLED

Br. 11/1963.

Pukovnik doc. dr Branko Svečenski i psiholog Sofija Vukomanović: *Značaj određenih normalnih i patoloških osobina ličnosti u vozačkom pozivu*

D. Petrović, B. Miletić, Lj. Šašel: *Uticaj visokopolimerne izolovane deok-*

siribonukleinske kiseline na preživljene X-zračenih L-stanica u kulturi

M. Deželić, R. Popović i J. Grujić-Vasić: Polarografsko istraživanje autooksidacije vitamina C i problem njegovog stabiliziranja IV

Potpukovnik dr Kristijan Derganc: Hepatitis infekcioza na našem odeljenju od 1957. do 1962. godine

Pukovnik prof. dr Adam Miljković: Metodika nastave iz ratne bakteriologije u vojno sanitetskim školama

Pukovnik dr M. Južnić i pukovnik dr M. Bervar: Multipla povreda ascendentnog dela debelog creva posle mnogobrojnih uboda trbuha

Potpukovnik dr Krsto Vujošević i major dr Dragoljub Đorđević: Slučaj adolescentne šizofrene psihoze nastale posle traume glave

Pored ovoga, Vojnosanitetski pregleđ u ovom broju donosi i rubrike »Izveštaji s puta«, »Kongresi i konferencije«, i »Prikazi knjiga«.

VOJNOTEHNIČKI GLASNIK

Br. 1/1964.

»Vojnotehnički glasnik« i tehničko uzdizanje kadra

Potpukovnik Slobodan Špegar: O primeni i značaju jedinstvenih normativa za opravku MTS

Dr Vojislav Simić: Sistem za infracrevno samonavođenje raketnih projektila

Zoran Milijić, dipl. inž.: Štampane veze u radio-uređajima i elektronskim uređajima

Vladimir Kremer, dipl. inž.: Blizinski upaljači koji rade na principu ko-rišćenja Doplerovog efekta

Zvonimir Ogorelec i Branko Čelustka, asistenti na univerzitetu: Tehnologija dobijanja poluprovodnika i detektora infracrvenog zračenja

Poručnik Miladin Ilić: Organizacija izrade višeceg mosta nosivosti tri tone

Kapetan I kl. Dmitar Vukečić: Izrada prelaznog raspona za pontonski most od aluminijumskog parka

Potpukovnik Anton Černe: Upotreba specijalne kuke za vuču na tenkovima za izvlačenje

Major Milovan Medenica: Primena nuklearne energije u privredi

Pored ovoga, Vojnotehnički glasnik u ovom broju donosi naučne i tehničke novosti i zanimljivosti iz inostranih časopisa i bibliografiju.

VOJNOTEHNIČKI GLASNIK

Br. 2/1964.

Potpukovnik Hasan Musabegović: Tipizacija remonta tehničkih sredstava ili integracija remontnih kapaciteta

Potpukovnik Milan Zrač: Mogućnosti regeneracije sastavnih delova elektronskih uređaja

Potpukovnik Stevan Pavlović: Puštanje benzinskih motora u rad u zimskim uslovima eksploatacije

Juraj Božičević, dipl. inž.: Prikaz rada elektronskih računala

Kapetan I kl. Radoš Obrenović, dipl. inž.: Kinematika planetarnog i diferencijalnog prenosa

Radomir Arsenijević, dipl. inž.: Bruniranje

Kapetan I kl. Milan Novaković: Čelična užad na inženjerskim mašinama

Kapetan I kl. Nikola Čambas: Savremeni utovarivači

Pukovnik Dušan Barović i rez. potpukovnik Uroš Vukomanović: Tranzistorski metalni detektor (minoistraživač)

Potporučnik Vasil Hristov: Remont potpornih točkova tenka M 47

Potpukovnik Sava Belić, dipl. inž.: Kretanje vojnih motorizovanih kolona

Pored ovoga, Vojnotehnički glasnik u ovom broju donosi naučne i tehničke novosti i zanimljivosti iz inostranih časopisa i bibliografiju.

VOJNOEKONOMSKI PREGLED

Br. 5/1963.

Pukovnik Vojin Čorović: Karakteristike pozadinske dokumentacije u savremenim borbenim uslovima

Pukovnik Anton Dolenc: Finansiranje i finansijsko poslovanje armija u savremenom ratu

Pukovnik u rezervi Stojan Korać: Proizvodi oplemenjene soje su veoma vredne i korisne namirnice u ishrani

Dr Budimir Ilić: Brašneni moljac

Potpukovnik Petar Ninković i Marinko Stojković: Aktuelna pitanja materijalne odgovornosti u JNA

Poručnik Gojko Momčilović: *Povodom izmene u odeći pripadnika Armije*

Vojni službenik IV klase Milan Bulajić: *O tumačenju i primeni Pravilnika o putnim i selidbenim troškovima na rezervne oficire*

Primena elektronskih mašina u organizaciji automobilskeg transporta

Svečanosti u Intendantskoj vojnoj akademiji

Povodom završetka školovanja oficira i podoficira u Intendantsko-finan-sijskom školskom centru

Pored ovoga, *Vojnoekonomski pregled* u ovom broju donosi prikaze iz inostranih vojnih časopisa, zatim ekonomske, naučne i tehničke novosti i zanimljivosti, kao i bibliografiju.

VOJNOEKONOMSKI PREGLED

Br. 6/1963.

Major Ranko Begović: *Uloga banke i kredita u ratu*

Kapetan Prvoslav Stojanović, dipl. inž.: *Ekonomске i druge posledice konzervacije motornih vozila*

Pukovnik Vlada Stanković: *O nekim problemima nabavki InMS*

Pukovnik Stevo Dobrković: *Mesto povrća u ishrani pripadnika Armije*

Potpukovnik Dušan Ninković: *Popuna kuhinja i obuka kuvara za potrebe jedinica*

Potpukovnik Mičo Dželetović: *Vaspitna uloga kontrolora*

Potpukovnik Dragoslav Stamenković: *O nagrađivanju osoblja zaposlenog na održavanju čistoće u Armiji*

Potporučnik Miljko Radičević: *Planiranje, izvršenje i evidencija nabavki InMS u MFO IV stepena*

Kapetan I kl. Ivan Pajić: *Kontrola tovarnih listova i obračunavanje vozarine za železničko ili auto-transportno prevoženje materijala za potrebe jedinica*

Potpukovnici Aleksandar Grbović i Dimitrije Stojilovski: *Dvadesetogodišnjica stvaranja SFRJ u programu logorovanja Intendantske vojne akademije*

Potpukovnici Dušan Vraneš: *Osvrt na seminar za upoznavanje intendantske tehnike*

Pored ovoga, *Vojnoekonomski pregled* u ovom broju donosi prikaze iz inostranih vojnih časopisa, zatim ekonomske, naučne i tehničke novosti i zanimljivosti, kao i bibliografiju.